

A – Unionin tuomioistuimen kehitys ja toiminta vuonna 2010

Unionin tuomioistuimen presidentti Vassilios Skouris

Tämän vuosikertomuksen ensimmäisessä osassa esitellään tiivistetysti unionin tuomioistuimen toimintaa vuonna 2010. Aluksi kuvataan tuomioistuimen kehitystä kuluneena vuonna siten, että painopiste on tuomioistuinta koskeneissa institutionaalisissa muutoksissa sekä unionin tuomioistuimen sisäisen organisaation ja työmenetelmien muutoksissa. Toiseksi analysoidaan tilastoja unionin tuomioistuimen työmäärän kehityksestä ja oikeudenkäyntien keskimääräisestä kestosta. Kolmanneksi tässä osassa esitetään edellisvuosien tapaan unionin tuomioistuimen tärkeimmät ratkaisut alakohtaisesti jaoteltuina.

1. Lissabonin sopimuksen mukaan Euroopan unioni liittyi ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi tehtyyn eurooppalaiseen yleissopimukseen (Euroopan ihmisoikeussopimus), ja menettely tämän liittymisen toteuttamiseksi käynnistettiin vuonna 2010. Menettelyn ensimmäinen vaihe on päättynyt, ja Euroopan komissio on valtuutettu neuvottelemaan asiasta Euroopan neuvoston kanssa. Euroopan unionin liittyminen Euroopan ihmisoikeussopimukseen vaikuttaa kiistämättä unionin tuomioistuinjärjestelmään kokonaisuudessaan.

Tästä syystä Euroopan unionin tuomioistuin on seurannut läheisesti liittymismenettelyn etene mistä. Unionin liittymiseen Euroopan ihmisoikeussopimukseen sisältyy verrattain monimutkaisia oikeudellisia ongelmia, minkä takia Euroopan unionin tuomioistuin esitti ensimmäiset näkemyk sensä unionin tuomioistuinjärjestelmän toimintaan liittyvästä erityisestä seikasta 5.5.2010 julkais tussa muistiossa¹. Euroopan unionin tuomioistuin toteaa kyseisessä muistiossa, että jotta Euroopan ihmisoikeussopimukseen erottamattomasti kuuluvaa toissijaisuusperiaatetta voitaisiin noudattaa ja jotta samalla voitaisiin varmistaa unionin tuomioistuinjärjestelmän moitteeton toiminta, on asianmukaista luoda mekanismi sen takaamiseksi, että on olemassa tosiasiallinen mahdollisuus saattaa unionin toimen pätevyyttä koskeva kysymys Euroopan unionin tuomioistuimen käsiteltä väksi ennen kuin Euroopan ihmisoikeustuomioistuin lausuu siitä, onko kyseinen toimi Euroopan ihmisoikeussopimuksen mukainen.

On myös syytä mainita unionin tuomioistuimen työjärjestykseen 23.3.2010 tehdyt muutokset (EUVL L 92, s. 12), joilla pyritään toteuttamaan työjärjestykseen Lissabonin sopimuksen voimaan tulon edellyttämät muutokset.

2. Unionin tuomioistuimen oikeudenkäyntejä koskevista tilastoista vuodelta 2010 ilmenee yleisesti ottaen varsin korkea tuottavuus ja tehokkuuden erittäin merkittävä parantuminen oikeudenkäyn tien kestoilla arvioituna. Lisäksi on huomattava unionin tuomioistuimessa vireille pantujen asioiden ennen näkemätön kasvu ja erityisesti tuomioistuimelle esitettyjen ennakkoratkaisupyyntöjen määrän lisääntyminen.

Unionin tuomioistuin ratkaisi 522 asiaa (nettoluku, jossa on otettu huomioon asioiden yhdistämi set) vuonna 2010, mikä on hieman vähemmän kuin edellisvuonna (543 ratkaistua asiaa). Näistä asioista 370:ssä annettiin tuomio ja 152 ratkaistiin määräyksellä.

Unionin tuomioistuimessa pantiin vuonna 2010 vireille 631 uutta asiaa (kun saman asiayhteyden vuoksi yhdistettyjä asioita ei oteta huomioon), mikä merkitsee huomattavaa kasvua verrattuna vuoteen 2008 (562 vireillepantua asiaa) ja on enemmän kuin koskaan unionin tuomioistuimen

¹ http://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2010-05/convention_fi.pdf

historian aikana. Tilanne ennakkoratkaisupyyntöjen osalta on vastaavanlainen. Vuonna 2010 esitettyjen ennakkoratkaisupyyntöjen määrä oli jo toisena vuonna peräkkäin korkeampi kuin koskaan ja kasvoi vuoteen 2009 verrattuna 27,4 prosentilla (385 ennakkoratkaisupyyntöä vuonna 2010, kun niitä vuonna 2009 oli 302).

Tilastotiedot menettelyjen kestosta ovat hyvin myönteisiä. Ennakkoratkaisupyyntöjen käsittelyn keskimääräinen kesto vuonna 2010 oli 16,1 kuukautta, mikä on lyhin keskimääräinen ennakkoratkaisupyyntöjen käsittelyaika koko siltä ajalta, jolta unionin tuomioistuimella on luotettavia tilastotietoja. Suorien kanteiden ja valitusten osalta käsittelyn keskimääräiset kestot olivat 16,7 kuukautta ja 14,3 kuukautta (17,1 kuukautta ja 15,4 kuukautta vuonna 2008).

Viime vuosien aikana toteutettujen työmenetelmämuutosten lisäksi asioiden tehostettuun käsittelyyn unionin tuomioistuimessa on vaikuttanut myös se, että tiettyjen asioiden käsittelyn nopeuttamiseksi käytössä olevien menettelyllisten välineiden hyödyntäminen on lisääntynyt – kuten kiireellinen ennakkoratkaisumenettely, etusijan antaminen jonkin asian käsittelylle, nopeutettu menettely, yksinkertaistettu menettely ja mahdollisuus ratkaista asia ilman julkisasiamiehen ratkaisuehdotusta.

Kiireellistä ennakkoratkaisumenettelyä pyydettiin kuudessa asiassa, ja nimetty jaosto katsoi, että työjärjestyksen 104 b artiklassa asetetut edellytykset täyttyivät niistä viidessä. Nämä asiat saatettiin päätökseen keskimäärin 2,1 kuukaudessa.

Nopeutettua menettelyä pyydettiin vuoden kuluessa 12 kertaa, mutta työjärjestyksessä vaaditut edellytykset täyttyivät ainoastaan neljässä näistä tapauksista. Vuonna 2004 sovitun käytännön mukaan unionin tuomioistuimen presidentti hyväksyy tai hylkää nopeutettua menettelyä koskevat hakemukset perustellulla määräyksellä. Lisäksi 14 asiassa myönnettiin etusija asian käsittelylle.

Unionin tuomioistuin käytti edelleen työjärjestyksen 104 artiklan 3 kohdassa määrättyä yksinkertaistettua menettelyä tiettyjen ennakkoratkaisukysymysten käsittelyssä. Tämän kohdan nojalla annettulla määräyksellä saatettiin päätökseen yhteensä 24 asiaa.

Unionin tuomioistuin käytti myös useasti perussääntönsä 20 artiklassa annettua mahdollisuutta ratkaista asia ilman julkisasiamiehen ratkaisuehdotusta silloin, kun asiassa ei tule esiin uutta oikeuskysymystä. Mainittakoon, että noin 50 prosenttia vuonna 2010 annetuista tuomiosta annettiin ilman ratkaisuehdotusta (vuonna 2009 vastaava luku oli 52 prosenttia).

Asioiden jakautumisesta unionin tuomioistuimen eri ratkaisukokoonpanoille voidaan todeta, että suuri jaosto käsitteli vuonna 2010 tuomiolla tai lainkäyttövaltaa käyttäen annettulla määräyksellä ratkaistuista asioista noin 14 prosenttia, viiden tuomarin kokoonpanossa niistä käsiteltiin 58 prosenttia ja kolmen tuomarin kokoonpanossa noin 27 prosenttia. Suuren jaoston käsittelemien asioiden osuus kasvoi huomattavasti edellisestä vuodesta (8 prosenttia vuonna 2009), kun taas kolmen tuomarin jaostojen käsittelemien asioiden osuus väheni huomattavasti (34 prosenttia vuonna 2009).

Yksityiskohtaisempia tietoja vuoden 2010 tilastoista löytyy tämän vuosikertomuksen oikeudenkäyntitilastoja koskevasta osasta.

B – Unionin tuomioistuimen oikeuskäytäntö vuonna 2010

Vuosikertomuksen tässä osassa esitetään katsaus oikeuskäytäntöön vuonna 2010.

Konstitutionaaliset tai institutionaaliset kysymykset

Vuonna 2010 annettiin merkittävää oikeuskäytäntöä perusoikeuksista.

Asiassa *Volker und Markus Schecke* (yhdistetyt asiat C-92/09 ja C-93/09, tuomio 9.11.2010) unionin tuomioistuimella oli tilaisuus täsmentää henkilötietojen suojaa koskevaan oikeuteen perustuvia vaatimuksia, kun sen oli tutkittava yhteisön maatalouspolitiikan rahoitusta sääntelevien, Euroopan maatalouden tukirahaston (maataloustukirahaston) ja Euroopan maaseudun kehittämisen maatalousrahaston (maaseuturahaston) varoista tukea saavia luonnollisia henkilöitä koskevien tietojen julkaisemista edellyttävien asetusten (EY) N:o 1290/2005 ja N:o 259/2008¹ pätevyyttä. Näissä asetuksissa edellytetään, että tällaiset tiedot asetetaan yleisön saataville erityisesti kansallisten virastojen käyttämien internetsivustojen kautta. Unionin tuomioistuin, jonka ratkaistavana oli ennakkoratkaisukysymys Euroopan unionin perusoikeuskirjassa tunnustetun henkilötietojen suojaa koskevan oikeuden sekä Euroopan rahastoja koskevan avoimuusvelvollisuuden yhteensovittamisesta, katsoi, että tietojen, joissa mainitaan tuensaajien nimet ja heidän saamansa tarkat määrät, julkaisemisessa internetsivustolla on kyse, koska ulkopuoliset saavat pääsyn sivustolle, loukkauksesta, joka on kohdistettu kyseessä olevien tuensaajien oikeuteen nauttia yksityiselämäänsä kohdistuvaa kunnioitusta yleensä ja erityisesti heidän oikeuteensa saada henkilötiedoilleen suojaa. Jotta tällainen loukkaus olisi oikeutettu, siitä on säädetävä laissa, siinä on kunnioitettava kyseisten oikeuksien olennaista sisältöä ja suhteellisuusperiaatteen mukaisesti sen on oltava välttämätön ja vastattava tosiasiallisesti unionin tunnustamia yleisen edun mukaisia tavoitteita, ja näitä oikeuksia koskevat poikkeukset ja rajoitukset on toteutettava täysin välttämättömän rajoissa. Tässä yhteydessä unionin tuomioistuin katsoi, että vaikka demokraattisessa yhteiskunnassa verovelvollisilla on oikeus saada tietoja julkisten varojen käytöstä, neuvoston ja komission on täytynyt saattaa kyseessä olevat eri intressit harmoniseen tasapainoon, mikä edellytti ennen riitautettujen säännösten antamista sen tutkimista, ylittäisikö näiden tietojen julkaiseminen yhdellä jäsenvaltiokohtaisella internetsivustolla sen, mikä oli tarpeen oikeutettujen tavoitteiden saavuttamiseksi. Unionin tuomioistuin totesi tietyt asetuksen N:o 1290/2005 säännökset sekä asetuksen N:o 259/2008 kokonaisuudessaan pätemättömiksi, kyseenalaistamatta vaikutuksia, jotka aiheutuivat kansallisten viranomaisten julkaistua maataloustukirahaston ja maaseuturahaston tuensaajien luettelon tuomion julkaisemista edeltäneenä ajanjaksona.

Edelleen perusoikeuksien osalta unionin tuomioistuin antoi 22.12.2010 toisen merkittävän tuomion (asia C-279/09, *DEB Deutsche Energiehandels- und Beratungsgesellschaft*), joka koski Euroopan unionin perusoikeuskirjan 47 artiklassa taattua tehokkaan oikeussuojan periaatetta.

Pääasian oikeudenkäynnissä asianosaisina olivat Saksan oikeuden mukaan perustettu kaupallinen yhtiö DEB ja Saksan valtio, ja se koski tämän yhtiön kansallisissa tuomioistuimissa tekemää oikeusapuhakemusta. DEB halusi nostaa vahingonkorvauskanteen Saksan valtiota vastaan saadakseen

¹ Yhteisen maatalouspolitiikan rahoituksesta 21.6.2005 annettu neuvoston asetus (EY) N:o 1290/2005 (EUVL L 209, s. 1), sellaisena kuin se on muutettuna 26.11.2007 annetulla neuvoston asetuksella (EY) N:o 1437/2007 (EUVL L 322, s. 1), ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 1290/2005 soveltamista koskevista yksityiskohtaisista säännöistä Euroopan maatalouden tukirahaston (maataloustukirahaston) ja Euroopan maaseudun kehittämisen maatalousrahaston (maaseuturahaston) varoja saavia tuensaajia koskevien tietojen julkaisemisen osalta 18.3.2008 annettu komission asetus (EY) N:o 259/2008 (EUVL L 76, s. 28).

korvausta vahingosta, joka sille oli aiheutunut kyseisen valtion viivyteltä maakaasun sisämarkkinoita koskevista yhteisistä säännöistä annetun direktiivin 98/30/EY² täytäntöönpanossa. Oikeusapua ei myönnetty sillä perusteella, että Saksan oikeudessa asetetut edellytykset oikeusavun myöntämiseksi oikeushenkilölle eivät täyttyneet. Tuomioistuin, jossa oli nostettu kanne tästä kieltävästä päätöksestä, esitti unionin tuomioistuimelle ennakkoratkaisupyynnön selvittääkseen, onko menettelyssä, jossa vedotaan unionin oikeuteen perustuvaan valtion vastuuseen, unionin oikeuden tehokkuusperiaate esteenä sille, että kansallisessa lainsäädännössä asetetaan kanteen nostamisen edellytykseksi maksuja koskevan ennakon suorittaminen ja rajoitetaan oikeusavun myöntämistä oikeushenkilölle, joka ei kykene suorittamaan tätä ennakkoa, vaatimalla erittäin tiukkojen edellytysten noudattamista.

Unionin tuomioistuin katsoi, että tähän kysymykseen vastattaessa on otettava huomioon Euroopan unionin perusoikeuskirja, jolla on Lissabonin sopimuksen voimaantulosta lähtien sama oikeudellinen arvo kuin perussopimuksilla. Unionin tuomioistuin viittaa erityisesti perusoikeuskirjan 47 artiklaan, jonka mukaan jokaisella, joka haluaa vedota unionin oikeudessa taattuihin oikeuksiin ja vapauksiin, on oltava käytettävissään tehokkaat oikeussuojakeinot tuomioistuimessa. Tämän artiklan kolmannessa kohdassa määrätään, että ”maksutonta oikeusapua annetaan vähävaraisille, jos tällainen apu on tarpeen, jotta asianomainen voisi tehokkaasti käyttää oikeutta saada asiansa tuomioistuimen käsiteltäväksi”. Unionin tuomioistuin katsoi ensinnäkin, ettei ole poissuljettua, että oikeushenkilöt voisivat vedota perusoikeuskirjan 47 artiklassa taattuun tehokkaan oikeussuojan periaatteeseen saadakseen vapautuksen oikeudenkäyntimaksujen ennakon maksamisesta ja/tai asianajajan apua. Tarkasteltuaan Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytäntöä ihmis-oikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi tehdyn yleissopimuksen 6 artiklasta, jossa taataan todellinen mahdollisuus oikeussuojaan, unionin tuomioistuin täsmensi, että kansallisen tuomioistuimen on tutkittava, rajoittavatko oikeusavun myöntämisen edellytykset oikeutta asian saattamiseen tuomioistuimen käsiteltäväksi siten, että rajoitus merkitsee puuttumista tämän oikeuden keskeiseen sisältöön, onko näillä edellytyksillä hyväksyttävä tarkoitus ja ovatko käytetyt keinot järkeviä niillä tavoiteltuun päämäärään nähden. Unionin tuomioistuin esittää tämän jälkeen seikat, jotka kansallinen tuomioistuin voi arvioinnissaan ottaa huomioon, toistamalla Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytännössä esitetyt seikat, kuten asian merkityksen, asiassa sovellettavien oikeussääntöjen ja oikeudenkäyntimenettelyn vaikeuden, ja erityisesti oikeushenkilöiden osalta niiden yhtiömuodon ja sen, tavoittelevatko ne voittoa, sekä yhtiömiesten tai osakkaiden taloudellisen aseman.

Kysymyksiä herättävät edelleen yksityiskohtaiset menettelysäännöt, joiden mukaisesti kansallisen tuomioistuimen on pantava täytäntöön valtion vastuu tämän laiminlyötyä unionin oikeuteen perustuvia velvoitteitaan.

Asiassa *Trasportes Urbanos y Servicios Generales* (C-118/08, tuomio 26.1.2010) ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin halusi selvittää unionin tuomioistuimen kannan sen säännön soveltamiseen, jonka mukaan vahingonkorvausvaatimus valtiota kohtaan sillä perusteella, että kansallisella lailla rikotaan unionin oikeutta, voi menestyä vain, jos kaikkiin kansallisiin muutoksenhakekeinoihin on turvauduttu, vaikka tätä oikeussääntöä ei sovelleta perustuslain rikkomisen perusteella esitettyyn valtion vahingonkorvausta koskevaan vaatimukseen. Unionin tuomioistuin vastasi, että unionin oikeus on esteenä tämän säännön soveltamiselle, palautettuaan ensin mieleen periaatteet, joiden nojalla jäsenvaltioiden on korvattava unionin oikeuden rikkomisesta aiheutunut vahinko tämän oikeuden ensisijaisuuden perusteella. Unionin tuomioistuin katsoi vastaavuusperiaatteen nojalla, että kaikkia muutoksenhakuun sovellettavia sääntöjä sovelletaan samalla tavalla riippumatta

² 22.6.1998 annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 98/30/EY (EYVL L 204, s. 1).

siitä, onko kyse muutoksenhausta unionin oikeuden rikkomisen perusteella vai muutoksenhausta kansallisen oikeuden rikkomisen perusteella: molempien vahingonkorvausvaatimusten kohde on samanlainen, koska niiden kohteena on valtion aiheuttaman vahingon korvaaminen. Pelkästään ero, joka koskee oikeuden rikkomisen toteamiseen toimivaltaista tuomioistuinta, ei riitä vastaavuusperiaatteen kannalta erottelun tekemiseksi näiden kahden oikeussuojakeinon välille.

Asiassa *Melki ja Abdeli* (asiat C-188/10 ja C-189/10, tuomio 22.6.2010) unionin tuomioistuimella oli tilaisuus lausua siitä, onko hiljattain Ranskassa käyttöön otettu perustuslainmukaisuutta koskevaa ensisijaisesti käsiteltävää kysymystä koskeva järjestelmä unionin oikeuden mukainen. Unionin tuomioistuin totesi, että unionin oikeuden ensisijaisuuden varmistamiseksi unionin tuomioistuimen ja kansallisten tuomioistuinten välisen yhteistyöjärjestelmän toiminta edellyttää, että kansallinen tuomioistuin voi vapaasti saattaa missä tahansa asianmukaiseksi katsomassaan oikeudenkäyntimenettelyn vaiheessa, ja jopa perustuslainmukaisuuden valvontaa koskevan erillisen menettelyn päätyttyä, unionin tuomioistuimen käsiteltäväksi minkä tahansa tarpeelliseksi katsomansa ennakkoratkaisukysymyksen. Näin ollen SEUT 267 artikla ei ole esteenä jäsenvaltion lainsäädännölle, jossa säädetään kansallisten lakien perustuslainmukaisuuden valvontaa koskevasa erillisestä menettelystä siltä osin kuin muilla kansallisilla tuomioistuimilla säilyy vapaus

– saattaa missä tahansa asianmukaiseksi katsomassaan oikeudenkäyntimenettelyn vaiheessa, ja jopa perustuslainmukaisuuden valvontaa koskevan erillisen menettelyn päätyttyä, asia unionin tuomioistuimen käsiteltäväksi,

– toteuttaa kaikki toimenpiteet, jotka ovat tarpeen väliaikaisen oikeussuojan varmistamiseksi unionin oikeusjärjestyksessä annetuille oikeuksille, ja

– jättää soveltamatta tällaisen erillisen menettelyn päätyttyä kyseessä olevaa kansallista lainsäädäntöä, jos ne katsovat sen unionin oikeuden vastaiseksi.

Unionin tuomioistuin on jo lukuisia kertoja selvittänyt, mitä seurauksia liittyy unionin oikeuden tulkintaan, jonka unionin tuomioistuin antaa käyttäessään toimivaltaansa ennakkoratkaisuasioissa. Asiassa *Albron Catering* (C-242/09, tuomio 21.10.2010) sillä oli tilaisuus muistuttaa, että käyttäessään SEUT 267 artiklassa sille annettua toimivaltaa unionin tuomioistuin voi ainoastaan poikkeustapauksissa unionin oikeusjärjestykseen kuuluvaa yleistä oikeusvarmuuden periaatetta soveltaen rajoittaa kaikkien asianomaisten henkilöiden mahdollisuutta vedota sen tulkitsemaan oikeussääntöön vilpittömässä mielessä perustettujen oikeussuhteiden pätevyyden kyseenalaistamiseksi. Jotta tällainen rajoittava päätös voitaisiin tehdä, kahden olennaisen edellytyksen, eli asianomaisten vilpittömän mielen ja vakavien vaikeuksien vaaran, on täyttyttävä. Näin ollen unionin tuomioistuin katsoi, että koska sille ei ole esitetty mitään konkreettista seikkaa, joka olisi omiaan osoittamaan sellaisten vakavien vaikeuksien vaaran olevan olemassa, jotka liittyvät lukuisten kanteiden mahdolliseen nostamiseen muita luovutuksen toteuttaneita yrityksiä vastaan kyseisen direktiivin 2001/23/EY³ tulkintaa koskevan tuomion antamisen vuoksi, tuomion ajallisia vaikutuksia ei ole rajoitettava.

³ Työntekijöiden oikeuksien turvaamista yrityksen tai liikkeen taikka yritys- tai liiketoiminnan osan luovutuksen yhteydessä koskevan jäsenvaltioiden lainsäädännön lähentämisestä 12.3.2001 annettu neuvoston direktiivi 2001/23/EY (EYVL L 82, s. 16).

Unionin tuomioistuin määritteli unionin ja kolmansien maiden välillä tehtyjen sopimusten vaikutuksia asiassa *Brita* (C-386/08, tuomio 25.2.2010), jossa tuli esille useita merkittäviä kysymyksiä kansainvälisten sopimusten ja erityisesti EY–Israel-assosiaatiosopimuksen⁴ tulkinnasta.

Unionin tuomioistuin täsmensi, että valtiosopimusoikeutta koskevan Wienin yleissopimuksen⁵ määräyksiä sovelletaan valtion ja kansainvälisen järjestön väliseen sopimukseen, kuten EY–Israel-assosiaatiosopimukseen, siltä osin kuin nämä määräykset ilmentävät yleistä kansainvälistä tapaoikeutta. Assosiaatiosopimuksen määräyksiä, joissa määritellään sopimuksen alueellinen soveltamisala, on tulkittava sen periaatteen mukaisesti, jonka mukaan sopimuksesta ei saa olla haittaa tai etua kolmansille (*pacta tertiis nec nocent nec prosunt*). Näiden periaatteiden valossa unionin tuomioistuin katsoi, että tuojavaltion tulliviranomaiset voivat evätä EY–Israel-assosiaatiosopimuksen mukaisen etuuskohtelun Länsirannalta peräisin olevilta tavaroilta. Toisesta assosiaatiosopimuksesta, EY–PLO-assosiaatiosopimuksesta⁶ seuraa, että ainoastaan Länsirannan ja Gazan alueen tulliviranomaiset antavat tavaratodistuksen, jos kyseisiä tuotteita voidaan pitää Länsirannan ja Gazan alueen alkuperätuotteina. Mikäli EY–Israel-assosiaatiosopimusta tulkittaisiin niin, että Israelin viranomaisilla on tullitoimivalta Länsirannalta peräisin olevien tavaroiden osalta, tämä velvoittaisi Palestiinan tulliviranomaiset olemaan käyttämättä toimivaltaansa, joka niille kuitenkin kuuluu EY–PLO-sopimuksen määräysten perusteella. Tällaisella tulkinnalla luotaisiin kolmannelle velvoite ilman tämän suostumusta, ja se olisi siten vastoin edellä mainittua yleisen kansainvälisen oikeuden *pacta tertiis nec nocent nec prosunt* -periaatetta, sellaisena kuin se on kodifioituna Wienin yleissopimuksessa.

Lisäksi unionin tuomioistuin täsmensi, että EY–Israel-assosiaatiosopimuksen mukaisessa menettelyssä tuojavaltion tulliviranomainen ei ole sidottu esitettyyn alkuperäselvitykseen ja viejävaltion tulliviranomaisen antamaan vastaukseen, mikäli tässä vastauksessa ei esitetä riittäviä tietoja tavaroiden tosiasiallisen alkuperän määrittämiseksi.

Kuten aikaisempina vuosina, oikeus saada tutustua toimielinten asiakirjoihin on ollut oikeudenkäyntien kohteena, ja kolmessa tuomiossa asiaan kiinnitetään erityistä huomiota. Asiassa *komissio vastaan Bavarian Lager* (C-28/08 P, tuomio 29.6.2010) unionin tuomioistuin paneutui asetuksen (EY) N:o 1049/2001⁷ ja asetuksen (EY) N:o 45/2001⁸ keskinäiseen suhteeseen.

Asetuksessa N:o 1049/2001 asetetaan oikeus tutustua toimielinten asiakirjoihin pääsäännöksi, mutta siinä säädetään poikkeuksista, erityisesti silloin, kun tietojen ilmaiseminen vahingoittaisi yksityiselämän ja yksilön koskemattomuuden suojaa, erityisesti unionin lainsäädännön mukaista henkilötietojen suojaa. Unionin tuomioistuimen mukaan silloin, kun asetukseen N:o 1049/2001 perustuvalla hakemuksella pyydetään oikeutta tutustua henkilötietoja sisältävään asiakirjaan, asetuksen N:o 45/2001 säännökset tulevat kaikilta osin sovellettaviksi. Ottamatta huomioon tätä

⁴ Brysselissä 20.11.1995 allekirjoitettu, Euroopan yhteisöjen ja niiden jäsenvaltioiden sekä Israelin välisestä assosiaatiosta tehty Euro–Välimeri-sopimus (EYVL 2000, L 147, s. 3).

⁵ 23.5.1969 tehty valtiosopimusoikeutta koskeva Wienin yleissopimus (Yhdistyneiden Kansakuntien sopimus-kokoelma, nide 1155, s. 331).

⁶ Brysselissä 24.2.1997 allekirjoitettu Euroopan yhteisön sekä Länsirannan ja Gazan alueen palestiinalaishallinnon puolesta toimivan Palestiinan vapautusjärjestön (PLO) väliaikainen kauppaa ja yhteistyötä koskeva Euro–Välimeri-assosiaatiosopimus (EYVL 1997, L 187, s. 3).

⁷ Euroopan parlamentin, neuvoston ja komission asiakirjojen saamisesta yleisön tutustuttavaksi 30.5.2001 annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EY) N:o 1049/2001 (EYVL L 145, s. 43).

⁸ Yksilöiden suojelusta yhteisöjen toimielinten ja elinten suorittamassa henkilötietojen käsittelyssä ja näiden tietojen vapaasta liikkuvuudesta 18.12.2000 annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EY) N:o 45/2001 (EYVL L 8, s. 1).

viittausta henkilötietojen suojaa koskevaan unionin lainsäädäntöön ja rajaamalla poikkeuksen soveltamisen tilanteisiin, joissa yksityiselämää ja yksilön koskemattomuutta loukataan ihmis-oikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi tehdyn yleissopimuksen 8 artiklassa ja Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytännössä tarkoitetulla tavalla unionin yleinen tuomioistuin on omaksunut asetuksista N:o 1049/2001 erityisen ja rajoittavan tulkinnan, joka ei vastaa tasa-painoa, jonka luominen kyseisten kahden asetuksen välille oli unionin lainsäätäjän tarkoituksena.

Tällä perusteella unionin tuomioistuin katsoi, että komissio oli perustellusti todennut, että jäsenyyssvelvoitteiden noudattamatta jättämistä koskevan menettelyn yhteydessä pidetyn kokouksen osanottajien luettelo sisälsi henkilötietoja, ja että vaatiessaan hakijaa osoittamaan niiden henkilöiden, jotka eivät olleet antaneet nimenomaista suostumustaan, henkilötietojen siirron olleen tarpeen komissio oli toiminut asetuksen N:o 45/2001 8 artiklan b alakohdan säännösten mukaisesti.

Samana päivänä unionin tuomioistuin antoi oikeudesta tutustua asiakirjoihin toisen erittäin merkittävän tuomion (C-139/07 P, *komissio v. Technische Glaswerke Ilmenau*, tuomio 29.6.2010), joka koski tällä kertaa asetuksen N:o 1049/2001 suhdetta EY 93 artiklan soveltamista koskevista yksityiskohtaisista säännöistä annettuun asetukseen (EY) N:o 659/1999⁹. Unionin tuomioistuin katsoi, että sen perustelemiseksi, että toimieliin päättää olla antamatta tutustuttavaksi asiakirjaa, jonka sisältämien tietojen ilmaisemista on pyydetty, ei lähtökohtaisesti riitä, että tämä asiakirja kuuluu jonkin asetuksen N:o 1049/2001 4 artiklan 2 kohdassa mainitun toiminnan alaan. Kyseisen toimieliimen on esitettävä myös selityksiä siitä, millä tavoin tähän asiakirjaan tutustuminen voisi konkreettisesti ja tosiasiallisesti loukata etua, jota suojataan tässä säännöksessä säädetyllä poikkeuksella. Unionin tuomioistuin kuitenkin täsmensi, että kyseinen yhteisön toimieliin voi käyttää perusteluina yleisiä olettamia, joita sovelletaan tiettyihin asiakirjojen luokkiin.

Valtiontukien valvontamenettelyissä tällaiset yleiset olettamat voivat perustua asetukseen N:o 659/1999 ja oikeuskäytäntöön, joka liittyy oikeuteen tutustua komission hallintomenettelyn asiakirjavihkoon liittyviin asiakirjoihin. Asetuksessa N:o 659/1999 ei säädetä, että asianomaisilla olisi oikeus tutustua komission hallintomenettelyn asiakirja-aineistossa oleviin asiakirjoihin, tuen myöntämisestä vastuussa olevaa jäsenvaltiota lukuun ottamatta. Jos nämä asianomaiset nimittäin voisivat asetuksen N:o 1049/2001 perusteella saada oikeuden tutustua komission hallintomenettelyn asiakirja-aineistossa oleviin asiakirjoihin, valtiontukien valvontamenettelyjärjestelmä vaarantuisi. Lisäksi on huomattava, että valtiontukien valvontamenettelyissä muilla asianomaisilla kuin kyseisellä jäsenvaltiolla ei ole oikeutta tutustua komission hallintomenettelyn asiakirja-aineistossa oleviin asiakirjoihin, ja näin ollen on hyväksyttävä yleinen olettaja, jonka mukaan hallintomenettelyn asiakirja-aineistossa olevien asiakirjojen sisältämien tietojen ilmaiseminen vahingoittaa lähtökohtaisesti tutkintatoimien tarkoitusten suojaa. Tällä yleisellä olettamalla ei suljeta pois asianomaisen oikeutta osoittaa, että tietty asiakirja, jonka sisältämien tietojen ilmaisemista on pyydetty, ei kuulu kyseisen olettaman alaan tai että olemassa on sellainen asetuksen N:o 1049/2001 4 artiklan 2 kohdassa tarkoitettu ylivoimainen yleinen etu, joka oikeuttaa ilmaisemaan kyseisen asiakirjan sisältämät tiedot.

Tällaisesta olettamaan perustuvasta mekanismista oli kysymys myös asiassa *Ruotsi vastaan API ja komissio* (yhdistetyt asiat C-514/07 P, C-528/07 P ja C-532/07 P, tuomio 21.9.2010), jossa unionin tuomioistuin käsittelee kysymystä oikeudesta saada tutustua toimieliimen tuomioistuinmenettelyjen yhteydessä sille esittämiin kirjelmiin. Unionin tuomioistuimen mukaan tällaisilla kirjelmillä on aivan erityisiä ominaisuuksia, koska ne liittyvät luonteeltaan unionin tuomioistuimen tuomiovallan

⁹ Euroopan yhteisön perustamissopimuksen 93 artiklan soveltamista koskevista yksityiskohtaisista säännöistä 22.3.1999 annettu neuvoston asetusta (EY) N:o 659/1999 (EYVL L 83, s. 1).

käyttöön. Kyseiset kirjelmät on laadittu yksinomaan mainittua tuomioistuinmenettelyä varten, ja ne ovat keskeinen osa sitä. Tuomiovallan käyttö sellaisenaan on suljettu unionin säännöstellä vahvistetun asiakirjoihin tutustumisoikeuden soveltamisalan ulkopuolelle. Tuomioistuinkäsittelyjen suojaaminen merkitsee erityisesti sitä, että varmistetaan menettelyllisen yhdenvertaisuuden ja hyvän lainkäytön periaatteen noudattaminen. Jos toimielimen kirjelmien pitäisi olla julkisen keskustelun kohteena, niihin kohdistettu kritiikki saattaisi vaikuttaa toimielimen puoltamaan kantaan. Tällainen tilanne saattaa vääristää unionin tuomioistuimissa riita-asian osapuolten välistä välttämättömä tasapainoa, koska tietojen ilmaisemisvelvollisuus koskee ainoastaan kyseessä olevaa toimielintä, jolle on esitetty pyyntö tutustua sen asiakirjoihin, eikä kaikkia oikeudenkäynnin asianosaisia. Tuomiovallan käytön sulkeminen pois asiakirjoja koskevan tutustumisoikeuden soveltamisalta on perusteltua, kun otetaan huomioon tarve taata koko tuomioistuinmenettelyn ajan, että asianosaisten välinen mielipiteenvaihto sekä päätösharkinta sujuvat häiriöttä. Tietojen ilmaisemisesta kyseisistä kirjelmistä seuraisi se, että tuomiovallan käyttöön kohdistuva ulkopuolinen painostus sallittaisiin ja mielipiteenvaihtoa häirittäisiin, vaikka kyse olisi vain yleisön käsityksestä. Näin ollen unionin tuomioistuin katsoi, että on olemassa yleinen oletama, jonka mukaan tietojen ilmaiseminen toimielimen tuomioistuinmenettelyssä esittämistä kirjelmistä vahingoittaa tuomioistuinkäsittelyn suojaa asetuksen N:o 1049/2001 4 artiklan 2 kohdan toisessa luetelmakohdassa tarkoitetulla tavalla niin kauan kuin menettely on vireillä, mutta tällä yleisellä olettamalla ei suljeta pois asianomaisen oikeutta osoittaa, että tietty asiakirja, jonka sisältämien tietojen ilmaisemista on pyydetty, ei kuulu kyseisen olettaman alaan.

Sitä vastoin silloin, kun unionin tuomioistuimen tuomiovallan käyttö on lakannut, ei ole enää syytä olettaa, että tietojen ilmaiseminen kirjelmistä vahingoittaisi tämän tuomiovallan käyttöä, vaan tällöin on tutustuttaviksi pyydettyjen asiakirjojen konkreettisen tutkimisen perusteella todettava, voidaanko tietojen ilmaiseminen asiakirjoista evätä asetuksen N:o 1049/2001 4 artiklan 2 kohdan toisen luetelmakohdan nojalla.

Unionin kansalaisuus

Tällä jatkuvasti kehittyvällä alalla asiassa *Tsakouridis* (C-145/09, tuomio 23.11.2010) unionin tuomioistuimen oli käsiteltävä arkaluonteista kysymyksenasettelua, joka liittyy direktiivin 2004/38/EY¹⁰ 28 artiklassa määritellyn pysyvän oleskeluluvan saaneen unionin kansalaisen karkottamisen edellytyksiin. Unionin tuomioistuin täsmensi heti alkuun, että karkottamisen on perustuttava asianomaisen henkilön tilanteen tapauskohtaiseen arviointiin, jossa on otettava huomioon eri kriteerejä, kuten ikä, terveydentila, henkilökohtaisten, perhettä koskevien tai ammattiin liittyvien etujen keskus, se, kuinka kauan poissaolot vastaanottavan valtion alueelta ovat kestäneet, sekä se, missä määrin asianomaisella on yhteyksiä kotimaahansa, ja ratkaiseva edellytys vahvistetun suojan saamiseksi on se, että henkilö on oleskellut vastaanottavassa jäsenvaltiossa karkottamispäätöstä edeltäneet kymmenen vuotta. Unionin tuomioistuin korosti, että tämä karkottaminen voidaan perustella ”yleistä turvallisuutta koskevilla pakottavilla syillä” tai ”yleiseen järjestykseen tai yleiseen turvallisuuteen liittyvillä vakavilla syillä” direktiivin 2004/38 28 artiklassa tarkoitetulla tavalla vain, jos toimenpide on uhan poikkeuksellinen vakavuus huomioon ottaen välttämätön sillä turvattavien etujen suojaamiseksi eikä tätä tavoitetta voida saavuttaa lievemmillä toimenpiteillä, kun otetaan huomioon aika, jonka unionin kansalainen on asunut vastaanottavassa jäsenvaltiossa. Unionin tuomioistuin totesi myös, että järjestäytyneiden ryhmien harjoittamaan huumausaine-

¹⁰ Euroopan unionin kansalaisten ja heidän perheenjäsentensä oikeudesta liikkua ja oleskella vapaasti jäsenvaltioiden alueella, asetuksen (ETY) N:o 1612/68 muuttamisesta ja direktiivien 64/221/ETY, 68/360/ETY, 72/194/ETY, 73/148/ETY, 75/34/ETY, 75/35/ETY, 90/364/ETY, 90/365/ETY ja 93/96/ETY kumoamisesta 29.4.2004 annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2004/38/EY (EUVL 2004, L 158, s. 77, oikaisut EUVL 2004, L 229, s. 35 ja EUVL 2007, L 204, s. 28).

kauppaan – josta asianomainen oli tuomittu – liittyvän rikollisuuden torjunta voi kuulua tämän direktiivin 28 artiklassa tarkoitettujen käsitteiden ”yleistä turvallisuutta koskevat pakottavat syyt” tai ”yleiseen järjestykseen tai yleiseen turvallisuuteen liittyvät vakavat syyt” piiriin.

Edelleen unionin kansalaisuuteen liittyvien vapaata liikkuvuutta ja vapaata oleskelua koskevien oikeuksien osalta on mainittava asia *Bressol ym.* (C-73/08, tuomio 13.4.2010), jossa unionin tuomioistuin käsittelee kysymystä sellaisen kansallisen säännösten yhteensopivuudesta, jossa rajoitetaan unionin kansalaisia olevien mutta muualla asuviksi katsottujen opiskelijoiden lukumäärää yliopistojen lääketieteellisen ja terveydenhuollon alan koulutusohjelmissa. Unionin tuomioistuin katsoi aluksi, että riippumatta direktiivin 2004/38 24 artiklan mahdollisesta soveltamisesta joidenkin pääasiassa kysymyksessä olevien opiskelijoiden tilanteeseen, kyseisen sopimuksen 18 ja 21 artikla ovat esteenä kansalliselle säännöstölle, jossa rajoitetaan niiden muualla asuviksi katsottujen opiskelijoiden määrää, jotka voivat ilmoittautua ensimmäistä kertaa korkea-asteen oppilaitoksiin, sillä tämä säännöstö merkitsee erilaista kohtelua maassa asuvien opiskelijoiden ja muualla asuvien opiskelijoiden välillä ja siten kansalaisuuteen perustuvaa välillistä syrjintää. Tämän jälkeen unionin tuomioistuin totesi, että tällainen rajoittava säännöstö voidaan oikeuttaa kansanterveyden suojelua koskevalla tavoitteella ainoastaan, jos toimivaltaiset viranomaiset tutkivat perusteellisesti kyseistä säännöstöä kolmessa vaiheessa: on selvitettävä objektiivisten, yksityiskohtaisten ja lukuja sisältävien kriteerien perusteella, kohdistuuko asetettuun tavoitteeseen todellisia vaaroja, soveltuuko kyseinen säännöstö siinä asetetun tavoitteen saavuttamiseen ja ovatko kyseinen säännöstö ja asetettu tavoite oikeassa suhteessa. Unionin tuomioistuin täsmensi lopuksi, että kansalliset viranomaiset eivät voi vedota Yhdistyneiden Kansakuntien yleiskokouksen 16.12.1966 hyväksymän taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia koskevan kansainvälisen yleissopimuksen 13 artiklaan, jos ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin toteaa, että pääasiassa kysymyksessä oleva lainsäädäntö on ristiriidassa SEUT 18 ja SEUT 21 artiklan kanssa.

Asiassa *Lassal* (C-162/09, tuomio 7.10.2010) unionin tuomioistuimen mielenkiinto kohdistui direktiivin 2004/38 16 artiklaan. Ennakkoratkaisupyyntöä kysyttiin, oliko kyseisessä 16 artiklassa säädetyn pysyvän oleskeluoikeuden saamisen kannalta otettava huomioon sellainen viiden vuoden yhtäjaksoinen oleskelu, joka oli edeltänyt tämän direktiivin täytäntöönpanon määräpäivää 30.4.2006 ja joka oli ollut ennen tätä päivää annettujen unionin säädösten mukaista, ja myöntävässä tapauksessa, voivatko 30.4.2006 edeltäneet ja viiden vuoden yhtäjaksoista laillista oleskelua seuranneet tilapäiset poissaolot vaikuttaa kyseisessä direktiivissä tarkoitetun pysyvän oleskeluoikeuden saamiseen. Unionin tuomioistuin vastasi myöntävästi kysymyksen ensimmäiseen osaan ja katsoi, että vaikka unionin säädöksissä, jotka oli annettu ennen direktiiviä 2004/38, ei säädetty mahdollisuudesta saada oleskeluoikeus, mikäli viiden vuoden määräaika noudatetaan, tämän yhtäjaksoisen oleskelun huomiotta jättäminen johtaisi siihen, että direktiivi menettäisi tehokkaan vaikutuksensa, eikä se sopisi yhteen sen perustana olevan kotoutumisajatuksen kanssa. Unionin tuomioistuin katsoi tämän jälkeen, että direktiivin 2004/38 tavoitteet ja tarkoitus, joina on erityisesti helpottaa perusoikeuden, joka on liikkua ja oleskella vapaasti jäsenvaltioiden alueella, käyttämistä, vahvistaa sosiaalista yhteenkuuluvuutta ja vahvistaa tunnetta unionin kansalaisuudesta oleskeluoikeuden välityksellä, vaarantuisivat vakavasti, jos tällainen oleskeluoikeus evättäisiin unionin kansalaisilta, jotka olivat ennen 30.4.2006 oleskelleet vastaanottavan jäsenvaltion alueella laillisesti ja yhtäjaksoisesti viisi vuotta, pelkästään sillä perusteella, että tällaisen oleskelun jälkeen mutta ennen mainittua päivää oli ollut kyse tilapäisistä poissaoloista, jotka olivat kestäneet yhtäjaksoisesti alle kaksi vuotta.

Unionin kansalaisuutta koskevasta oikeuskäytännöstä on paikallaan mainita vielä asia *Rottmann* (C-135/08, tuomio 2.3.2010), jossa unionin tuomioistuin lausui unionin kansalaisen petoksen johdosta suoritettujen kansalaistamisen avulla saaman jäsenvaltion kansalaisuuden purkamisesta. Unionin tuomioistuimen mukaan unionin oikeus, erityisesti EY 17 artikla, ei estä sitä, että jäsenvaltio

ottaa unionin kansalaiselta pois tämän jäsenvaltion kansalaisuuden, joka on saatu kansalaistamisen avulla, jos se on saatu petoksella, sillä tämä jäsenvaltion ja sen kansalaisen välisen kansalaisuussiteen rikkovan petoksen vuoksi tehtävä purkamispäätös vastaa yleisen edun mukaista syytä. Tämän purkamispäätöksen on kuitenkin välttämättä oltava suhteellisuusperiaatteen mukainen. Kun esillä olevan asian kaltaisessa tilanteessa petoksen tehnyt kansalainen on jo menettänyt alkuperäisen kansalaisuutensa kansalaistamisen vuoksi, kansallisten tuomioistuinten on tutkittava purkamista koskevasta päätöksestä aiheutuvia seuraamuksia asianomaiselle henkilölle ja hänen perheenjäsenilleen ja arvioitava, onko unionin kansalaisille kuuluvien oikeuksien menettäminen perusteltua suhteessa tämän henkilön suorittaman rikkomisen vakavuuteen, kansalaistamispäätöksen ja purkamispäätöksen välillä kuluneeseen aikaan sekä asianomaisen henkilön mahdollisuuteen saada takaisin alkuperäinen kansalaisuus. Alkuperäisen kansalaisuuden menettäminen ja kansalaistamisen avulla saadun kansalaisuuden menettäminen eivät siis periaatteellisella tasolla ole ristiriidassa unionin oikeuden kanssa, vaikka kansalaisuuden purkamista koskeva päätös johtaisi unionin kansalaisuuden menettämiseen.

Tavaroiden vapaa liikkuvuus

Asiassa *Ker-Optika* (C-108/09, tuomio 2.12.2010) unionin tuomioistuin totesi, että kansallinen lainsäädäntö, jossa kielletään myymästä muista jäsenvaltioista peräisin olevia piilolinssijä internetissä ja toimittamasta niitä kuluttajan kotiosoitteeseen, vie muista jäsenvaltioista olevilta toimijoilta mahdollisuuden käyttää tätä poikkeuksellisen tehokasta markkinointitapaa näiden tuotteiden kaupassa ja haittaa näin huomattavasti niiden pääsyä kansallisille markkinoille ja rajoittaa siten tavaroiden vapaata liikkuvuutta. Unionin tuomioistuimen mukaan jäsenvaltio voi toki vaatia, että piilolinssien luovuttamisesta vastaa pätevä henkilöstö, joka kykenee antamaan asiakkaalle näiden tuotteiden asianmukaista käyttöä ja hoitoa koskevat ohjeet sekä tietoja piilolinssien käyttöön liittyvistä riskeistä. Sallimalla piilolinssien luovuttamisen ainoastaan optikon palveluja tarjoavissa optikkoliikkeissä taataan kuluttajien terveyden suojelutavoitteen toteutuminen. Unionin tuomioistuin toteaa kuitenkin, että silmälääkärit voivat tarjota näitä palveluja myös muualla kuin optikkoliikkeessä. Näitä palveluita voidaan edellyttää lähtökohtaisesti ainoastaan silloin, kun on kyse ensimmäisestä piilolinssien toimituksesta. Myöhemmissä luovutuksissa riittää, että asiakas ilmoittaa myyjälle, minkä tyyppiset piilolinssit hän on saanut ensimmäisen luovutuksen yhteydessä, ja ilmoittaa silmälääkärin mahdollisesti toteamat näön muutokset. Näissä olosuhteissa unionin tuomioistuin katsoi, että piilolinssien käyttäjien terveyden suojelutavoite voidaan saavuttaa toimenpiteillä, jotka ovat vähemmän rajoittavia kuin kansalliseen lainsäädäntöön perustuvat toimenpiteet. Näin ollen kielto myydä piilolinssijä internetissä ei ole oikeassa suhteessa kansanterveyden suojelutavoitteeseen ja on siten tavaroiden vapaata liikkuvuutta koskevien sääntöjen vastainen.

Henkilöiden, palvelujen ja pääomien vapaa liikkuvuus

Myös tänä vuonna unionin tuomioistuin on antanut useita merkittäviä tuomioita sijoittautumisvapauden, palvelujen tarjoamisen vapauden ja pääomien vapaan liikkuvuuden sekä työntekijöiden vapaan liikkuvuuden osalta. Selkeyden vuoksi valitut tuomiot esitetään ryhmiteltyinä niissä käsitellyn vapauden mukaan ja tarvittaessa kysymyksessä olevan toiminnan mukaan.

Sijoittautumisvapauden osalta on syytä mainita yhdistetyt asiat *Blanco Pérez ja Chao Gómez* (C-570/07 ja C-571/07, tuomio 1.6.2010), joissa oli kysymys Espanjan lainsäädännöstä, jonka mukaan määrätyllä alueella uuden apteekin perustaminen edellytti hallinnollisen ennakkoluvan myöntämistä. Tällaisen luvan myöntäminen edellytti erityisesti väestötiheyteen ja apteekkien väliseen vähimmäisetäisyyteen liittyvien edellytysten täyttymistä kyseisellä alueella. Unionin tuomioistuin katsoi, että SEUT 49 artikla ei lähtökohtaisesti ole esteenä tällaiselle lainsäädännölle. Unionin tuomioistuimen mukaan jäsenvaltio voi katsoa, että sen alueen joissakin osissa on vaarana,

että apteekkeista on pulaa ja että lääkehuolto ei siis ole riittävän varmaa ja laadukasta. Niinpä tämä jäsenvaltio voi tällaisen vaaran perusteella antaa säännösten, jonka mukaan vain yksi apteekki voidaan perustaa tiettyä asukasmäärää kohti, jolloin apteekit jakautuvat tasaisesti jäsenvaltion alueelle. Unionin tuomioistuin täsmensi kuitenkin, että tällainen säännöstö on SEUT 49 artiklan kanssa ristiriidassa siltä osin kuin kullakin sellaisella maantieteellisellä alueella, jolla on väestöä koskevia erityispiirteitä, sillä estetään perustamasta riittävä määrä apteekkeja, joilla voidaan taata asianmukainen apteekkipalvelu, minkä tarkastaminen on kansallisen tuomioistuimen tehtävänä. Unionin tuomioistuin katsoi, että SEUT 49 artikla, luettuna yhdessä tiettyä farmasian alan toimintaa koskevien lakien, asetusten ja hallinnollisten määräysten yhteensovittamisesta annetun direktiivin 85/432 1 artiklan 1 ja 2 kohdan ja ammattipätevyyden tunnustamisesta annetun direktiivin 2005/36 45 artiklan 2 kohdan e ja g alakohdan kanssa, on esteenä kansallisessa lainsäädännössä vahvistetuille perusteille, joiden nojalla valitaan uusien apteekkien hoitajat ja joiden mukaisesti jäsenvaltion tietyllä alueella hankitun ammattikokemuksen perusteella saatuja ansiopisteitä korotetaan 20 prosenttia ja useiden hakijoiden saadessa saman pistemäärän ansioasteikkoa sovellettaessa apteekkiluvat myönnetään ensisijaisesti proviisoreille, jotka ovat harjoittaneet ammattitoimintaansa jäsenvaltion kyseisellä alueella, sillä näiden perusteiden noudattaminen on tietenkin helpompaa proviisoreille, jotka ovat kyseisen jäsenvaltion kansalaisia.

Sijoittautumisvapauden periaatetta on käsitelty myös useissa verotusta koskevissa tuomioissa. Näistä mainittakoon ensinnäkin asia *X Holding* (C-337/08, tuomio 25.2.2010), jossa unionin tuomioistuin katsoi, että EY 43 ja EY 48 artikla eivät ole esteenä sellaiselle jäsenvaltion sääntelylle, jossa emoyhtiölle annetaan mahdollisuus muodostaa verotuksellinen yksikkö kotimaisen tytäryhtiönsä kanssa mutta evätään mahdollisuus tällaisen verotuksellisen yksikön muodostamiseen ulkomaisen tytäryhtiön kanssa sillä perusteella, että viimeksi mainittuun tytäryhtiöön ei sovelleta tämän jäsenvaltion verolainsäädäntöä. Unionin tuomioistuimen mukaan tällainen verotusjärjestelmä on perusteltu tarpeella säilyttää verotusvallan jako jäsenvaltioiden välillä. Koska emoyhtiö saa vuosittain mielensä mukaan päättää yhdistymisestään verotukselliseksi yksiköksi tytäryhtiönsä kanssa ja voi yhtä vapaasti päättää tällaisen yksikön purkamisesta, mahdollisuus sisällyttää ulkomainen tytäryhtiö samaan verotukselliseen yksikköön johtaisi siihen, että emoyhtiö voisi valita vapaasti tytäryhtiön tappioihin sovellettavan verosääntelyn ja sen paikan, jossa tappiot otetaan huomioon. Lisäksi se, että jäsenvaltio päättää sallia ulkomaisen kiinteän toimipaikan tappioiden tilapäisen vähentämisen yrityksen päätoimipaikan sijaintipaikassa, ei tarkoita, että jäsenvaltion olisi laajennettava tämä etuus koskemaan myös tässä jäsenvaltiossa asuvan emoyhtiön ulkomaisia tytäryhtiöitä. Koska toisessa jäsenvaltiossa olevat kiinteät toimipaikat ja ulkomaiset tytäryhtiöt eivät ole toisiinsa rinnastettavassa tilanteessa verotusvallan jaon suhteen, lähtöjäsenvaltiolla ei ole velvollisuutta soveltaa ulkomaisiin tytäryhtiöihin samaa verotusjärjestelmää kuin ulkomaisiin kiinteisiin toimipaikkoihin.

Toiseksi on tuotava esille asia *Gielen* (C-440/08, tuomio 18.3.2010), joka koskee Alankomaiden tuloverolaissa myönnettyä verovähennystä tietyn määrän työtunteja yrittäjänä suorittaneille itsenäisille ammatinharjoittajille. Tässä laissa säädettiin kuitenkin, että ulkomailla asuvien verovelvollisten toisessa jäsenvaltiossa sijaitsevan toimipaikan toimintaan käyttämiä tuntimääriä ei otettu tässä tarkoituksessa huomioon. Unionin tuomioistuimen mukaan SEUT 49 artikla on esteenä tällaiselle säännöstölle, jolla syrjitään ulkomailla asuvia verovelvollisia, vaikka nämä verovelvolliset voivat kyseisen edun osalta valita maassa asuviin verovelvollisiin sovellettavan järjestelmän. Viimeksi mainitun seikan osalta unionin tuomioistuin katsoi, että SEUT 49 artiklassa tarkoitettua kansalaisuuteen perustuvaa välillistä syrjintää ei kyseenalaista se, että ulkomailla asuva verovelvollinen voi rinnastusoption perusteella valita syrjivän verojärjestelmän ja maassa asuviin verovelvollisiin sovellettavan verojärjestelmän välillä, koska tällaisella valinnalla ei voida sulkea pois näistä kahdesta järjestelmästä ensimmäiseksi mainitun syrjiviä vaikutuksia. Jos mainitun valinnan tällainen vaikutus hyväksytään, tällä oikeutettaisiin verojärjestelmä, joka merkitsee sinällään edelleen

SEUT 49 artiklan rikkomista sen vuoksi, että se on syrjivä. Kansallinen järjestelmä, jolla rajoitetaan sijoittautumisvapautta, on ristiriidassa unionin oikeuden kanssa, vaikka sen soveltaminen olisi vapaavalintaista.

On paikallaan mainita vielä kolmas unionin tuomioistuimen verotuksen alalla antama tuomio, joka koskee tällä kertaa palvelujen tarjoamisen vapautta. Asiassa *Schmelz* (C-97/09, tuomio 26.10.2010) unionin tuomioistuimen oli tutkittava kuudennen direktiivin 77/388/EY¹¹ 24 artiklan 3 kohdassa ja 28 i artiklassa ja direktiivin 2006/112/EY¹² 283 artiklan 1 kohdan c alakohdassa tarkoitetun pienten yritysten erityisjärjestelmän yhteensopivuutta EY 49 artiklan kanssa. Näissä säännöksissä jäsenvaltioille annetaan mahdollisuus myöntää alueelleen sijoittautuneille pienyrityksille arvonlisäverovapautus, johon liittyy vähennysoikeuden menetys, mutta suljetaan sama mahdollisuus pois muihin jäsenvaltioihin sijoittautuneilta pienyrityksiltä. Unionin tuomioistuin totesi, että vaikka tämä järjestelmä merkitsee palvelujen tarjoamisen vapauden rajoittamista, arvonlisäverojärjestelmän kehityksen nykyvaiheessa tavoiteltava verovalvonnan tehokkuuden takaaminen veropetosten, veronkierron ja muiden väärinkäytösten estämiseksi sekä pienyritysten erityisjärjestelmän tavoitteena oleva pienyritysten kilpailukyvyyn vahvistaminen kuitenkin oikeuttavat sen, että arvonlisäverovapautusta sovelletaan vain sen jäsenvaltion alueelle sijoittautuneisiin pienyrityksiin, jossa arvonlisävero on maksettava. Vastaanottavalla jäsenvaltiolla ei ole mahdollisuutta valvoa tehokkaasti sen alueelle sijoittautumattoman pienyrityksen toimintaa tämän käyttäessä palvelujen tarjoamisen vapautta. Hallinnollisesta yhteistyöstä arvonlisäverotuksen alalla ja asetuksen (ETY) N:o 218/92 kumoamisesta annetun asetuksen (EY) N:o 1798/2003¹³ sekä direktiivin 77/799/ETY¹⁴ mukaisilla hallinnollista apua koskevilla säännöillä ei myöskään voida varmistaa tehokasta tietojen vaihtoa pienyritysten toiminnasta arvonlisäverovapautusta soveltavan jäsenvaltion alueella. Unionin tuomioistuimen mukaan EY 49 artikla ei näin ollen ole esteenä tällaiselle järjestelmälle.

Palvelujen tarjoamisen vapauden osalta unionin tuomioistuin on antanut huomattavan määrän tuomioita, jotka koskevat monia eri aloja, kuten kansanterveyttä, työntekijöiden lähettämistä työhön ja rahapelejä.

Asiassa *komissio vastaan Ranska* (C-512/08, tuomio 5.10.2010) unionin tuomioistuin katsoi, että jäsenvaltio, jonka kansallisessa lainsäädännössä asetetaan tiettyjä erityisesti vakuutetun terveydentilaan tai tarvittavan hoidon kiireellisyyteen liittyviä erityisiä tilanteita lukuun ottamatta ennakkolupa edellytykseksi sille, että toimivaltainen laitos korvaa sen jäsenvaltion, johon se kuuluu, voimassa olevan korvausjärjestelmän mukaisesti toisessa jäsenvaltiossa sairaalan ulkopuolella annettavan erikseen määritellyn hoidon, joka edellyttää suurten lääketieteellisten laitteiden käyttämistä, ei ole jättänyt noudattamatta EY 49 artiklan mukaisia velvoitteitaan. Kun otetaan huomioon kansanterveyspolitiikan järjestämiselle ja sosiaaliturvajärjestelmän taloudelliselle tasapainolle aiheutuvat riskit, unionin tuomioistuimen mukaan tällainen vaatimus vaikuttaa unionin tämänhetkisen lainsäädännön mukaan oikeutetulta rajoitukselta. Nämä riskit liittyvät siihen, että riippumatta siitä, käytetäänkö suuria lääketieteellisiä laitteita sairaalaympäristössä vai ei, niiden on voitava olla suunnittelupolitiikan kohteena siltä osin kuin kyse on esimerkiksi niiden lukumäärästä ja maantieteellisestä jakautumisesta, ja näin on siksi, että voidaan osaltaan taata, että koko valtion

¹¹ Jäsenvaltioiden liikevaihtoverolainsäädännön yhdenmukaistamisesta – yhteinen arvonlisäverojärjestelmä: yhdenmukainen määräytymisperuste – 17.5.1977 annettu kuudes neuvoston direktiivi 77/388/ETY (EYVL L 145, s. 1).

¹² Yhteisestä arvonlisäverojärjestelmästä 28.11.2006 annettu neuvoston direktiivi 2006/112/EY (EUVL L 347, s. 1).

¹³ 7.10.2003 annettu neuvoston asetus (EY) N:o 1782/2003 (EUVL L 264, s. 1).

¹⁴ Jäsenvaltioiden toimivaltaisten viranomaisten keskinäisestä avusta välittömien verojen alalla 19.12.1977 annettu neuvoston direktiivi 77/799/ETY (EYVL L 336, s. 15).

alueella on saatavilla riittävästi ja pysyvästi monipuolisia laadukkaita sairaalahoitopalveluja, mutta myös siksi, että voidaan välttää niin pitkälle kuin mahdollista rahavarojen, teknisten resurssien ja henkilöstöresurssien tuhlaaminen. Sitä vastoin asiassa *Elchinov* (C-173/09, tuomio 5.10.2010) unionin tuomioistuin katsoi, että jäsenvaltion lainsäädäntö, jota tulkitaan siten, että sillä suljetaan pois kaikissa tapauksissa toisessa jäsenvaltiossa ilman ennakkolupaa annetun sairaalahoidon korvattavuus, ei ole EY 49 artiklan ja asetuksen (ETY) N:o 1408/71, sellaisena kuin se on muutettuna ja ajan tasalle saatettuna asetuksella (EY) N:o 118/97, sellaisena kuin se on muutettuna asetuksella (EY) N:o 1992/2006¹⁵, 22 artiklan mukainen. Vaikka unionin oikeus ei lähtökohtaisesti ole esteenä ennakkolupajärjestelmälle, kuten edellä mainitussa asiassa *komissio vastaan Ranska* annettu tuomio osoittaa, tällaisen luvan myöntämisedellytysten on kuitenkin oltava perusteltuja. Unionin tuomioistuimen mukaan näin ei ole kyseisen lainsäädännön tapauksessa, koska se vie vakuutetulta, joka ei ole terveydentilaansa liittyvistä syistä tai siitä syystä, että kiireellisen hoidon saaminen sairaalassa on ollut tarpeen, kyennyt hakemaan tällaista lupaa, tai ei ole voinut odottaa toimivaltaisen laitoksen vastausta, mahdollisuuden siihen, että tämä laitos korvaisi kyseisen hoidon, vaikka korvattavuuden edellytykset täyttyisivätkin. Tällaisen hoidon korvaaminen ei voi vaarantaa sairaalatoiminnan suunnittelutavoitteita eikä vakavasti järkyttää sosiaaliturvajärjestelmän taloudellista tasapainoa. Unionin tuomioistuin katsoi näin ollen, että kyseisellä lainsäädännöllä rajoitettiin perusteettomasti palvelujen tarjoamisen vapautta.

Työntekijöiden työhön lähettämisen osalta on mainittava asia *Santos Palhota ym.* (C-515/08, tuomio 7.10.2010), jossa unionin tuomioistuin katsoi, että SEUT 56 ja SEUT 57 artikla ovat esteenä jäsenvaltion lainsäädännölle, jonka perusteella toiseen jäsenvaltioon sijoittautuneen työnantajan, joka lähettää työntekijöitä työhön ensiksi mainitun jäsenvaltion alueelle, on lähetettävä ennakkoon toimitettava työhönlähetysilmoitus, kun suunnitellun työhön lähettämisen aloittaminen edellyttää, että sanotun ilmoituksen rekisteröintinumero annetaan tiedoksi kyseiselle työnantajalle, ja kun vastaanottavan jäsenvaltion kansallisilla viranomaisilla on viiden arkipäivän määräaika, joka lasketaan ilmoituksen vastaanottamisesta, tämän tiedoksiannon toteuttamiseen. Unionin tuomioistuimen mukaan oli katsottava, että tämä menettely on hallinnollinen lupamenettely, joka voi rajoittaa erityisesti ilmoituksen toimittamista koskevan määräajan vuoksi suunniteltua työntekijöiden lähettämistä ja näin ollen lähetettävien työntekijöiden työnantajan toimintaa palveluiden tarjoamisessa erityisesti silloin, kun palvelu on suoritettava melko nopeasti. Sitä vastoin nämä samat SEUT 56 artikla ja SEUT 57 artikla eivät ole unionin tuomioistuimen mukaan esteenä jäsenvaltion lainsäädännölle, jonka perusteella toiseen jäsenvaltioon sijoittautuneen työnantajan, joka lähettää työntekijöitä työhön ensiksi mainitun jäsenvaltion alueelle, on pidettävä koko työhön lähettämisen ajan tämän jäsenvaltion kansallisten viranomaisten saatavilla jäljennös työntekijöitä ja työtä koskevista asiakirjoista, jotka vastaavat ensiksi mainitun jäsenvaltion oikeudessa edellytetyjä asiakirjoja ja jotka on lähetettävä näille viranomaisille tämän ajanjakson päätyttyä. Tämänkaltaiset toimenpiteet ovat nimittäin oikeasuhteisia työntekijöiden suojelun tavoitteeseen nähden, koska ne mahdollistavat sen, että viranomaiset voivat lähetettyjen työntekijöiden osalta varmistaa, että direktiivin 96/71/EY¹⁶ 3 artiklan 1 kohdassa lueteltuja työehtoja ja -oloja koskevia edellytyksiä noudatetaan ja että kyseisiä työntekijöitä suojellaan.

Unionin tuomioistuimella on myös useissa asioissa ollut tilaisuus käsitellä rahapelejä ja urheiluviedonlyöntejä koskeviin kansallisiin monopoleihin liittyviä arkaluonteisia kysymyksiä ja täsmen-

¹⁵ Sosiaaliturvajärjestelmien soveltamisesta yhteisön alueella liikkuviin palkattuihin työntekijöihin, itsenäisiin ammatinharjoittajiin ja heidän perheenjäseniinsä annetun neuvoston asetuksen (ETY) N:o 1408/71 muuttamisesta 18.12.2006 annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston asetetus (EY) N:o 1992/2006 (EUVL L 392, s. 1).

¹⁶ Palvelujen tarjoamisen yhteydessä tapahtuvasta työntekijöiden lähettämisestä työhön toiseen jäsenvaltioon 16.12.1996 annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 96/71/EY (EYVL 1997, L 18, s. 1).

tää edellytyksiä, jotka tällaisten monopolien on täytettävä, jotta niitä voidaan pitää oikeutettuina. Ensinnäkin asioissa *Sporting Exchange* (C-203/08, tuomio 3.6.2010) ja *Ladbrokes Betting & Gaming ja Ladbrokes International* (C-258/08, tuomio 3.6.2010) unionin tuomioistuin katsoi, että EY 49 artikla ei ole esteenä jäsenvaltion säännöstölle, jonka mukaan rahapelien järjestämiseen ja rahapeli-toiminnan edistämiseen sovelletaan yhden toimijan yksinoikeusjärjestelmää ja jossa kielletään kaikkia muita toimijoita toiseen jäsenvaltioon sijoittautuneet toimijat mukaan lukien tarjoamasta internetissä ensimmäisen jäsenvaltion alueella kyseisen järjestelmän soveltamisalaan kuuluvia palveluja. Koska internetissä tarjottujen rahapelien alaa ei ole yhdenmukaistettu Euroopan unionissa, unionin tuomioistuimen mukaan jäsenvaltiolla on oikeus katsoa, että yksinomaan se, että toimija tarjoaa laillisesti tämän alan palveluja internetissä toisessa jäsenvaltiossa, johon se on sijoittautunut ja jossa toimijaan lähtökohtaisesti jo sovelletaan laissa säädettyjä edellytyksiä ja jonka toimivaltaiset viranomaiset valvovat sitä, ei ole riittävä tae siitä, että ensin mainitun jäsenvaltion kuluttajia suojataan vilpillisten menettelyjen ja rikosten vaaralta, kun otetaan huomioon vaikeudet, joita sijoittautumisjäsenvaltion viranomaisilla voi olla tällaisessa tilanteessa arvioitaessa sitä, mitkä ovat toimijoiden ammattiin liittyvien ominaisuuksien ja rehellisyyden taso. Koska kuluttajan ja palvelun tarjoajan välillä ei ole suoraa yhteyttä, internetin välityksellä pelattavat rahapelit sisältävät lisäksi palvelujen tarjoajien mahdollisten kuluttajiin kohdistuvien vilpillisten menettelyjen osalta vaaroja, jotka ovat luonteeltaan erilaisia ja vakavampia verrattuna näiden pelien perinteisiin markkinoihin. Kyseessä olevan rajoituksen voidaan siis niiden erityispiirteiden valossa, jotka liittyvät rahapelien tarjoamiseen internetissä, katsoa olevan oikeutettu petosten ja rikosten ehkäisemistä koskevan tavoitteen perusteella. Edellä mainitussa asiassa *Ladbrokes Betting & Gaming ja Ladbrokes International* antamassaan tuomiossa unionin tuomioistuin lisäsi, että kansallisen säännösten, jolla pyritään hillitsemään rahapeli-riippuvuutta sekä ehkäisemään vilpillisiä menettelyjä ja jolla todella edistetään näiden tavoitteiden saavuttamista, voidaan katsoa rajoittavan vedonlyöntitoimintaa johdonmukaisella ja järjestelmällisellä tavalla, vaikka yksinoikeudella myönnetyn luvan haltijalla tai haltijoilla on oikeus tehdä tarjonnastaan markkinoilla houkutteleva ottamalla käyttöön uusia rahapelejä ja turvautumalla mainontaan. Ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen on selvítettävä, voiko laitton pelitoiminta olla sellainen ongelma kyseisessä jäsenvaltiossa, jonka sallitun ja säännellyn toiminnan laajentaminen voisi poistaa, ja varmistettava, että tämä laajentaminen ei ole sen suuruista, että se voi olla ristiriidassa kyseisen riippuvuuden hillitsemistä koskevan tavoitteen kanssa.

Asiassa *Carmen Media Group* (C-46/08, tuomio 8.9.2010) ja asiassa *Stoß* (yhdistetyt asiat C-316/07, C-358/07–C-360/07, C-409/07 ja C-410/07, tuomio 8.9.2010) unionin tuomioistuin tutki Saksan lainsäädäntöä, jossa kiellettiin julkisten onnenpelien järjestäminen ja välittäminen internetissä. Unionin tuomioistuin katsoi edellä mainituissa asioissa *Sporting Exchange* ja *Ladbrokes Betting & Gaming ja Ladbrokes International* annettujen tuomioiden mukaisesti, että jotta pelihalu ja pelitoiminnan harjoittaminen saadaan kanavoitua valvotun järjestelmän alaiseksi, jäsenvaltiot voivat vapaasti luoda julkisia monopoleja, sillä tällaisella monopolilla pystytään hallitsemaan onnenpelien alaan liittyviä vaaroja tehokkaammin kuin järjestelmässä, jossa yksityiset toimijat voisivat järjestää vedonlyöntejä asiaa koskevaa lainsäädäntöä noudattaen. Unionin tuomioistuimen mukaan pelkästään se, että tietyntyyppiset onnenpelit ovat julkisen monopolin alaisia ja toisentyypiset onnenpelit ovat yksityisille toimijoille myönnettäviä lupia koskevan järjestelmän alaisia, ei voi kyseenalaistaa Saksan järjestelmän johdonmukaisuutta, koska näillä peleillä on eri ominaispiirteet. Unionin tuomioistuin totesi kuitenkin, että saksalaiset tuomioistuimet saattoivat perustellusti katsoa, kun otetaan huomioon niiden toteamukset näissä asioissa, että Saksan lainsäädännössä ei rajoiteta johdonmukaisesti ja järjestelmällisesti onnenpelitoimintaa. Nämä tuomioistuimet olivat todenneet, että julkisten monopolien haltijat toteuttavat myynnin edistämiseksi intensiivisiä mainoskampanjoita maksimoidakseen arpajaisiin perustuvat voitot ja etäännyvät siten tavoitteista, jotka oikeuttavat nämä monopolit, ja että Saksan viranomaiset harjoittavat tai sietävät politiikkaa, jolla kannustetaan osallistumista onnenpeleihin, kuten kasinopeleihin ja automaattipeleihin, jotka

eivät kuulu julkisen monopolin alaan mutta joihin liittyy suurempi riippuvuusvaara kuin tämän monopolin alaisiin peleihin. Näissä olosuhteissa tämän monopolin perusteena olevaa ehkäisevää tavoitetta ei voida unionin tuomioistuimen mukaan enää tavoitella tehokkaasti, joten se ei ole enää oikeutettu.

Edellä mainitussa asiassa *Stoß* unionin tuomioistuin huomautti, että jäsenvaltioilla on laaja harkintavalta niiden vahvistaessa sen suojan tason, jolla suojataan onnenpeleihin liittyviltä vaaroilta. Koska alaa ei ole yhdenmukaistettu yhteisön lainsäädännöllä, jäsenvaltioilla ei ole velvollisuutta tunnustaa tällä alalla muissa jäsenvaltioissa myönnettyjä lupia. Samoista syistä, ja kun otetaan huomioon internetissä pelattaviin onnenpeleihin liittyvät riskit perinteisiin onnenpeleihin verrattuna, jäsenvaltiot voivat myös kieltää onnenpelien tarjoamisen internetissä. Unionin tuomioistuin täsmensi kuitenkin edellä mainitussa asiassa *Carmen Media Group* antamassaan tuomiossa, että tällaisen lupajärjestelmän, joka muodostaa poikkeuksen palvelujen tarjoamisen vapauteen, on perustuttava objektiivisiin arviointiperusteisiin, jotka eivät ole syrjiviä ja jotka ovat etukäteen tiedossa ja joilla varmistetaan, että tällä järjestelmällä voidaan asettaa kansallisten viranomaisten harkintavallan käytölle riittävät rajat, jotta harkintavaltaa ei käytetä mielivaltaisesti. Lisäksi jokaisella, johon kohdistuu tällaiseen poikkeukseen perustuva rajoittava toimenpide, on oltava todellinen mahdollisuus hakea muutosta tuomioistuimessa.

Asiassa *Winner Wetten* (C-409/06, tuomio 8.9.2010) unionin tuomioistuin katsoi, että välittömästi sovellettavan unionin oikeuden ensisijaisuuden vuoksi kansalliseen säännöstöön, joka koskee julkista urheiluveto- ja pelimonopolia ja joka sisältää rajoituksia, jotka eivät ole sijoittautumisvapauden ja palvelujen tarjoamisen vapauden mukaisia, koska kyseiset rajoitukset eivät myöskään vaikuta urheiluveto- ja pelitoiminnan rajoittamiseen johdonmukaisella ja järjestelmällisellä tavalla unionin tuomioistuimen oikeuskäytännön mukaisesti, ei voida soveltaa siirtymäaikaa.

Pääomien vapaan liikkuvuuden osalta on kiinnitettävä erityistä huomiota asiaan *komissio vastaan Portugal* (C-171/08, tuomio 8.7.2010). Tässä asiassa unionin tuomioistuimen oli arvioitava Portugalin valtion yksityistetyssä yhtiössä Portugal Telecomissa omistamien ns. golden shares -osakkeiden erityisjärjestelmän yhteensopivuutta EY 56 artiklan kanssa. Tämä järjestelmä käsitti erityisoikeuksia, jotka koskivat oikeutta valita kolmasosa hallituksen jäsenistä, oikeutta valita tietty määrä hallituksen jäsenistä valittavan johtokunnan jäsenistä, oikeutta valita vähintään yksi niistä hallituksen jäsenistä, jotka vastaavat erityisesti tietyistä hallinnollisista kysymyksistä, sekä yhtiökokouksen tärkeiden päätösten tekemistä. Unionin tuomioistuin katsoi, että Portugalin valtio ei ole noudattanut EY 56 artiklan mukaisia velvoitteitaan, koska se on pitänyt voimassa tällaisia erityisoikeuksia, kun otetaan huomioon, että ne antavat sille yhtiön johtamisessa sellaista vaikutusvaltaa, joka ei ole perusteltavissa sen tästä yhtiöstä omistaman osuuden laajuudella. EY 58 artiklassa sallituista poikkeuksista unionin tuomioistuin totesi, että yleiseen turvallisuuteen – tai esillä olevassa asiassa tarpeeseen taata televiestintäverkoston toiminta kriisitilanteessa tai sodan taikka terrori-iskun varalta – voidaan vedota vain, kun kyse on yhteiskunnan perustavanlaatuista etua uhkaavasta todellisesta ja riittävän vakavasta vaarasta. Kyseisen rajoituksen suhteellisuusperiaatteen mukaisuudesta unionin tuomioistuin katsoi, että epävarmuudella, joka liittyy siihen, ettei kansallisessa laissa eikä kyseisen yhtiön yhtiöjärjestyksessä vahvisteta perusteita sille, missä olosuhteissa kyseisiä erityisvaltuuksia saadaan käyttää, loukataan vakavasti pääomien vapaata liikkuvuutta, koska sillä annetaan kansallisille viranomaisille näiden valtuuksien käytön suhteen niin vapaaharkintainen liikkumavara, ettei tätä liikkumavaraa voida pitää oikeasuhteisena tavoiteltuihin päämääriin nähden.

Palvelujen tarjoamisen vapauteen liittyvällä julkisten hankintojen erityisalalla on niin ikään annettu uutta oikeuskäytäntöä. Asiassa *Viking Line* (C-438/05, tuomio 11.12.2007) ja asiassa *Laval un Partneri* (C-341/05, tuomio 18.12.2007) annettujen tunnettujen tuomioiden linjan mukaisesti asiassa *komissio vastaan Saksa* (C-271/08, tuomio 15.7.2010) oli kysymys siitä, miten voidaan

sovittaa yhteen kollektiivinen neuvotteluoikeus ja sijoittautumisvapauden ja palvelujen tarjoamisen vapauden periaatteet julkisten hankintojen alalla. Tässä asiassa komissio oli nostanut kanteen, jossa se vaati unionin tuomioistuinta toteamaan, että Saksan liittotasavalta ei ole noudattanut direktiivin 92/50/ETY¹⁷ ja direktiivin 2004/18/EY¹⁸ mukaisia velvoitteitaan sellaisten ammatillista lisäeläkejärjestelmää koskevien palvelusopimusten tekemisen yhteydessä, joilla on pantu täytäntöön työmarkkinaosapuolten välillä neuvoteltu työehtosopimus. Komissio katsoi, että jäsenvaltio ei ollut noudattanut kyseisten direktiivien mukaisia velvoitteitaan ja että se oli loukannut sijoittautumisvapauden ja palvelujen tarjoamisen vapauden periaatteita, koska tällaisia sopimuksia on tehty suoraan kunnallisten työntekijöiden palkkojen muuttamisesta eläkemaksuiksi tehdyn työehtosopimuksen 6 §:ssä tarkoitettujen laitosten ja yritysten kanssa järjestämättä unionin tasolla tarjouskilpailua. Saksan liittotasavalta vetosi siihen, että riidanalaiset sopimukset oli tehty työehtosopimuksen täytäntöönpanoa koskevassa erityisessä yhteydessä.

Unionin tuomioistuin katsoi kyseisessä tuomiossa, että kollektiivisen neuvotteluoikeuden perustavanlaatuisen luonne ja kunnallisten työntekijöiden palkkojen muuttamisesta eläkemaksuiksi tehdyn työehtosopimuksen sosiaalinen tavoite eivät sellaisinaan voi merkitä sitä, että kunnalliset työnantajat voisivat automaattisesti olla noudattamatta vaatimuksia, jotka perustuvat julkisia hankintoja koskeviin direktiiveihin 92/50 ja 2004/18, joissa sovelletaan sijoittautumisvapautta ja palvelujen tarjoamisen vapautta julkisten hankintojen alalla. Kollektiivista neuvotteluoikeutta koskevan perusoikeuden käyttäminen on siis sovittava yhteen EUT-sopimuksessa suojattuja vapauksia koskevien vaatimusten kanssa, ja sen on oltava suhteellisuusperiaatteen mukaista. Tutkittuaan kohta kohdalta eri perustelut, joiden nojalla riidanalaisten sopimusten tekemiseen voitaisiin olla soveltamatta julkisia hankintoja koskevia unionin säännöksiä ja jotka koskevat muun muassa työntekijöiden osallistumista palkkojen eläkemaksuiksi muuttamista koskevan toimenpiteen toteuttavan laitoksen valintaan, solidaarisuuteen liittyviä seikkoja, joihin kyseisessä työehtosopimuksessa tarkoitettujen laitosten ja yritysten tarjoukset perustuvat, sekä kokemukseen ja vakavaraisuuteen liittyviä tekijöitä, unionin tuomioistuin katsoi, että tässä tapauksessa kyseisten julkisia hankintoja koskevien direktiivien noudattamista ei ollut mahdotonta sovittaa yhteen kyseisen työehtosopimuksen sosiaalisen tavoitteen kanssa. Unionin tuomioistuin katsoi, että edellytykset, joista kyseisissä direktiiveissä tarkoitetuksi julkiseksi hankinnaksi luokitteluun tehdään riippuvaiseksi, täytyivät kyseisessä asiassa. Se totesi yhtäältä, että vaikka kunnalliset työnantajat panevat täytäntöön ammatillisten lisäeläkkeiden alalla työehtosopimuksella ennalta tehdyn valinnan, ne toimivat kuitenkin hankintaviranomaisina, koska ne ovat olleet edustettuina tässä tapauksessa täytäntöönpannusta työehtosopimuksesta neuvoteltaessa. Toisaalta unionin tuomioistuin katsoi, että ryhmävakuutus sopimukseen liittyy välitön taloudellinen intressi ne tekeville työnantajille, minkä vuoksi kysymys on vastikkeellisista sopimuksista. Näin ollen unionin tuomioistuin päätteli tässä asiassa, että Saksan liittotasavalta ei ollut noudattanut julkisia hankintoja koskevien unionin direktiivien mukaista velvoitettaan järjestää tarjouskilpailu työehtosopimuksen mukaisten riidanalaisten sopimusten tekemisen yhteydessä.

Unionin tuomioistuin antoi 18.11.2010 toisen merkittävän ratkaisun, joka koskee julkisia tavara- ja palveluhankintoja koskevien sopimusten tekomenettelyjen yhteensovittamisesta annetun direktiivin 2004/18 tulkintaa (*C-226/09, komissio v. Irlanti*). Kyseisessä asiassa ongelmana oli se, että vaikka hankintaviranomainen ei ollut velvollinen täsmentämään hankintailmoituksessa kunkin

¹⁷ Julkisia palveluhankintoja koskevien sopimusten tekomenettelyjen yhteensovittamisesta 18.6.1992 annettu neuvoston direktiivi 92/50/ETY (EYVL L 209, s. 1).

¹⁸ Julkisia rakennusurakoita sekä julkisia tavara- ja palveluhankintoja koskevien sopimusten tekomenettelyjen yhteensovittamisesta 31.3.2004 annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2004/18/EY (EUVL L 134, s. 114).

sopimuksentekoperusteen painotusta, se oli kuitenkin tehnyt niin, vaikka yrityksille tarjousten tekemiselle asetettu määräaika oli päättynyt. Komissio nosti jäsenyysvelvoitteiden noudattamatta jättämistä koskevan kanteen hankintaviranomaisena toiminutta jäsenvaltiota vastaan ja väitti sen loukanneen yhdenvertaisuusperiaatetta ja jättäneen noudattamatta avoimuusvelvoitetta.

Unionin tuomioistuin totesi, että vaikka velvollisuudella ilmoittaa liitteen II A soveltamisalaan kuuluvien sopimusten kunkin sopimuksentekoperusteen suhteellinen painotus on tarkoitus taata yhdenvertaisen kohtelun periaatteen ja avoimuusperiaatteen noudattaminen, ei voida perustellusti edellyttää, että liitteen II B soveltamisalaan kuuluvia sopimuksia koskevien erityisten säännösten puuttuessa hankintaviranomaisen, joka kuitenkin päättää antaa tällaisia tietoja, olisi tehtävä se ennen tarjousten tekemiselle varatun määräajan päättymistä. Antaessaan tietyn painoarvon näille sopimuksentekoperusteille hankintaviranomainen on unionin tuomioistuimen mukaan vain tämentänyt niitä yksityiskohtaisia sääntöjä, joiden perusteella tarjouksia oli arvioitava. Sitä vastoin se katsoi, että riidanalaisen sopimuksen sopimuksentekoperusteiden painotuksen muuttamisella tarjousten alustavan arvioinnin jälkeen loukattiin yhdenvertaisen kohtelun periaatetta ja jätettiin noudattamatta siitä johtuvaa avoimuusvelvoitetta. Tämä muuttaminen on vastoin unionin tuomioistuimen oikeuskäytäntöä, jonka mukaan unionin oikeuden perusperiaatteissa asetetaan hankintaviranomaisille velvollisuus tulkita sopimuksentekoperusteita samalla tavoin koko menettelyn ajan.

Työntekijöiden vapaan liikkuvuuden alalta on tuotava esille asia *Olympique Lyonnais* (C-325/08, tuomio 16.3.2010), joka koskee ammattilaisjalkapalloiluun sovellettavan säännösten yhteensovivuutta SEUT 45 artiklan kanssa. Kyseisen säännösten mukaan pelaajalupaus, joka ei allekirjoita koulutusjaksonsa päättyessä ammattilaispelaajasopimusta hänet kouluttaneen seuran kanssa vaan jossakin Euroopan unionin toisessa jäsenvaltiossa toimivan seuran kanssa, voi joutua maksamaan vahingonkorvausta. Unionin tuomioistuin tarkisti tuomiossaan aluksi, että riidanalainen säännöstö kuului SEUT 45 artiklan soveltamisalaan. Kysymyksessä oli Ranskan jalkapalloliiton ammattilaisjalkapalloa koskeva sääntökokoelma. Unionin tuomioistuimen mukaan se oli palkkatyötä sääntelevän työehtosopimuksen luonteinen, ja sellaisena siihen oli sovellettava unionin oikeutta. Tämän jälkeen unionin tuomioistuin totesi, että tarkasteltu järjestelmä voi saada pelaajalupauksen luopumaan vapaata liikkuvuutta koskevan oikeutensa käyttämisestä. Näin ollen tällainen järjestelmä merkitsee työntekijöiden vapaan liikkuvuuden rajoitusta. Kuten unionin tuomioistuin kuitenkin katsoi jo asiassa *Bosman* antamassaan tuomiossa¹⁹, kun otetaan huomioon se huomattava yhteiskunnallinen merkitys, joka urheilutoiminnalla ja erityisesti jalkapalloilulla on unionissa, sitä, että nuorten pelaajien työhön ottamista ja kouluttamista pyritään edistämään, on pidettävä hyväksyttävänä tavoitteena. Unionin tuomioistuin päättelee näin ollen, että SEUT 45 artikla ei ole esteenä järjestelmälle, jossa tällaisen tavoitteen toteuttamiseksi taataan kasvattajaseuralle korvaus tilanteessa, jossa nuori pelaaja allekirjoittaa koulutuksensa päättyessä ammattilaispelaajasopimuksen jossakin toisessa jäsenvaltiossa toimivan seuran kanssa, edellyttäen, että tämä järjestelmä soveltuu kyseisen tavoitteen toteuttamiseen ja että se ei ylitä sitä, mikä on tarpeen tämän tavoitteen saavuttamiseksi. Sitä vastoin kysymyksessä olevan kaltainen järjestelmä ei ole tarpeen tämän tavoitteen toteuttamiseksi, jos vahingonkorvauksen määrä, joka pelaajalupaus voidaan velvoittaa maksamaan, ei liity todellisiin koulutuskustannuksiin.

Edelleen työntekijöiden osalta unionin tuomioistuin antoi samana päivänä kaksi tuomiota (asia C-310/08, *Ibrahim*, ja asia C-480/08, *Teixeira*, tuomiot 23.2.2010), jotka koskivat työntekijöiden vapaata liikkuvuutta koskevan asetuksen (ETY) N:o 1612/68²⁰ 12 artiklan tulkintaa ja erityisesti sen

¹⁹ Asia C-415/93, *Bosman*, tuomio 15.12.1995 (Kok., s. I-4921).

²⁰ Työntekijöiden vapaasta liikkuvuudesta yhteisön alueella 15.10.1968 annettu neuvoston asetus (ETY) N:o 1612/68 (EYVL L 257, s. 2).

suhdetta unionin kansalaisten vapaata liikkuvuutta koskevaan direktiiviin 2004/38/EY²¹. Näissä kahdessa asiassa kansalliset viranomaiset olivat evänneet kantajilta oikeuden saada asuntoapua itselleen ja lapsilleen sillä perusteella, että heillä ei ollut oleskeluoikeutta Yhdistyneessä kuningaskunnassa unionin oikeuden mukaisesti. Toinen oli asumuserossa miehestään, joka oli työskennellyään Yhdistyneessä kuningaskunnassa päättänyt lopulta lähteä maasta, ja toinen, joka oli niin ikään asumuserossa miehestään, oli itse menettänyt työntekijän aseman. Koska heidän lapsensa kuitenkin opiskelivat Yhdistyneessä kuningaskunnassa, kantajat vetosivat edellä mainitun asetuksen 12 artiklaan, sellaisena kuin unionin tuomioistuin on sitä tulkinnut asiassa *Baumbast ja R* antamassaan tuomiossa²². Oikeuskäytäntönsä mukaisesti unionin tuomioistuin totesi, että kyseisen asetuksen 12 artiklassa annetaan mahdollisuus tunnustaa siirtotyöläisen lapselle itsenäinen oleskeluoikeus koulutukseen osallistumista vastaanottavassa valtiossa koskevan oikeuden yhteydessä, ja että siinä edellytetään ainoastaan, että lapsi on asunut jäsenvaltiossa ainakin toisen vanhemmansa kanssa sinä aikana, jolloin tämä oleskeli siellä työntekijänä. Sillä, että kyseisten lasten vanhemmat ovat tällä välin eronneet, ja sillä, että ainoastaan toinen vanhemmista on unionin kansalainen ja ettei tämä vanhempi ole enää siirtotyöläinen vastaanottavassa jäsenvaltiossa, ei ole tässä suhteessa mitään vaikutusta. Unionin tuomioistuimen mukaan asetuksen 12 artiklaa on sovellettava itsenäisesti suhteessa unionin oikeuden säännöksiin, joilla säännellään nimenomaisesti edellytyksiä, jotka koskevat oleskeluoikeuden käyttöä toisessa jäsenvaltiossa, eikä unionin kansalaisten vapaata liikkuvuutta koskevan uuden direktiivin voimaantulo kyseenalaista tätä itsenäisyyttä. Unionin tuomioistuin teki johtopäätökset tästä itsenäisyydestä ja totesi, että vanhemman, joka on siirtotyöläisen opiskelevan lapsen tosiasiallinen huoltaja, oleskeluoikeuteen ei sovelleta edellytystä, jonka mukaan vanhemmalla on oltava riittävät varat niin, että hän ei muodostu rasitteeksi vastaanottavan jäsenvaltion sosiaalihuoltajärjestelmälle. Toisessa asiassa (em. asia *Teixeira*) unionin tuomioistuin täsmensi, että vaikka silloin kun siirtotyöläisen lapsi osallistuu koulutukseen vastaanottavassa jäsenvaltiossa, vanhemmalla, joka on lapsen tosiasiallinen huoltaja, oleva oikeus oleskella mainitussa valtiossa päättyy pääsääntöisesti lapsen tullessa täysi-ikäiseksi, näin ei välttämättä ole, jos tämän vanhemman läsnäolo ja huolenpito ovat lapselle edelleen tarpeen, jotta hän voisi opiskella ja saattaa opintonsa päätökseen. On kansallisen tuomioistuimen asiana arvioida, onko asia todella näin.

Jäsenvaltioiden lainsäädännön lähentäminen

Tällä alalla on kaikkein eniten kirjavuutta, koska unionin lainsäätaja osallistuu yhä useampien kysymysten sääntelyyn. Tästä syystä annetusta oikeuskäytännöstä on mahdotonta esittää kattavaa selostusta. Tässä on päätetty painottaa kahta alaa, kaupallisia menettelyjä yleensä, jolloin kiinnitetään erityistä huomiota kuluttajansuojaan, sekä televiestintää, minkä lisäksi mainitaan myös joitakin muita ratkaisuja niiden herättämän ilmeisen mielenkiinnon vuoksi.

Sopimattomista elinkeinonharjoittajien ja kuluttajien välisistä kaupallisista menettelyistä annettua direktiiviä 2005/29/EY²³ on tulkittu kahteen kertaan tänä vuonna. Tällä direktiivillä yhdenmukaistetaan täydellisesti sopimattomia elinkeinonharjoittajien ja kuluttajien välisiä kaupallisia menettelyjä koskevat säännöt, ja sen liitteessä I on tyhjentävä luettelo 31 kaupallisesta menettelystä, joita pidetään tämän direktiivin 5 artiklan 5 kohdan mukaisesti kaikissa olosuhteissa sopimattomina.

²¹ Ks. alaviite 10.

²² Asia C-413/99, *Baumbast ja R*, tuomio 17.9.2002 (Kok., s. I-7091).

²³ Sopimattomista elinkeinonharjoittajien ja kuluttajien välisistä kaupallisista menettelyistä sisämarkkinoilla ja neuvoston direktiivin 84/450/ETY, Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivien 97/7/EY, 98/27/EY ja 2002/65/EY sekä Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 2006/2004 muuttamisesta 11.5.2005 annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2005/29/EY (EUVL L 149, s. 22).

Kuten direktiivin johdanto-osan 17 perustelukappaleessa nimenomaisesti täsmennetään, nämä ovat ainoat kaupalliset menettelyt, joita voidaan pitää sopimattomina ilman direktiivin 5–9 artiklan säännöksiin perustuvaa tapauskohtaista arviointia.

Ensimmäisessä tapauksessa, asiassa *Mediaprint Zeitungs- und Zeitschriftenverlag* (C-540/08, tuomio 9.11.2010), unionin tuomioistuin katsoi, että kyseistä direktiiviä on tulkittava niin, että se on esteenä kansalliselle säännökselle, jossa säädetään lisäetujen käyttämisestä myynnissä koskeva yleinen kielto ja jonka tarkoituksena ei ole pelkästään suojata kuluttajia vaan jolla tavoitellaan myös muita päämääriä. Menettelyt, joissa kuluttajille tarjotaan lisäetuja, jotka liittyvät tavaroiden tai palvelujen ostamiseen, eivät sisälly direktiivin liitteeseen I, eivätkä ne voi olla kaikissa olosuhteissa kiellettyjä vaan ainoastaan sellaisen erityisen analyysin jälkeen, jonka avulla on mahdollista todeta näiden menettelyjen sopimattomuus. Siten sanomalehden ostamiseen sidoksissa oleva mahdollisuus osallistua palkintokilpailuun ei ole kyseisen direktiivin 5 artiklan 2 kohdassa tarkoitettu sopimaton menettely vain sen vuoksi, että kyseinen mahdollisuus osallistua kilpailuun on ainakin osalle kyseisistä kuluttajista ratkaiseva syy, joka saa heidät ostamaan kyseisen sanomalehden.

Toisessa tapauksessa, asiassa *Plus Warenhandelsgesellschaft* (C-304/08, tuomio 14.1.2010), unionin tuomioistuin katsoi, että tämä sama direktiivi on esteenä myös sellaiselle kansalliselle lainsäädännölle, jossa yksittäistapauksen konkreettisia olosuhteita huomioon ottamatta kielletään lähtökohtaisesti kaupalliset menettelyt, joissa kuluttajien osallistuminen palkintokilpailuun tai arvontapeliin edellyttää tavaran tai palvelun hankintaa. Unionin tuomioistuin tuo ensinnäkin esille, että myynninedistämiskampanjat, joissa kuluttajan osallistuminen maksutta arvontaan edellyttää tietyn tavara- tai palvelumäärän ostamista, ovat kaupallisia toimia, jotka ovat selvästikin osa joidenkin toimijoiden kaupallista strategiaa ja niillä pyritään välittömästi edistämään niiden myyntiä. Ne ovat hyvinkin tässä direktiivissä tarkoitettuja kaupallisia menettelyjä ja kuuluvat näin ollen sen soveltamisalaan. Tämän jälkeen unionin tuomioistuin huomauttaa, että tässä samassa direktiivissä, jolla säännöt yhdenmukaistetaan täysin, säädetään nimenomaisesti, että jäsenvaltiot eivät voi toteuttaa siinä säädettyjä toimenpiteitä tiukempia toimenpiteitä edes silloin, kun ne haluavat saavuttaa korkeamman tason kuluttajansuojan. Koska tässä asiassa kysymyksessä olevaa menettelyä ei ole mainittu myöskään direktiivin liitteessä I, unionin tuomioistuin toteaa, ettei sitä voida kieltää, jollei kunkin yksittäistapauksen yhteydessä selvitetä, onko se direktiivissä vahvistettujen arviointiperusteluiden valossa ”sopimaton”. Näiden arviointiperusteiden osalta on muun muassa selvítettävä, vääristäkö menettely olennaisesti tai onko se omiaan vääristämään olennaisesti keskivertokuluttajan taloudellista käyttäytymistä tuotteeseen nähden.

Tänä vuonna unionin tuomioistuin on myös kahteen otteeseen tulkinnut kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annettua direktiiviä 93/13/ETY²⁴.

Ensimmäisessä tapauksessa, asiassa *Caja de Ahorros y Monte de Piedad de Madrid* (C-484/08, tuomio 3.6.2010), unionin tuomioistuin totesi, että direktiivillä toteutettu suojajärjestelmä perustuu ajatukseen siitä, että kuluttaja on elinkeinonharjoittajaan nähden heikompi osapuoli sekä neuvotteluaseman että tietojen puolesta, mikä saa kuluttajan sitoutumaan elinkeinonharjoittajan ennakolta laatimiin sopimusehtoihin ilman, että hän voisi vaikuttaa niiden sisältöön. Tällä direktiivillä on yhdenmukaistettu ainoastaan osittain ja vähimmäistasoisesti kohtuuttomia sopimusehtoja koskevat kansalliset lainsäädännöt, ja samalla siinä myönnetään jäsenvaltioille mahdollisuus varmistaa kuluttajille siinä säädettyä korkeampi suojelun taso. Unionin tuomioistuin korostaa, että jäsenvaltiot voivat antaa tai pitää voimassa kyseisellä direktiivillä säännellyllä koko alalla sääntöjä,

²⁴ Kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista 5.4.1993 annettu neuvoston direktiivi 93/13/ETY (EYVL L 95, 21.4.1993, s. 29).

jotka ovat tiukempia kuin itse direktiivissä asetetut säännöt, kunhan niillä pyritään varmistamaan kuluttajansuojan korkeampi taso. Tämän vuoksi unionin tuomioistuin katsoi, että tämä direktiivi ei ole esteenä kansalliselle lainsäädännölle, jolla sallitaan sellaisten sopimusehtojen kohtuuttomuuden tuomioistuinvalvonta, jotka koskevat sopimuksen pääkohteen määrittelyä tai hinnan tai korvauksen asianmukaisuutta suhteessa vastineena toimitettaviin palveluihin ja tavaroihin, vaikka nämä sopimusehdot on laadittu selkeästi ja ymmärrettävästi.

Toisessa tapauksessa, asiassa *VB Pénzügyi Lízing* (C-137/08, tuomio 9.11.2010), unionin tuomioistuin syvensi edelleen asiassa *Pannon GSM* annettua tuomiota (C-243/08, tuomio 4.6.2009) (ks. vuoden 2009 vuosikertomus). Se totesi, että SEUT 267 artiklaa on tulkittava siten, että unionin tuomioistuimella on toimivalta tulkita direktiivin 93/13 3 artiklan 1 kohdan ja sen liitteen mukaista ”kohtuuttoman ehdon” käsitettä ja niitä perusteita, joita kansallinen tuomioistuin voi soveltaa tai joita sen täytyy soveltaa, kun se tutkii sopimusehtoa tämän direktiivin säännökset huomioon ottaen, ja kansallisen tuomioistuimen on mainittujen perusteiden avulla lausuttava tietyn sopimusehdon konkreettisesta luokittelusta esillä olevan asian olosuhteet huomioon ottaen. Sopimusehdon kohtuuttomuutta arvioidaan ottaen huomioon sopimuksen kohteena olevien tavaroiden ja palvelujen luonne ja viitaten sopimuksentekohetkellä kaikkiin sopimuksen tekoon liittyviin olosuhteisiin, kuten siihen, että kuluttajan ja elinkeinonharjoittajan välillä tehtyyn sopimukseen on otettu ehto, josta ei ole erikseen neuvoteltu ja jolla myönnetään yksinomainen toimivalta sen alueen tuomioistuimelle, jossa elinkeinonharjoittajan kotipaikka sijaitsee. Unionin tuomioistuin katsoi niin ikään, että kansallisen tuomioistuimen on ryhdyttävä viran puolesta selvittämistoimiin todetakseen, kuuluuko sen käsiteltävänä olevan riidan kohteena olevassa elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan välillä tehdyssä sopimuksessa oleva oikeuspaikkalauseke, jossa myönnetään yksinomainen alueellinen toimivalta, direktiivin 93/13 soveltamisalaan, ja jos näin on, arvioitava viran puolesta tällaisen lausekkeen mahdollista kohtuuttomuutta. Unionin lainsäätäjän tavoitteleman tehokkaan kuluttajansuojan takaamiseksi kuluttajan ja elinkeinonharjoittajan välisessä epätasa-arvoisessa tilanteessa, jota voidaan tasoittaa ainoastaan sopimuspuolten ulkopuolisten kolmansien aktiivisilla toimenpiteillä, kansallisen tuomioistuimen on kaikissa tapauksissa ja kansallisen oikeuden säännöksistä riippumatta selvitettävä, onko riidanalaisesta ehdosta neuvoteltu erikseen elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan välillä.

Muulla kuin elinkeinonharjoittajan toimitiloissa neuvoteltuja sopimuksia koskevasta kuluttajansuojasta unionin tuomioistuin katsoi asiassa *E. Friz* (C-215/08, tuomio 15.4.2010), että direktiiviä 85/577/ETY²⁵ sovelletaan elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan väliseen sopimukseen, joka on tehty kuluttajan kotona käydyissä neuvotteluissa, joiden aiheena ei ole ollut hänen kutsunsa, ja joka koskee tämän liittymistä henkilöyhtiön muodossa toimivaan suljettuun kiinteistörahastoon, kun liittymisen pääasiallinen tarkoitus ei ole tulla mainitun yhtiön osakkaaksi vaan tehdä pääomasijoitus. Unionin tuomioistuin täsmensi, että direktiivin 85/577 5 artiklan 2 kohta ei ole esteenä kansalliselle säännölle, jonka mukaan kuluttajalla on silloin, kun hän peruuttaa kotonaan käydyissä neuvotteluissa, joiden aiheena ei ole ollut hänen kutsunsa, sopimansa liittymisen tällaiseen kiinteistörahastoon, hänen oikeuksiensa ja velvoitteidensa arvoon, joka on laskettu sen mukaan, mikä osuuden arvo oli peruuttamishetkellä, perustuva vaade kyseistä yhtiötä kohtaan sillä seurauksella, että hän saa mahdollisesti takaisin joko vähemmän kuin hänen sijoituksensa arvo oli tai että hänellä on velvollisuus osallistua kyseisen rahaston tappioiden kattamiseen. Vaikka on totta, että kyseisellä direktiivillä pyritään suojaamaan kuluttajaa, tämä ei kuitenkaan merkitse sitä, että suoja olisi absoluuttista. Sekä direktiivin yleisestä rakenteesta että useiden säännösten sanamuodosta ilmenee, että kuluttajansuojalle asetetaan tiettyjä rajoituksia. Erityisesti peruuttamisoikeuden käyttä-

²⁵ Muualla kuin elinkeinonharjoittajan toimitiloissa neuvoteltuja sopimuksia koskevasta kuluttajansuojasta 20.12.1985 annettu neuvoston direktiivi 85/577/ETY (EYVL L 372, s. 31).

misen seurauksista on todettava, että peruuttamisilmoituksen antamisesta seuraa niin kuluttajan kuin elinkeinonharjoittajankin kannalta palaaminen alkutilanteeseen. Tässä samassa direktiivissä ei kuitenkaan suljeta pois sitä, että kuluttajalla voi tietyissä erityistapauksissa olla velvoitteita elinkeinonharjoittajaa kohtaan ja hän voi mahdollisesti joutua kantamaan tiettyjä seurauksia peruuttamisoikeutensa käytöstä.

Vastaavan kysymyksenasettelun osalta unionin tuomioistuin katsoi kuluttajansuojaa etäsopimuksissa koskevassa asiassa *Heinrich Heine* (C-511/08, tuomio 15.4.2010), että direktiivin 97/7/EY²⁶ 6 artiklan 1 kohdan ensimmäisen alakohdan toista virkettä ja 2 kohtaa on tulkittava siten, että kansallinen lainsäädäntö, jonka mukaan elinkeinonharjoittaja voi etäsopimuksen osalta veloittaa tavaroiden toimituskulut kuluttajalta siinä tapauksessa, että kuluttaja käyttää peruuttamisoikeuttaan, on ristiriidassa niiden kanssa. Peruuttamisen oikeudellisia seurauksia koskevien direktiivin säännösten tavoitteena on selvästi se, ettei peruuttamisoikeuden käyttämistä tehtäisi kuluttajan kannalta vähemmän houkuttelevaksi. Tämän tavoitteen vastaista olisi näin ollen tulkita näitä säännöksiä siten, että niissä annettaisiin jäsenvaltioille lupa sallia se, että toimituskulut veloitetaan kuluttajalta tällaisessa peruuttamistapauksessa. Tavaroiden välittömien palautuskustannusten lisäksi myös niiden toimituskulujen veloittaminen kuluttajalta olisi lisäksi omiaan vaarantamaan etäsopimuksen osapuoliin kohdistuvien riskien tasapainoisen jaon, koska kaikki tavaroiden kuljettamiseen liittyvät kustannukset jäisivät kuluttajan vastuulle.

Kaupallisia käytäntöjä koskevista tapauksista mainittakoon vielä asia *Lidl* (C-159/09, tuomio 18.11.2010), jonka taustalla oli elintarvikemyymälän mainoskampanja. Kyseinen myymälä oli julkaissut paikallislehdessä mainoksen, jossa vertailtiin kassakuitteja, joissa lueteltiin eri tuotteita, lähinnä elintarvikkeita, jotka oli ostettu kahdesta eri elintarvikemyymäläketjusta, ja joista ilmeni eri kokonaiskustannukset. Kilpailija, johon tässä viitattiin, riitautti kyseisen menettelytavan. Unionin tuomioistuin totesi heti alkuun, että harhaanjohtavasta ja vertailevasta mainonnasta annettua direktiiviä²⁷ on tulkittava niin, että pelkästään se, että elintarvikkeiden syötävyyden ja kuluttajan niistä saaman mielihyvän välillä on eroja sen mukaan, mitkä ovat elintarvikkeiden valmistusolosuhteet ja -paikka, raaka-aineet ja valmistaja, ei ole omiaan sulkemaan pois sitä, että mainittujen tuotteiden vertailu voi täyttää mainitussa säännöksessä säädetyn vaatimuksen, jonka mukaan kyseisten tuotteiden on tyydytettävä samoja tarpeita tai niiden on oltava aiottu samaan tarkoitukseen eli niiden on oltava riittävissä määrin keskenään vaihdettavissa²⁸. Jos nimittäin päätettäisiin, että vain kahta samaa elintarviketta voidaan verrata, suljettaisiin pois kaikki todelliset mahdollisuudet vertailevaan mainontaan erään erittäin tärkeän kulutustavaroiden ryhmän osalta. Unionin tuomioistuin lisäsi, että kahden kilpailevan myymäläketjun myymien elintarvikkeiden hintojen vertailua koskeva mainos voi olla harhaanjohtava²⁹, jos kaikkien esillä olevassa asiassa merkityksellisten olosuhteiden perusteella ja erityisesti tähän mainokseen sisältyvien tietojen tai siinä mainitsemattomien seikkojen perusteella katsotaan, että merkittävä joukko kuluttajia, joille mainos on osoitettu, saattaa tehdä ostopäätöksensä sellaisen virheellisen käsityksen perusteella, jonka mukaan mainostajan suorittama tuotteiden valinta edustaa mainostajan yleistä hintatasoa kilpailijan hintatasoon ver-

²⁶ Kuluttajansuojasta etäsopimuksissa 20.5.1997 annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 97/7/EY (EYVL L 144, s. 19).

²⁷ Harhaanjohtavaa mainontaa koskevien jäsenvaltioiden lakien, asetusten ja hallinnollisten määräysten lähentämisestä 10.9.1984 annettu neuvoston direktiivi 84/450/ETY (EYVL L 250, s. 17), sellaisena kuin se on muutettuna harhaanjohtavaa mainontaa koskevan direktiivin 84/450/ETY muuttamisesta sisällyttämällä siihen vertaileva mainonta 6.10.1997 annetulla Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivillä 97/55/ETY (EYVL L 290, s. 18).

²⁸ Harhaanjohtavasta ja vertailevasta mainonnasta annetun direktiivin 84/450, sellaisena kuin se on muutettuna direktiivillä 97/55, 3 a artiklan 1 kohdan b alakohta.

²⁹ Harhaanjohtavasta ja vertailevasta mainonnasta annetun direktiivin 84/450, sellaisena kuin se on muutettuna direktiivillä 97/55, 3 a artiklan 1 kohdan a alakohta.

rattuna ja näin ollen kyseiset kuluttajat saavat mainitussa mainoksessa kehitetyn säästön ostamalla säännöllisesti päivittäistavaran mainostajan liikkeestä kilpailijan liikkeen sijaan, tai sellaisen virheellisen käsityksen perusteella, että kaikki mainostajan tuotteet ovat halvempia kuin kilpailijan tuotteet. Se voi osoittautua harhaanjohtavaksi myös, jos todetaan, että vain hintoja koskevaa vertailua varten on valittu elintarvikkeita, joissa kuitenkin on eroja, jotka ovat omiaan vaikuttamaan huomattavasti keskivertokuluttajan valintaan, ja mainitut erot eivät ilmene kyseisestä mainoksesta. Unionin tuomioistuin katsoi vielä, että todennettavuutta koskeva vaatimus³⁰ edellyttää kahden tuotevalikoiman hintoja vertailevan mainoksen osalta, että tavarat on voitava yksilöidä mainitun mainoksen sisältämien tietojen perusteella, jolloin vastaanottaja kykenee varmistumaan siitä, että hän on saanut asianmukaisesti tietoa niiden päivittäistavaraostojen suhteen, joita hän tulee tekemään.

Televiestinnän alalla on annettu erityisen runsaasti oikeuskäytäntöä tänä vuonna. Asiassa *Polska Telefonia Cyfrowa* (C-99/09, tuomio 1.7.2010) unionin tuomioistuimella oli tilaisuus tulkita ns. yleispalveludirektiivin 2002/22/EY³¹ 30 artiklan 2 kohtaa, joka koskee matkapuhelinnumeroiden siirrettävyyden, joka antaa tilaajalle mahdollisuuden säilyttää sama puhelinnumero operaattorin vaihtuessa, kustannuksia. Unionin tuomioistuimen mukaan kyseistä artiklaa on tulkittava siten, että kansallisen sääntelyviranomaisen on otettava huomioon matkapuhelinoperaattoreille numeron siirtopalvelun toteuttamisesta aiheutuneet kustannukset arvioidessaan, onko kuluttajilta kyseisen palvelun käytöstä perittävällä maksulla ehkäisevä vaikutus. Tällä viranomaisella säilyy kuitenkin mahdollisuus vahvistaa operaattorien perimän maksun enimmäismäärä jälkimmäisille aiheutuneita kustannuksia alhaisemmaksi, jos pelkästään näiden kustannusten perusteella laskettu maksu on omiaan vaikuttamaan ehkäisevästi siihen, että kuluttajat käyttävät siirtomahdollisuutta.

Edelleen televiestinnän alalla on pantava merkille asia *Allassini ym.* (C-317/08, C-318/08, C-319/08 ja C-320/08, tuomio 18.3.2010), jossa unionin tuomioistuin vastasi ennakkoratkaisukysymykseen, joka koski tehokkaan oikeussuojan periaatteen tulkintaa suhteessa kansalliseen lainsäädäntöön, jossa säädetään velvollisuudesta etsiä sovintoratkaisua muuten kuin tuomioistuinteitse, mikä on edellytyksenä asian saattamiseksi tuomioistuimen käsiteltäväksi tietyissä palveluntarjoajien ja kuluttajien välisissä riidoissa, jotka kuuluvat ns. yleispalveludirektiivin³² soveltamisalaan. Unionin tuomioistuimen mukaan kyseisen direktiivin 34 artiklan 1 kohdassa asetetaan jäsenvaltioille tavoitteeksi ottaa käyttöön tuomioistuimen ulkopuoliset menettelyt sellaisten riitojen käsittelemiseksi, joiden osapuolina on kuluttajia ja jotka kuuluvat mainitun direktiivin soveltamisalaan. Kansallinen säännöstö, jossa on otettu käyttöön tuomioistuimen ulkopuolinen sovittelumenettely ja tehty pakolliseksi siihen turvautuminen ennen kuin asia voidaan saattaa tuomioistuimen käsiteltäväksi, ei vaaranna direktiivillä tavoitellun yleisen edun mukaisen tavoitteen saavuttamista vaan on pikemminkin omiaan vahvistamaan sen tehokasta vaikutusta, koska kyseisellä säännöstöllä mahdollistetaan riitojen nopeampi ja kustannuksiltaan edullisempi ratkaiseminen sekä tuomioistuinten työtaakan vähentäminen. Unionin tuomioistuin katsoo näin ollen, että kansallisessa säännöstössä pakolliseksi tehty, sovintomenettelyyn turvautumista koskeva lisäetappi ennen asian saattamista tuomioistuimen käsiteltäväksi ei ole ristiriidassa vastaavuus- ja tehokkuusperiaatteen sekä tehokkaan oikeussuojan periaatteen kanssa, kunhan se ei johda osapuolia sitovaan päätökseen, se ei viivästyttä oikeudenkäyntimenettelyä eikä aiheuta liian suuria kustannuksia kuluttajille ja kunhan

³⁰ Harhaanjohtavasta ja vertailevasta mainonnasta annetun direktiivin 84/450, sellaisena kuin se on muutettuna direktiivillä 97/55, 3 a artiklan 1 kohdan c alakohta.

³¹ Yleispalvelusta ja käyttäjien oikeuksista sähköisten viestintäverkkojen ja -palvelujen alalla 7.3.2002 annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2002/22/EY (yleispalveludirektiivi) (EYVL L 108, s. 51).

³² Ks. edellinen alaviite.

sähköinen viestintätapa ei ole ainoa keino päästä kyseisen menettelyn piiriin ja kunhan välitoimet ovat mahdollisia kiireellisissä poikkeuksellisissa tapauksissa.

Tämän jälkeen asiassa *Vodafone ym.* (C-58/08, tuomio 8.6.2010) unionin tuomioistuimen oli otettava kantaa verkkovierailuja yleisissä matkapuhelinverkoissa koskevan asetuksen (EY) N:o 717/2007³³ pätevytyteen asiassa, jossa olivat vastakkain yhtäältä useita yleisten matkapuhelinverkkojen operaattoreita ja toisaalta kansallisia viranomaisia ja joka koski kyseisen asetuksen soveltamisesta annettujen kansallisten säännösten pätevyyttä. Unionin tuomioistuin, jolle oli esitetty kolme ennakkoratkaisukysymystä, totesi aluksi, että tässä EY 95 artiklan perusteella annetussa asetuksessa noudatetaan yhteistä lähestymistapaa, jotta varmistetaan, että maanpäällisten yleisten matkapuhelinverkkojen käyttäjät eivät joudu maksamaan unionin laajuisista verkkovierailupalveluista kohtuuttomia hintoja ja että eri maiden matkapuhelinoperaattorit voivat toimia yhden yhteisen ja johdonmukaisen sekä objektiivisiin kriteereihin perustuvan sääntelyjärjestelmän puitteissa, ja samalla edistetään sisämarkkinoiden asianmukaista toimivuutta korkeatasoisen kuluttajansuojan saavuttamiseksi ja operaattoreiden välisen kilpailun turvaamiseksi. Käsitellessään tämän jälkeen kysymystä siitä, noudatetaanko asetuksessa suhteellisuus- ja toissijaisuusperiaatteita, kun siinä vahvistetaan paitsi keskimääräisten tukkuhintojen enimmäismäärät minuutilta myös vähittäishintojen enimmäismäärät ja kun siinä säädetään velvollisuudesta antaa tietoja verkkovierailuasiakkaille, unionin tuomioistuin katsoi, että kun otetaan huomioon unionin lainsäätäjän laaja harkintavalta kyseisellä alalla, se saattoi legitiimisti katsoa objektiivisten kriteerien ja kattavan tutkimuksen perusteella, että pelkkien tukkumarkkinoiden sääntelyllä ei päästäisi samaan lopputulokseen kuin sääntelyllä, joka kattaa sekä tukku- että vähittäismarkkinat, mikä teki tästä viimeksi mainitusta sääntelystä tarpeellisen, ja että tiedottamisvelvollisuus vahvistaa hintakattojen vahvistamisen tehokasta vaikutusta. Tämän arvioinnin yhteydessä unionin tuomioistuin katsoi, ettei toissijaisuusperiaatetta ole loukattu, kun otetaan huomioon tukkuhintojen ja vähittäishintojen keskinäinen riippuvuus sekä kyseisellä asetuksella käyttöön otetun yhteisen lähestymistavan vaikutukset, joiden takia asetuksen tavoite voitiin toteuttaa paremmin unionin tasolla.

Asia komissio vastaan Belgia (C-222/08, tuomio 6.0.2010) liittyi komission vireille saattamaan jäsenyysvelvoitteiden noudattamatta jättämisestä koskevaan menettelyyn tilanteessa, jossa Belgian kuningaskunta oli pannut osittain täytäntöön ns. yleispalveludirektiivin³⁴ 12 artiklan 1 kohdan ja 13 artiklan 1 kohdan sekä liitteessä IV olevan A osan. Unionin tuomioistuin totesi aluksi, että koska kyseisessä direktiivissä ainoastaan vahvistetaan säännöt, joiden mukaan yleispalvelun tarjoamisen nettokustannukset on laskettava, kun kansalliset sääntelyviranomaiset katsovat, että yleispalvelun tarjoaminen voi muodostaa kohtuuttoman rasitteen, kyseinen jäsenvaltio ei ole jättänyt noudattamatta velvoitteitaan, kun se on itse vahvistanut edellytykset, joiden mukaan on määritettävä, onko kyseinen rasite kohtuuton vai ei. Tämän jälkeen unionin tuomioistuin täsmensi, että sitomalla järjestelmät yleispalvelun tarjoamisen yritykselle mahdollisesti aiheuttamien nettokustannusten kattamiseksi siihen, että tälle yritykselle aiheutuu kohtuuton rasite, yhteisön lainsäätäjä on halunnut sulkea pois mahdollisuuden, että kaikki yleispalvelun tarjoamisen nettokustannukset antaisivat automaattisesti oikeuden saada korvausta, koska yleispalvelun nettokustannukset eivät välttämättä merkitse kaikille kyseessä oleville yrityksille kohtuutonta rasitetta. Näissä olosuhteissa kohtuuton rasite, joka kansallisen sääntelyviranomaisen oli todettava ennen korvauksen myöntämistä, täytyi olla rasite, joka kullekin kyseessä olevalle yritykselle oli kohtuuton sen sietokykyyn nähden, kun otetaan huomioon yrityksen ominaisuudet (varustetaso, taloudellinen tilanne ja rahoitustilanne, markkinaosuus jne.). Unionin tuomioistuin totesi vielä, että kyseinen jäsenvaltio,

³³ Verkkovierailuista yleisissä matkapuhelinverkoissa yhteisön alueella ja direktiivin 2002/21/EY muuttamisesta 27.6.2007 annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EY) N:o 717/2007 (EUVL L 171, s. 32).

³⁴ Ks. alaviite 31.

jonka on tämän saman direktiivin nojalla otettava käyttöön tarvittavat järjestelmät korvauksen maksamiseksi yrityksille, joille aiheutuu kohtuuton rasite, ei ole noudattanut velvoitteitaan, jos se toteaa yleisesti ja yleispalvelun tarjoajan (aiemmin ainoa tämän palvelun tarjoaja) nettokustannusten laskennan perusteella, että kaikille yrityksille, jotka jatkossa vastaavat tämän palvelun tarjoamisesta, aiheutuu tästä palvelun tarjoamisesta tosiasiallisesti kohtuuton rasite, toteuttamatta tapauskohtaista tutkintaa, joka koskee sekä kullekin kyseessä olevalle operaattorille palvelusta aiheutuvia nettokustannuksia että kunkin operaattorin kaikkia ominaisuuksia. Unionin tuomioistuin totesi, että jäsenvaltio, joka on jättänyt ottamatta huomioon yleispalvelun sosiaalisen osatekijän tarjoamisen nettokustannusten laskennassa tämän palvelun tarjoamisesta vastaavien yritysten saamat kaupalliset edut, aineettomat hyödyt mukaan lukien, ei ole noudattanut direktiivin mukaisia velvoitteitaan.

Vaikka oikeuskäytännön voidaan näillä kahdella erityisen herkällä alalla todeta olevan yhdenmukaista, jäsenvaltioiden lainsäädäntöjen lähentämistä koskeva oikeuskäytäntö ei suinkaan rajoitu niihin. Tästä osoituksena ovat muutamat seuraavaksi selostettavat asiat.

Asiassa *Monsanto Technology* (C-428/08, tuomio 6.7.2010) tuli ensimmäistä kertaa esille kysymys DNA-sekvenssiä koskevan eurooppapatentin ulottuvuudesta. Monsanto oli ollut vuodesta 1996 eurooppapatentti DNA-sekvenssiin, joka on liitetty soijakasvin DNA:han ja tekee tästä kasvista vastustuskykyisen tietyllä torjunta-aineelle. Se halusi vastustaa tällaisesta muuntogeenisestä soijasta Argentiinassa tuotetun soijajauhon tuontia yhteen jäsenvaltioon, sillä Monsanto keksinnöllä ei ollut patenttisuojaa Argentiinassa. Kansallinen tuomioistuin pyysi unionin tuomioistuimelta ennakkoratkaisua siitä, voitiinko pelkästään sen perusteella, että lastissa oli eurooppapatentilla suojattua DNA-sekvenssiä, päätellä Monsanto patenttia loukattavan, kun kyseinen jauho saatettiin vaihdantaan Euroopan unionissa. Unionin tuomioistuimen mukaan direktiivin 98/44/EY³⁵ perusteella eurooppapatentin antama suoja edellyttää, että geneettinen tieto, joka sisältyy patentoituun tuotteeseen tai josta tällainen tuote koostuu, toimii materiaalissa itsessään. Unionin tuomioistuin toteaa tältä osin, että Monsanto keksintö toimii silloin, kun geneettinen tieto suojaa soijakasvia, johon kyseinen tieto on yhdistetty, torjunta-aineen vaikutukselta. Tämä suojattu DNA-sekvenssi ei kuitenkaan voi enää toimia, kun se on soijajauhossa vain jäännöksenä, sillä kyseinen jauho on kuollutta materiaalia, jota on saatu soijan moninkertaisen käsittelyn tuloksena. Näin ollen eurooppapatenttiin perustuvaa suojaa ei anneta silloin, kun geneettinen tieto on lakannut toimimasta tavalla, jolla se toimi alkuperäisessä kasvissa, josta se on peräisin. Tällaista suojaa ei voida antaa sillä perusteella, että soijajauhoon sisältynyt geneettinen tieto voisi mahdollisesti toimia uudelleen jossakin toisessa kasvissa. Tässä tarkoituksessa DNA-sekvenssi pitäisi liittää tähän toiseen kasviin, jotta sitä voitaisiin suojata eurooppapatentilla. Näissä olosuhteissa Monsanto ei voi kieltää direktiivin 98/44 perusteella Argentiinasta peräisin olevan, sen bioteknologian keksinnön jäännöksenä sisältävän soijajauhon myyntiä. Unionin tuomioistuin toteaa vielä, että kyseinen direktiivi on esteenä kansalliselle säännökselle, jossa myönnetään ehdoton suoja patentoidulle DNA-sekvenssille sellaisenaan, riippumatta siitä, toimiiko kyseinen sekvenssi materiaalissa, johon se sisältyy. Tämän saman direktiivin säännöksillä, joissa säädetään tämän tosiasiallisen toimimisen kriteeristä, on yhdenmukaistettu tyhjentävästi alan säännökset Euroopan unionissa.

³⁵ Bioteknologian keksintöjen oikeudellisesta suojasta 6.7.1998 annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 98/44/EY (EYVL L 213, s. 13).

Asiassa *Association of the British Pharmaceutical Industry* (C-62/09, tuomio 22.4.2010) unionin tuomioistuimen oli tulkittava direktiiviä 2001/83/EY³⁶. Vaikka lähtökohtaisesti tämän direktiivin mukaan mainostettaessa lääkkeitä lääkäreille tai apteekkareille tällaisille henkilöille ei saa antaa, tarjota tai luvata rahallista hyötyä tai luontoisetua, unionin tuomioistuin katsoi, että tämä direktiivi ei estä taloudellisten kannustinten järjestelmiä, jotka kansalliset kansanterveydestä vastaavat viranomaiset ovat ottaneet käyttöön vähentääkseen kyseessä olevia menojaan ja joilla pyritään tiettyjen sairauksien hoitamisessa edistämään sitä, että lääkärit määräävät erikseen nimettyjä lääkkeitä, joiden sisältämä vaikuttava aine on eri kuin lääkkeessä, joka oli määrätty aiemmin tai joka olisi voitu määrätä, jos kannustinjärjestelmää ei olisi. Jäsenvaltion määrittelemällä terveyspolitiikalla ja sen siihen käyttämillä varoilla ei yleensä pyritä mihinkään voittoa tuottavaan tai kaupalliseen tavoitteeseen. Tällaiseen politiikkaan kuuluvan taloudellisten kannustinten järjestelmän ei siis voida katsoa kuuluvan lääkkeiden kaupalliseen myynninedistämiseen. Unionin tuomioistuin huomauttaa kuitenkin, että viranomaisten on annettava lääketeollisuuden ammattilaisten käyttöön tiedot, jotka osoittavat, että järjestelmässä noudatetaan puolueettomia perusteita ja että kotimaisten ja muista jäsenvaltioista peräisin olevien lääkkeiden välillä ei harjoiteta syrjintää. Näiden viranomaisten on tehtävä tämä järjestelmä julkiseksi ja annettava näiden ammattilaisten käyttöön arvioinnit, joissa todetaan kyseisen järjestelmän kohteena olevaan terapeuttiseen luokkaan kuuluvien käytettävissä olevien vaikuttavien aineiden terapeuttinen ekvivalenssi.

Henkilötietojen käsittelyä koskevassa asiassa *komissio vastaan Saksa* (C-518/07, tuomio 9.3.2010) unionin tuomioistuin katsoi, että direktiivissä 95/46/EY³⁷ säädetyllä kansallisten valvontaviranomaisten itsenäisyyden takaamisella pyritään varmistamaan yksilöiden suojelua henkilötietojen käsittelyssä koskevien säännösten ja määräysten noudattamisen valvonnan tehokkuus ja luotettavuus, ja sitä on tulkittava tämän tavoitteen valossa. Sitä ei ole otettu käyttöön sen vuoksi, että itse näille viranomaisille tai niiden toimihenkilöille annettaisiin erityinen asema, vaan sen vuoksi, että niille henkilöille ja elimille, joita niiden päätökset koskevat, annettavaa suojaa vahvistettaisiin, minkä vuoksi valvontaviranomaisten on tehtäviään hoitaessaan toimittava objektiivisesti ja puolueettomasti. Näin ollen näiden valvontaviranomaisten, jotka ovat toimivaltaisia valvomaan henkilötietojen käsittelyä muulla kuin julkisella sektorilla, on oltava itsenäisiä siten, että ne voivat suorittaa tehtävänsä vapaina ulkoisesta vaikuttamisesta. Tämä itsenäisyys sulkee pois paitsi kaiken vaikuttamisen valvonnan kohteena olevien elinten taholta myös kaikki sellaiset määräykset ja kaiken muun ulkoisen vaikuttamisen, olipa se sitten suoraa tai välillistä, jotka saattaisivat asettaa kyseenalaiseksi sen, että nämä viranomaiset täyttävät tehtävänsä, joka on oikean tasapainon saavuttaminen yksityisyyden suojan ja henkilötietojen vapaan liikkuvuuden välillä. Pelkästään riski siitä, että valtion valvovat viranomaiset voivat vaikuttaa poliittisesti toimivaltaisten valvontaviranomaisten päätöksiin, riittää estämään sen, että viimeksi mainitut voisivat suorittaa tehtävänsä itsenäisesti. Yhtäältä on niin, että ne saattavat ikään kuin ennakkoiden noudattaa valtion valvovien viranomaisten päätöskäytäntöä. Toisaalta valvontaviranomaisten rooli yksityisyyden suojan vartiaina edellyttää, että niiden päätökset – ja siis ne itse – ovat kaiken puolueellisuutta koskevan epäilyn yläpuolella. Valvonta, jota valtio harjoittaa kansallisiin valvontaviranomaisiin nähden, ei siten ole yhteensopiva itsenäisyyden vaatimuksen kanssa.

Tekijänoikeuksia ja lähioikeuksia koskevalla alalla asiassa *Padawan* annetussa tuomiossa (C-467/08, tuomio 21.10.2010) täsmennettiin yksityisen kopioinnin käsitettä, kriteerejä ja siitä suoritettavan

³⁶ Ihmisille tarkoitettuja lääkkeitä koskevista yhteisön säännöistä 6.11.2001 annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EYVL L 311, s. 67), sellaisena kuin se on muutettuna 31.3.2004 annetulla Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivillä 2004/27/EY (EUVL L 136, s. 34).

³⁷ Yksilöiden suojelusta henkilötietojen käsittelyssä ja näiden tietojen vapaasta liikkuvuudesta 24.10.1995 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 95/46/EY (EYVL L 281, s. 31) 28 artiklan 1 kohdan toinen alakohta.

sopivan hyvityksen rajoja. Tekijänoikeuden ja lähioikeuksien tiettyjen piirteiden yhdenmukaistamisesta tietoyhteiskunnassa annetussa direktiivissä 2001/29/EY³⁸ hyväksytään joidenkin jäsenvaltioiden kansallisessa lainsäädännössä säädetty yksityistä kopiointia koskeva poikkeus edellyttäen, että kappaleen valmistamista koskevan oikeuden haltijat saavat sopivan hyvityksen. Unionin tuomioistuin täsmensi tässä tuomiossa, että direktiivin 2001/29 5 artiklan 2 kohdan b alakohdassa tarkoitettu ”sopivan hyvityksen” käsite on unionin oikeuden itsenäinen käsite, jota on tulkittava yhdenmukaisella tavalla kaikissa jäsenvaltioissa, jotka ovat säätäneet yksityistä kopiointia koskevasta poikkeuksesta. Tämän jälkeen se täsmensi, että ”oikeudenmukainen tasapaino” asianomaisten kesken edellyttää välttämättä sitä, että sopiva hyvitys on laskettava yksityistä kopiointia koskevasta poikkeuksesta tekijälle aiheutuvan vahingon perusteella. Lisäksi unionin tuomioistuin totesi, että ”yksityistä kopiointia koskevaa maksua” ei peritä suoraan kappaleenvalmistamiseen tarkoitettujen koneiden, laitteiden ja tarvikkeiden yksityisiltä käyttäjiltä vaan niiltä, joilla on hallinnassaan kyseiset koneet, laitteet ja tarvikkeet, koska nämä henkilöt voidaan helpommin yksilöidä ja koska niillä on mahdollisuus vyöryttää tästä rahoittamisesta aiheutuva todellinen kustannus yksityisten käyttäjien maksettavaksi. Unionin tuomioistuin katsoi vielä, että kappaleen valmistamiseen tarkoitetuista tarvikkeista perittävän maksun, jolla on tarkoitus rahoittaa sopiva hyvitys, on välttämättä liittyttävä näiden tarvikkeiden oletettavaan käyttämiseen yksityiseen kopiointiin. Näin ollen yksityistä kopiointia koskevan maksun periminen erotuksetta erityisesti sellaisista digitaaliseen kappaleen valmistamiseen tarkoitetuista koneista, laitteista ja tarvikkeista, joita ei ole annettu yksityisten käyttäjien käyttöön ja jotka on selvästi varattu muuhun tarkoitukseen kuin yksityiskäyttöön tapahtuvaan kopiointiin, ei ole yhteensopivaa direktiivin 2001/29 kanssa. Kun sitä vastoin kyseiset laitteet on annettu luonnollisten henkilöiden käyttöön yksityiskäyttöä varten, ei ole välttämätöntä näyttää toteen, että he ovat todella tehneet näiden laitteiden avulla yksityisiä kopioita ja että he ovat siten todella aiheuttaneet vahinkoa suojatun teoksen tekijälle. Näiden luonnollisten henkilöiden voidaan näet oikeutetusti olettaa käyttävän täysin hyväkseen sitä, että he saavat laitteet käyttöönsä, eli heidän oletetaan käyttävän kaikkia kyseisiin laitteisiin liittyviä toimintoja, mukaan luettuna kappaleen valmistaminen.

Asiassa *Kyrian* (C-233/08, tuomio 14.1.2010) esitetty ennakkoratkaisupyyntö koski ensinnäkin kysymystä siitä, onko keskinäisestä avunannosta tiettyihin maksuihin, tulleihin, veroihin ja muihin toimenpiteisiin liittyvien saatavien perinnässä annetun direktiivin 76/308/ETY³⁹, sellaisena kuin se on muutettuna direktiivillä 2001/44/EY⁴⁰, 12 artiklan 3 kohdan perusteella sen viranomaisen, jolle pyyntö osoitetaan, kotipaikkajäsenvaltion tuomioistuimilla toimivaltaa tarkastaa, onko toisessa jäsenvaltiossa annettu saatavan perinnän mahdollistava asiakirja täytäntöönpanokelpoinen. Unionin tuomioistuin täsmensi tässä tuomiossa, että kotipaikkajäsenvaltion tuomioistuimilla ei lähtökohtaisesti ole toimivaltaa tarkastaa, onko saatavan perinnän mahdollistava asiakirja täytäntöönpanokelpoinen, paitsi tutkiakseen, onko asiakirja kyseisen jäsenvaltion oikeusjärjestyksen perusteiden mukainen. Sitä vastoin siinä tapauksessa, että tiedoksianto koskee direktiivin 76/308 12 artiklan 3 kohdassa tarkoitettuja perintätoimenpiteitä, kotipaikkajäsenvaltion tuomioistuimella on toimivalta tarkastaa, onko perintätoimenpiteet toteutettu mainitun jäsenvaltion lakien, asetusten ja hallinnollisten määräysten mukaisesti. Toiseksi unionin tuomioistuimen oli otettava kantaa siihen, onko perinnän mahdollistava asiakirja annettava tiedoksi velalliselle jollakin sen viranomaisen, jolle pyyntö on osoitettu, kotipaikkajäsenvaltion virallisella kielellä. Direktiivissä 76/308 ei säädetä tästä asiasta mitään. Unionin tuomioistuin katsoi, että kun otetaan huomioon tämän säädöksen tavoite taata kaikkien asiakirjojen ja päätösten tehokas tiedoksianto, perinnän mahdollistavan täytäntöönpanoasiakirjan vastaanottajan on saatava kyseinen asiakirja tiedoksi

³⁸ 22.5.2001 annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2001/29/EY (EUVL L 137, s. 10).

³⁹ 15.3.1976 annettu neuvoston direktiivi 76/308/ETY (EYVL L 73, s. 18).

⁴⁰ 15.6.2001 annettu neuvoston direktiivi 2001/44/EY (EYVL L 175, s. 17).

jollakin kotipaikkajäsenvaltion virallisella kielellä, jotta hän voi vedota oikeuksiinsa. Lisäksi unionin tuomioistuin katsoi, että jotta kyseisen oikeuden kunnioittaminen voidaan taata, kansallisen tuomioistuimen on sovellettava kansallista lainsäädäntöään ja varmistettava samalla unionin oikeuden täysi tehokkuus.

Kilpailu

Sekä valtiontukea että yrityksiin sovellettavia kilpailusääntöjä koskeva oikeuskäytäntö on kehittynyt kiinnostavaan suuntaan.

Valtiontukea koskevassa asiassa *komissio vastaan Deutsche Post* (C-399/08 P, tuomio 2.9.2010) unionin tuomioistuin käsitteli menetelmää, jota komissio käytti päätellessään, että yleisiin taloudellisiin tarkoituksiin liittyviä palveluja tuottava yritys oli saanut valtiontukea merkitsevää etua. Vaikka komissio oli katsonut, että kyseisen yrityksen näiden palvelujen tuottamisesta julkisista varoista saaman korvauksen määrä oli kyseisten palvelujen tuottamisesta aiheutuneiden lisäkustannusten määrää suurempi ja että tämä ylikorvaus oli yhteismarkkinoille soveltumatonta valtiontukea, unionin yleinen tuomioistuin kumosi tämän päätöksen sillä perusteella, että komissio ei ollut näyttänyt siinä riittävästi toteen EY 87 artiklan 1 kohdassa tarkoitettua etua ja ettei se voinut olettaa julkisista varoista yritykselle annetun edun olemassaoloa tarkistamatta sitä ennen, ylittivätkö nämä edut todellisuudessa tälle yritykselle aiheutuneet lisäkustannukset yleisiin taloudellisiin tarkoituksiin liittyvien palvelujen tuottamisesta. Unionin tuomioistuin pysytti unionin yleisen tuomioistuimen analyysin ja hylkäsi komission perusteen, joka koski EY 87 artiklan 1 kohdan ja EY 86 artiklan 2 kohdan rikkomista. Unionin tuomioistuin huomautti ensin, että jotta yleisiin taloudellisiin tarkoituksiin liittyviä palveluja tuottavalle yritykselle maksettava taloudellinen korvaus voisi välttyä luokitteelta valtiontueksi, täsmällisten edellytysten on täyttyvä. Näihin edellytyksiin kuuluu se, että korvaus ei saa ylittää sitä, mikä on tarpeen, jotta voidaan kattaa kaikki ne kustannukset tai osa niistä kustannuksista, joita julkisen palvelun velvoitteiden täyttäminen aiheuttaa, kun otetaan huomioon kyseisestä toiminnasta saadut tulot ja kyseisten velvoitteiden täyttämisestä saatava kohtuullinen voitto (edellytykset asetettu asiassa C-280/00, *Altmark Trans ja Regierungspräsidium Magdeburg*, tuomio 24.7.2003, Kok., s. I-7747, 74 ja 75 kohta). Unionin tuomioistuin päätteli tästä, että kun komission on tutkittava tällaista palvelua koskevan rahoituksen pätevyyttä valtiontukioikeuden kannalta, sillä on velvollisuus tarkastaa, onko tämä edellytys täytynyt. Tämän jälkeen unionin tuomioistuin totesi, että unionin yleinen tuomioistuin oli tältä osin esittänyt, mitä puutteita komission riidanalaisessa päätöksessä käyttämässä menetelmässä oli, ja että se oli näin ollen voinut perustellusti päätellä, että komission analyysi oli puutteellinen, ilman että sen olisi täytynyt kääntää todistustaakkaa tai korvata komission analysointimenetelmää omalla menetelmällään. Niiden edellytysten ankaruus, joiden täytyessä korvaus yleisiin taloudellisiin tarkoituksiin liittyvistä palveluista voi välttyä luokittelulta valtiontueksi, ei siten vapauta komissiota esittämästä perusteellista selvitystä, jos se katsoo näiden edellytysten jääneen täyttymättä.

Asiassa *komissio vastaan Scott* (C-290/07 P, tuomio 2.9.2010) unionin tuomioistuimen käsiteltäväksi oli saatettu valitus unionin yleisen tuomioistuimen tuomiosta, jolla oli kumottu komission päätös Ranskan viranomaisten amerikkalaiselle yhtiölle myöntämän valtiontuen toteamisesta yhteismarkkinoille soveltumattomaksi. Tämä tuki muodostui maa-alueen myynnistä markkinoiden realiteetteja vastaamattomin edellytyksin. Unionin tuomioistuimen oli täsmennettävä unionin yleisen tuomioistuimen tuomioistuinvalvonnan rajoja tilanteessa, jossa valtiontuen yksilöintiin liittyy huomattavia arviointia koskevia vaikeuksia. Komissio katsoi unionin yleisen tuomioistuimen ylittäneen tuomioistuinvalvontansa rajat, kun se oli yksilöinyt laskentatapa- ja laskuvirheitä, joiden vuoksi velvollisuutta suorittaa EY 88 artiklan 2 kohdassa tarkoitettu muodollinen tutkintamenettely huolellisesti olisi loukattu. Unionin tuomioistuin hyväksyi tämän perusteen ja toi esille asiassa *Tetra Laval* annetussa tuomiossa (asia C-12/03 P, *komissio v. Tetra Laval*, tuomio 15.2.2005, Kok., s. I-987,

39 kohta) vahvistetut periaatteet, joiden mukaan unionin tuomioistuinten on paitsi tutkittava esitettyjen todisteiden aineellinen paikkansapitävyys, luotettavuus ja johdonmukaisuus myös tarkistettava, muodostavatko nämä todisteet sellaisten merkityksellisten seikkojen kokonaisuuden, joka on otettava huomioon monitahoisen tilanteen arvioinnissa, ja voivatko kyseiset todisteet tukea päätelmiä, jotka niistä on tehty. Tähän toteamukseen liittyy huomattava rajoitus, jonka mukaan tässä valvonnassa unionin tuomioistuinten tehtävänä ei ole korvata omalla taloudellisilla seikoilla koskevalla arvioinnillaan komission arviointia. Tämän jälkeen unionin tuomioistuin korosti, että komission oli sovellettava yksityisen sijoittajan periaatetta, jonka mukaisesti tutkitaan, onko oletetun tuensaajan maksama hinta sama kuin hinta, johon normaalissa kilpailutilanteessa toimiva yksityinen sijoittaja olisi voinut päätyä. Unionin tuomioistuin katsoi, että esillä olevassa asiassa unionin yleinen tuomioistuin ei ollut yksilöinyt komission ilmeisiä arviointivirheitä, jotka olisivat voineet olla peruste tuen yhteismarkkinoille soveltumattomuudesta tehdyn päätöksen kumoamiselle, ja että se oli siten ylittänyt tuomioistuinvalvontansa rajat. Unionin tuomioistuimen mukaan unionin yleinen tuomioistuin ei voinut moittia komissiota siitä, että se oli jättänyt huomiotta tiettyjä tietoja, jotka olisivat voineet olla hyödyllisiä, koska nämä tiedot oli annettu vasta muodollisen tutkintamenettelyn jälkeen, eikä komissiolla ole velvollisuutta aloittaa uudelleen kyseistä menettelyä näiden uusien tietojen saamisen vuoksi.

Asiassa *NDSHT vastaan komissio* (C-322/09 P, tuomio 18.11.2010) unionin tuomioistuimen tarkasteltavana oli unionin toimielimen antaman kannekelpoisen toimen käsitteen sisältö. Sen käsiteltäväksi saatetussa valituksessa vaadittiin kumoamaan unionin yleisen tuomioistuimen tuomio, jolla oli jätetty tutkimatta kanne, jossa vaadittiin niiden päätösten kumoamista, joiden väitettiin sisältyvän komission NDSHT:lle osoittamiin kirjeisiin, jotka koskevat Tukholman kaupungin kilpailevalle yhtiölle myöntämiä väitetysti sääntöjenvastaisia tukia koskevaa kantelua. Valittaja NDSHT väitti, että unionin yleinen tuomioistuin oli tehnyt oikeudellisen virheen, kun se oli pitänyt riidanalaisia kirjeitä, joissa komissio oli päättänyt olla ryhtymättä toimenpiteisiin NDSHT:n kantelun johdosta, epämuodollisena ilmoituksena, joka ei ole EY 230 artiklassa tarkoitettu kannekelpoinen toimi. Kun komissio toteaa päätöksessään, että tutkinnan perusteella ei voitu päätellä, että kyseessä olisi ollut EY 87 artiklassa tarkoitettu valtiontuki, voimassa olevan menettelyn mukaan se kieltäytyy implisiitaisesti EY 88 artiklan 2 kohdassa tarkoitettujen menettelyn aloittamisesta. Unionin tuomioistuimen mukaan kyseistä toimea ei voitu pitää pelkkänä epämuodollisena ilmoituksena tai väliaikaisena toimenpiteenä, koska siinä ilmaistiin komission lopullinen kanta, jonka mukaisesti se päätti alustavan tutkintansa ja kieltäytyi siten aloittamasta muodollista tutkintamenettelyä, mistä oli tuntuva seurauksia valittajalle. Tässä yhteydessä unionin tuomioistuin vahvisti, että valittaja oli ilmoitetuista toimenpiteistä hyötynen yhtiön kilpaileva yritys ja kuului siten EY 88 artiklan 2 kohdassa tarkoitettuihin asianomaisiin osapuoliin, ja katsoi unionin yleisen tuomioistuimen tehneen oikeudellisen virheen, kun sen mukaan riidanalaisella toimella ei ollut sellaisen päätöksen ominaisuuksia, josta voidaan nostaa kanne asetuksen N:o (EY) 659/1999 4 artiklan nojalla, vaikka se asemastaan tai muodostaan riippumatta tuotti sitovia oikeusvaikutuksia, jotka voivat vaikuttaa kyseisen valittajan etuihin. Unionin tuomioistuin kumosi näin ollen kyseisen tuomion, hylkäsi oikeudenkäyntiväitteen, jonka mukaan riidanalainen toimi ei voi olla kumoamiskanteen kohteena, ja palautti asian unionin yleiseen tuomioistuimeen asiakysymyksen osalta.

Yrityksiin sovellettavien kilpailusääntöjen osalta on kiinnitettävä erityistä huomiota kahteen tuomioon, joista toinen koskee kilpailusääntöjen soveltamista konserneihin ja toinen asianajosalaisuuden suojan periaatteen ulottuvuutta.

Asiassa *Knauf Gips vastaan komissio* 1.7.2010 antamassaan tuomiossa (C-407/08 P) unionin tuomioistuin katsoi, että kun konsernin huipulla on useita oikeushenkilöitä, komissio ei tee arviointivirhettä katsoessaan yhden näistä yhtiöistä olevan yksin vastuussa kaikesta tämän taloudellisen kokonaisuuden muodostavan konsernin yhtiöiden toiminnasta. Se, ettei konsernin johdossa ole

yhtä ainoaa oikeushenkilöä, ei estä katsomasta yhden yhtiön olevan vastuussa kyseisen konsernin toiminnasta. Konsernin oma oikeudellinen rakenne, jolle on ominaista se, ettei kyseisen konsernin huipulla ole yhtä ainoaa oikeushenkilöä, ei ole ratkaisevaa, kun kyseinen rakenne ei heijasta mainitun konsernin tosiasiallista toimintaa ja todellista organisaatiota. Unionin tuomioistuin katsoi erityisesti, että sen perusteella, ettei konsernin huipulla olevan kahden yhtiön välillä ole oikeudellisia riippuvuussuhteita, ei voida kyseenalaistaa päätelmää, jonka mukaan toisen näistä yhtiöistä oli katsottava olevan vastuussa konsernin toimista, koska toinen yhtiö ei todellisuudessa päättänyt itsenäisesti toiminnastaan relevanteilla markkinoilla.

Asiassa *Knauf Gips vastaan komissio* annetussa tuomiossa täsmennetään lisäksi yritysten oikeuksia hallinnollisen menettelyn aikana ja kanneoikeutta käytettäessä. Unionin tuomioistuin täsmensi siinä, että missään unionin oikeuden määräyksessä tai säännöksessä ei aseteta väitetiedoksiannon adressaatille velvollisuutta riitauttaa siinä olevat eri tosiseikat tai oikeudelliset seikat hallinnollisen menettelyn kuluessa sillä uhalla, ettei se voi tehdä enää näin myöhemmin asiaa tuomioistuimessa käsiteltäessä, sillä tällainen rajoitus on vastoin laillisuusperiaatetta ja puolustautumisoikeuksien kunnioittamisen periaatetta.

Asiassa *Akzo Nobel Chemicals ja Akcros Chemicals vastaan komissio* (C-550/07 P, tuomio 14.9.2010) oli niin ikään kysymys yritysten oikeuksista komission tutkintojen aikana. Komissio oli suorittanut tarkastuksia ja käsitellyt useita asiakirjoja, kuten jäljennöksiä Akzo Nobelin toimitusjohtajan ja kilpailuoikeudellisesta ohjauksesta vastaavan, tähän yritykseen työsuhteessa olevan Alankomaiden asianajajaluetteloon merkityn asianajajan välisistä sähköpostiviesteistä. Unionin tuomioistuimen oli tässä yhteydessä täsmennettävä, koskiko asianajosalaisuuden suoja samalla tavoin yrityksen yrityslakimiehdoksi palkkaamia asianajajia kuin ulkopuolisia asianajajia. Se katsoi, että oikeustilan kehitys unionin jäsenvaltioissa tai perustamissopimuksen 81 ja 82 artiklassa vahvistettujen kilpailusääntöjen täytäntöönpanosta 16.12.2002 annetun asetuksen (EY) N:o 1/2003⁴¹ säätäminen eivät ole perusteita kehittää oikeuskäytäntöä⁴² siihen suuntaan, että yrityslakimiehinä toimivat asianajajat kuuluvat asianajosalaisuuden suojan piiriin. Unionin tuomioistuin totesi, että tämän suojan myöntäminen edellyttää kahden edellytyksen yhtäaikaista täyttymistä. Yhtäältä yhteydenpidon asianajajaan on tapahduttava asiakkaan puolustautumisoikeuksien käyttämiseksi ja toisaalta kirjeenvaihtoa on käytävä riippumattoman asianajajan eli sellaisen asianajajan kanssa, joka ei ole sidoksissa asiakkaaseen työsuhteen kautta. Riippumattomuuden vaatimuksen täyttymiseksi asianajajan ja tämän asiakkaan välillä ei saa olla minkäänlaista työsuhdetta, joten asianajosalaisuuden suojan piiriin ei kuulu yrityksen tai konsernin sisäinen yhteydenpito yrityslakimiehinä toimivien asianajajien kanssa. Vaikka yrityslakimiehenä toimiva asianajaja on hyväksytty asianajajayhteisöön ja häntä koskevat siihen liittyvät ammattisääntöjen mukaiset sitoumukset, hän ei ole samassa määrin riippumaton työnantajastaan kuin ulkopuolisessa asianajotoimistossa työskentelevä asianajaja on asiakkaaseensa nähden. Näissä olosuhteissa yrityslakimiehenä toimivan asianajajan on vaikeampi ratkaista mahdolliset ristiriidat ammatillisten velvoitteittensa ja asiakkaansa tavoitteiden välillä kuin ulkopuolisen asianajajan. Yrityslakimiehenä toimiva asianajaja ei harjoita ulkopuoliseen asianajajaan verrattavalla tavalla ammattia riippumattomasti yrityslakimiehen taloudellisen riippuvuuden vuoksi sekä siitä syystä, että hänellä on läheisiä siteitä työnantajansa.

Verotus

Unionin tuomioistuimen oli kolmessa asiassa (C-197/08, C-198/08 ja C-221/08, tuomiot 4.3.2010) käsiteltävä jäsenyysvelvoitteiden noudattamatta jättämistä koskevia kanteita, jotka komissio oli

⁴¹ 16.12.2002 annettu neuvoston asetus (EY) N:o 1/2003 (EYVL 2003, L 1, s. 1).

⁴² Asia 155/79, *AM & S Europe v. komissio*, tuomio 18.5.1982 (Kok., s. 1575, Kok. Ep. VI, s. 427).

nostanut Ranskan tasavaltaa, Itävallan tasavaltaa ja Irlantia vastaan ja jotka koskivat tiettyjen valmistettujen tupakkatuotteiden (Ranskassa savukkeet ja muut tupakkatuotteet, Itävallassa savukkeet ja hienoksi leikattu tupakka ja Irlannissa savukkeet) vähittäismyynnissä käytettävien vähimmäishintojen vahvistamista. Komissio oli saattanut asian unionin tuomioistuimeen, koska se katsoi, että kyseiset kansalliset säännökset olivat vastoin direktiiviä 95/59/EY⁴³, jossa vahvistetaan tietyt säännöt näiden tuotteiden kulutukseen kohdistuvista valmisteveroista, siltä osin kuin niillä loukattiin valmistajien ja maahantuojien vapautta määrittää tuotteidensa vähittäismyynnissä käytettävät enimmäishinnat ja rajoitettiin siten vapaata kilpailua.

Unionin tuomioistuin katsoi, että vähimmäishintajärjestelmän ei voida katsoa olevan sopu-soinnussa kyseisen direktiivin kanssa siltä osin kuin sitä ei ole laadittu niin, että sillä suljettaisiin kaikissa tilanteissa pois se, että järjestelmällä heikennettäisiin kilpailuetua, jonka tietyt tällaisten tuotteiden valmistajat tai maahantuoijat voivat alhaisempien omakustannushintojen seurauksena saada. Unionin tuomioistuimen mukaan jäsenvaltiot, jotka asettavat savukkeiden vähittäismyynnille vähimmäishintoja, eivät noudata direktiivin 95/59 9 artiklan 1 kohdan mukaisia velvoitteitaan, koska tällä järjestelmällä ei kuitenkaan voida sulkea pois sitä, että asetetulla vähimmäishinnalla heikennetään kilpailuetua, jonka tietyt tupakkatuotteiden valmistajat tai maahantuoijat voivat saada alhaisempien omakustannushintojensa vuoksi. Unionin tuomioistuimen mukaan tällaisesta järjestelmästä, jolla lisäksi määritetään kunkin savukeluokan vähimmäishinta suhteessa markkinoilla käytettyyn painotettuun keskihintaan, voi seurata kilpailevien tuotteiden hintaerojen häviäminen ja hintojen hakeutuminen kohti kalleimman tuotteen hintaa. Mainitulla järjestelmällä loukataan siten valmistajien ja maahantuojien direktiivin 95/59 9 artiklan 1 kohdan toisessa alakohdassa taatua vapautta saada vahvistaa tuotteidensa vähittäismyynnissä käytettävä enimmäishinta.

Jäsenvaltiot olivat pyrkineet perustelemaan lainsäädäntöään vetoamalla Maailman terveysjärjestön (WHO) puitesopimukseen⁴⁴. Unionin tuomioistuin katsoi, että tällä sopimuksella ei voi olla vaikutusta siihen, onko järjestelmä direktiivin 95/59 9 artiklan 1 kohdan mukainen vai ei, koska siinä ei aseteta sopimuspuolille mitään konkreettista tupakkatuotteisiin sovellettavia hintatoimenpiteitä koskevaa velvoitetta vaan ainoastaan kuvataan mahdollisia toimintavaihtoehtoja tupakoinnin torjuntaan liittyvien kansallisten terveystavoitteiden toteuttamiseksi. Tämän puitesopimuksen 6 artiklan 2 kohdassa rajoitetaan määräämään, että sopimuspuolet ryhtyvät ”esimerkiksi” toimenpiteisiin, jotka voivat käsittää tupakkatuotteiden veropolitiikan ja ”tarvittaessa” hintapolitiikan toteuttamisen, tai jatkavat tällaisia toimenpiteitä. Lisäksi jäsenvaltiot olivat vedonneet EY 30 artiklan määräykseen oikeuttaakseen direktiivin 95/59 9 artiklan 1 kohdan mahdollisen rikkomisen ihmisten terveyden ja elämän suojaamista koskevan tavoitteen perusteella. Unionin tuomioistuin katsoi, että EY 30 artiklan ei voida katsoa oikeuttavan muunlaisiin toimenpiteisiin kuin EY 28 ja EY 29 artiklassa tarkoitettuihin tuonnin ja viennin määrällisiin rajoituksiin sekä vaikutuksiltaan vastaaviin toimenpiteisiin.

Unionin tuomioistuin katsoi lopuksi, että direktiivi 95/59 ei ole esteenä sille, että jäsenvaltiot jatkavat kansanterveyden suojelun piiriin kuuluvia toimia tupakoinnin torjumiseksi, ja huomautti, että verolainsäädäntö on merkittävä ja tehokas väline tupakkatuotteiden kulutuksen hillitsemiseksi ja näin ollen kansanterveyden suojelemiseksi, koska sen varmistamista, että mainittujen tuotteiden hinta asetetaan korkealle tasolle, koskeva tavoite voidaan saavuttaa asianmukaisesti korottamalla

⁴³ Muista valmistetun tupakan kulutukseen kohdistuvista veroista kuin liikevaihtoveroista 27.11.1995 annettu neuvoston direktiivi 95/59/EY (EYVL L 291, s. 40), sellaisena kuin se on muutettuna 12.2.2002 annetulla neuvoston direktiivillä 2002/10/EY (EYVL L 46, s. 26).

⁴⁴ WHO:n tupakoinnin torjuntaa koskeva puitesopimus, joka on hyväksytty yhteisön puolesta 2.6.2004 tehdyllä neuvoston päätöksellä 2004/513/EY (EUVL L 213, s. 8).

näitä tuotteita koskevia veroja, koska valmisteverojen korotus johtaa ennemmin tai myöhemmin vähittäismyyntihinnan nousuun ilman, että tämä haittaa hintojen vapaata vahvistamista. Unionin tuomioistuin lisäsi, että vähimmäishintojen vahvistamista koskeva kieltö ei estä jäsenvaltioita kieltämästä valmistettujen tupakkatuotteiden tappiollista myyntiä, kunhan tällä ei loukata valmistajien ja maahantuojien vapautta saada määrittää tuotteidensa vähittäismyynnissä käytettävät enimmäishinnat. Nämä talouden toimijat eivät siten voi ottaa kannettavakseen verojen vaikutusta näihin hintoihin myymällä tuotteitaan omakustannushinnan ja kaikkien verojen yhteismäärää alemmalla hinnalla.

Tavaramerkit

Asiassa *Audi vastaan SMHV* (C-398/08 P, tuomio 21.1.2010) unionin tuomioistuin katsoi, että mainoslauseita voidaan tietyin edellytyksin pitää erottamiskykyisenä merkinä ja että se voi tällä perusteella olla tavaramerkin kohteena asetuksen (EY) N:o 40/94⁴⁵ 7 artiklan 1 kohdan b alakohdan säännösten mukaisesti. Unionin tuomioistuin kumosi näin ollen päätöksen olla rekisteröimättä tavaramerkkiä, joka muodostui iskulauseesta "Vorsprung durch Technik" ("teknistä etumatkaa"). Se, että tavaramerkki muodostuu myynninedistämisilmaisusta, jota muut yritykset voisivat käyttää, ei ole riittävä peruste katsoa, että kyseiseltä tavaramerkiltä puuttuu erottamiskyky. Kohdeyleisö voi mieltää tällaisen tavaramerkin samanaikaisesti myynninedistämisilmaisuksi ja tavaroiden tai palvelujen kaupallista alkuperää koskevaksi merkinnäksi, mikä on tavaramerkin tehtävä. Tämän jälkeen unionin tuomioistuin toi esille tiettyjä mainoslauseisiin sovellettavia kriteerejä: ilmaisulla voi olla useita merkityksiä, se voi muodostaa sanaleikin tai se voidaan ymmärtää mielikuvitukselliseksi, yllättäväksi ja odottamattomaksi ja se on siten myös helposti muistettavissa. Vaikka tällaiset ominaisuudet eivät ole välttämättömiä, ne ovat omiaan tekemään kyseisestä merkistä erottamiskykyisen. Vaikka mainoslauseet muodostuvat objektiivisesta viestistä, unionin tuomioistuimen mukaan tällaisesta iskulauseesta muodostetuilta tavaramerkeiltä ei pelkästään tämän seikan perusteella puutu erottamiskykyä siltä osin kuin ne eivät ole kuvailevia. Jotta mainoslause, jolle haetaan tavaramerkkiä, olisi erottamiskykyinen, siihen täytyy unionin tuomioistuimen mukaan liittyä tiettyä omaperäisyyttä tai mieleenpainuvuutta, sen on edellytettävä vähäistä tulkintaa tai saatava kohdeyleisössä aikaan kognitiivinen prosessi. Unionin tuomioistuin päätteli näin ollen, että vaikka kyseinen iskulause olisi miten yksinkertainen hyvänsä, sen ei voida katsoa olevan niin tavallinen, että voitaisiin sulkea pois heti ja asiaa enempää tutkimatta mahdollisuus, että tästä iskulauseesta muodostettu tavaramerkki voi soveltua osoittamaan kuluttajille tavaramerkin kohteena olevien tavaroiden tai palvelujen kaupallisen alkuperän.

Yhdistetyissä asioissa *Google France ja Google vastaan Louis Vuitton Malletier, Google France vastaan Viaticum ja Luteciel ja Google France vastaan Centre national de recherche en relations humaines (CNRRH) ym.* (C-236/08–C-238/08, tuomio 23.3.2010) unionin tuomioistuin otti kantaa Ranskan Cour de cassationin vireille saattamassa ennakkoratkaisuasiassa indeksointipalvelun tarjoajan ja mainostajien vastuuseen ns. AdWordsiä käytettäessä. Unionin tuomioistuimen oli tulkittava asetuksen N:o 40/94⁴⁶ ja direktiivin 89/104/ETY⁴⁷ säännöksiä täsmentääkseen kyseisen asetuksen 9 artiklan 1 kohdassa ja kyseisen direktiivin 5 artiklan 1 ja 2 kohdassa tarkoitetun tavaramerkin käytön käsitettä. Google ylläpitää internetissä hakukonetta, joka perustuu avainsanojen käyttöön ja jossa tarjotaan AdWords-nimistä maksullista indeksointipalvelua. Tämä palvelu mahdollistaa sen, että talouden toimijat voivat yhden tai useamman avainsanan valitsemalla saada aikaiseksi sen, että

⁴⁵ Yhteisön tavaramerkistä 20.12.1993 annettu neuvoston asetus (EY) N:o 40/94 (EYVL 1994, L 11, s. 1).

⁴⁶ Katso edellinen alaviite.

⁴⁷ Jäsenvaltioiden tavaramerkkilainsäädännön lähentämisestä 21.12.1988 annettu ensimmäinen neuvoston direktiivi 89/104/ETY (EYVL L 40, s. 1).

tilanteessa, jossa tämä sana vastaa tai nämä sanat vastaavat internetin käyttäjän hakukoneelle esittämässä pyynnössä esiintyvää sanaa tai siinä esiintyviä sanoja, näkyviin tulee mainoslinkki kyseisen talouden toimijan sivustolle ja siihen liitetty kaupallinen viesti. Kun internetin käyttäjät Googlen hakukonetta käyttäessään syöttivät sanoja, jotka vastasivat näitä tavaramerkkejä, otsakkeen ”kaupalliset linkit” alle ilmaantui linkkejä Louis Vuitton Malletier’n tavaroiden jäljitelmiä tarjoaville sivustoille sekä Viaticumin ja Centre national de recherche en relations humainesin kilpailijoiden sivustoille. Nämä yhtiöt, jotka olivat AdWordsissa käytettyjen tavaramerkkien haltijoita, haastoivat Googlen oikeuteen sen toteamiseksi, että tämä oli loukannut niiden tavaramerkkejä.

Cour de cassation, joka käsitteli viimeisenä oikeusasteena tavaramerkin haltijoiden Googlea vastaan vireille saattamia menettelyjä, kysyi unionin tuomioistuimelta, voidaanko tavaramerkkejä vastaavia merkkejä käyttää laillisesti avainsanoina internetin indeksointipalvelussa ilman tavaramerkkien haltijoiden lupaa. Mainostajat käyttävät näitä merkkejä tavaroitaan tai palvelujaan varten. Näin ei kuitenkaan ole silloin, kun indeksointipalvelun tarjoaja antaa mainostajien valita tavaramerkkien kanssa samanlaisia merkkejä avainsanoiksi, tallentaa nämä merkit ja esittää asiakkaidensa mainokset näiden perusteella.

Unionin tuomioistuin täsmensi, että se, että kolmas käyttää sellaista merkkiä, joka on sama tai samankaltainen kuin tavaramerkin haltijan tavaramerkki, edellyttää vähintäänkin sitä, että tämä kolmas käyttää merkkiä omassa kaupallisessa viestinnässään. Unionin tuomioistuimen mukaan indeksointipalvelun tarjoaja antaa mainostajien käyttää kolmansien tavaramerkkien kanssa samoja tai samankaltaisia merkkejä käyttämättä itse kyseisiä merkkejä. Vaikka tavaramerkin haltija ei voi vedota niihin indeksointipalvelun tarjoajaa vastaan, joka ei itse käytä niitä, se voi sitä vastoin vedota tavaramerkkeihinsä niitä mainostajia vastaan, jotka saavat tavaramerkkejä vastaavien avainsanojen avulla Googlen esittämään mainoksia, joiden perusteella internetin käyttäjä ei voi saada selville tai voi vain hankalasti saada selville, mistä yrityksestä mainoksessa tarkoitetut tavarat tai palvelut ovat peräisin. Internetin käyttäjä voi nimittäin erehtyä asianomaisten tavaroiden tai palvelujen alkuperästä. Tällöin saatetaan aiheuttaa vahinkoa tavaramerkin tehtävälle taata kuluttajille, että tavaralla tai palvelulla on tietty alkuperä (tavaramerkin alkuperän osoittamistehtävä). Unionin tuomioistuin korosti, että kansallisen tuomioistuimen on arvioitava tapauskohtaisesti, luonnehtiiko sen käsiteltävänä olevaa asiaa tällainen vahinko tai tällaisen vahingon vaara, joka kohdistuu alkuperän osoittamistehtävään. Mitä tulee siihen, että internetissä mainostavat käyttävät toisen henkilön tavaramerkkiä vastaavaa merkkiä avainsanana mainosten esittämiseksi, unionin tuomioistuin katsoi, että tällä käytöllä voi olla tiettyjä vaikutuksia siihen, miten kyseisen tavaramerkin haltija käyttää tavaramerkkiä mainontaan, sekä tavaramerkin haltijan kaupalliseen strategiaan. Nämä vaikutukset, jotka perustuvat siihen, että kolmas käyttää tavaramerkin kanssa samanlaista merkkiä, eivät kuitenkaan itsessään aiheuta vahinkoa tavaramerkin mainontatehtävälle.

Unionin tuomioistuinta pyydettiin ottamaan kantaa myös Googlen kaltaisen operaattorin vastuuseen sen asiakkaiden tiedoista, jotka se tallentaa palvelimelleen. Vastuukysymyksistä säädetään kansallisessa oikeudessa. Unionin oikeudessa säädetään kuitenkin tietoyhteiskunnan palvelujen välittäjinä toimivien palvelun tarjoajien vastuun rajoituksista⁴⁸. Tarkastellessaan kysymystä siitä, onko AdWordsin kaltainen internetin indeksointipalvelu tietoyhteiskunnan palvelu, joka käsittää mainostajan toimittamien tietojen tallentamisen, ja sovelletaanko indeksointipalvelun tarjoajaan siten vastuunrajoitusta, unionin tuomioistuin totesi, että kansallisen tuomioistuimen on arvioitava, onko tämän palvelun tarjoajan rooli neutraali siten, että sen toiminta on puhtaasti teknistä, auto-

⁴⁸ Tietoyhteiskunnan palveluja, erityisesti sähköistä kaupankäyntiä, sisämarkkinoilla koskevista tietyistä oikeudellisista näkökohdista 8.6.2000 annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2000/31/EY (direktiivi sähköisestä kaupankäynnistä) (EYVL L 178, s. 1).

maattista ja passiivista, mikä merkitsee sitä, että se ei tunne tallentamiaan tietoja eikä valvo niitä. Unionin tuomioistuin katsoi, että jos internetin indeksointipalvelun tarjoajalla ei ole aktiivista roolia, se voi olla vastuussa mainostajan pyynnöstä tallentamisesta tiedoista vain, jos tämä palvelun tarjoaja ei ole viipymättä poistanut näitä tietoja tai estänyt pääsyä niihin saatuaan tiedon niiden tai kyseisen mainostajan toiminnan laittomasta luonteesta.

Sosiaalipolitiikka

Unionin tuomioistuin on kiinnittänyt huomiota useisiin sosiaalipolitiikkaan liittyviin kysymyksiin, sellaisena kuin tämä politiikka ilmenee lukuisista tällä alalla annetuista direktiiveistä.

Asiassa *Albron Catering* (C-242/09, tuomio 21.10.2010) unionin tuomioistuimen oli täsmennettävä työntekijöiden oikeuksien turvaamista yrityksen tai liikkeen taikka yritys- tai liiketoiminnan osan luovutuksen yhteydessä koskevan jäsenvaltioiden lainsäädännön lähentämisestä annetussa direktiivissä 2001/23/EY⁴⁹ tarkoitetun luovuttajan käsitettä. Tämän direktiivin tarkoituksena on sen johdanto-osan kolmannen perustelukappaleen mukaan huolehtia työntekijöiden suojasta, kun työnantaja vaihtuu. Vastaavasti sen 3 artiklan 1 kohdassa säädetään, että ne luovuttajan oikeudet ja velvoitteet, jotka johtuvat luovutuksen tapahtuessa voimassa olleesta työsopimuksesta tai työsuhteesta, siirtyvät tällaisen luovutuksen seurauksena luovutuksensaajalle. Unionin tuomioistuimelle esitettiin tässä asiassa kysymys siitä, voidaanko tilanteessa, jossa konserniin kuuluva yritys luovutetaan direktiivissä 2001/23 tarkoitetulla tavalla tähän konserniin kuulumattomalle yritykselle, kyseisen direktiivin 2 artiklan 1 kohdan a alakohdassa tarkoitetuksi luovuttajaksi katsoa myös konserniin kuuluva yritys, jonka palveluksessa työntekijät työskentelivät pysyvästi ilman, että he olisivat kuitenkaan tehneet työsopimusta tämän yrityksen kanssa, kun konserniin kuuluu sellainen yritys, jonka kanssa kyseiset työntekijät olivat tehneet työsopimuksen. Unionin tuomioistuin vastasi kysymykseen myöntävästi. Sen seurauksena, että direktiivin 2001/23 3 artiklan 1 kohdassa edellytetään joko luovutuksen tapahtuessa voimassa olevaa työsopimusta tai vaihtoehtoisesti ja siis samanaikaisesti tuolloin voimassa olevaa työsuhdetta, on todettava, että unionin lainsäätäjän mielessä sopimussuhdetta luovuttajaan ei kaikissa olosuhteissa edellytetä, jotta työntekijät voivat saada tässä direktiivissä myönnettyä suojaa.

Asiassa *Roca Álvarez* (C-104/09, tuomio 30.9.2010) unionin tuomioistuin katsoi, että kansallinen toimenpide, jolla säädetään, että naispuoliset työntekijät, jotka ovat äitejä ja palkatun työntekijän asemassa, voivat saada erilaisten yksityiskohtaisten sääntöjen mukaisesti myönnettävän vapaan lapsensa syntymää seuraavien yhdeksän kuukauden aikana, kun taas miespuoliset työntekijät, jotka ovat lapsen isä ja samassa asemassa, voivat saada kyseisen vapaan vain, kun myös lapsen äiti on palkatun työntekijän asemassa, on ristiriidassa unionin oikeuden ja erityisesti direktiivin 76/207/ETY⁵⁰ 2 artiklan 1, 3 ja 4 kohdan sekä 5 artiklan kanssa. Unionin tuomioistuin huomautti, että koska tämän vapaan voi käyttää joko palkattuna työntekijänä työskentelevä isä tai palkattuna työntekijänä työskentelevä äiti, jolloin tämän valinnanmahdollisuuden perusteella lapsen ruokinnasta ja hänen hoitamisestaan voi vastata yhtä hyvin isä kuin äiti, tämä vapaa näytetään myönnettävän työntekijöille lapsen vanhempina. Sen ei siten voida katsoa mahdollistavan naisen biologisen tilan suojelua raskauden jälkeen tai äidin ja lapsen välisen erityissuhteen suojelua. Unionin

⁴⁹ Työntekijöiden oikeuksien turvaamista yrityksen tai liikkeen taikka yritys- tai liiketoiminnan osan luovutuksen yhteydessä koskevan jäsenvaltioiden lainsäädännön lähentämisestä 12.3.2001 annettu neuvoston direktiivi 2001/23/EY (EYVL L 82, s. 16).

⁵⁰ Miesten ja naisten tasa-arvoisen kohtelun periaatteen toteuttamisesta mahdollisuuksissa työhön, ammatilliseen koulutukseen ja uralla etenemiseen sekä työoloissa 9.2.1976 annettu neuvoston direktiivi 76/207/ETY (EYVL L 39, s. 40).

tuomioistuimen mukaan kyseisen vapaan epääminen palkatun työntekijän asemassa olevilta isiltä ainoastaan sillä perusteella, ettei lapsen äidillä ole kyseistä asemaa, saattaisi johtaa siihen, että nainen, joka on itsenäinen ammatinharjoittaja, katsoisi olevansa pakotettu rajoittamaan ammatillista toimintaansa ja kantamaan yksin lapsensa syntymästä johtuvan vastuun ilman, että hän voisi saada lapsen isältä apua. Unionin tuomioistuin katsoi näin ollen, että tällaista toimenpidettä ei voida pitää sellaisena, että sen avulla direktiivin 76/207 2 artiklan 4 kohdassa tarkoitettulla tavalla poistetaan tai vähennetään eriarvoisuutta, jota voi esiintyä naisilla sosiaalisen elämän todellisissa tilanteissa, eikä sellaisena, että sen tarkoituksena on johtaa aineelliseen eikä muodolliseen tasa-arvoon vähentämällä sosiaalisessa elämässä mahdollisesti esiintyvää eriarvoisuutta ja siten ehkäistä tai hyvittää ammattiuraan liittyviä haittoja SEUT 157 artiklan 4 kohdan mukaisesti.

Asiassa *Danosa* (C-232/09, tuomio 11.11.2010) unionin tuomioistuimelta kysyttiin, onko henkilöä, joka suorittaa tehtäviä pääomayhtiölle ja on sen hallituksen jäsen, pidettävä toimenpiteistä raskaana olevien ja äskettäin synnyttäneiden tai imettävien työntekijöiden turvallisuuden ja terveyden parantamisen kannustamiseksi työssä annetussa direktiivissä 92/85/ETY⁵¹ tarkoitettuna työntekijänä. Unionin tuomioistuin vastasi tähän myöntävästi, edellyttäen, että hän harjoittaa toimintaansa tietyn ajan kyseisen yhtiön jonkin toisen elimen johdon ja valvonnan alaisena ja saa tästä vastikkeena korvauksen. Unionin tuomioistuin täsmensi vielä, että työsuhteen erityislaatuksella oikeudellisella luonteella kansallisessa lainsäädännössä ei voi olla minkäänlaista vaikutusta siihen, katsotaanko henkilön olevan unionin oikeudessa tarkoitettu työntekijä vai ei. Tämän jälkeen unionin tuomioistuin tutki, oliko kansallinen lainsäädäntö, jonka mukaan pääomayhtiöiden hallitusten jäsenten erottaminen on sallittua tämän jäsenen raskaudentilasta riippumatta, sopusoinnussa direktiivin 92/85 10 artiklassa säädetyn irtisanomiskiellon kanssa. Unionin tuomioistuimen mukaan tilanteessa, jossa henkilö on tässä direktiivissä tarkoitettu raskaana oleva työntekijä, kyseistä lainsäädäntöä on pidettävä tämän saman direktiivin vastaisena. Jollei henkilöllä ole tällaista asemaa, kantaja voisi unionin tuomioistuimen mukaan vedota direktiiviin 76/207/ETY, sellaisena kuin se on muutettuna direktiivillä 2002/73/EY⁵². Syrjintäkiellon periaatteen ja muun muassa direktiivin 76/207 säännösten mukaan naiselle on annettava irtisanomissuoja koko äitiysloman ajaksi ja tämän lisäksi myös koko raskauden keston ajaksi. Vaikka kyseinen hallituksen jäsen ei olisi raskaana oleva työntekijä, hänen erottamisensa raskauden vuoksi tai olennaisesti raskaudesta johtuvasta syystä voi koskea ainoastaan naisia ja on täten direktiivin 76/207 2 artiklan 1 ja 7 kohdassa sekä 3 artiklan 1 kohdan c alakohdassa kiellettyä välitöntä sukupuoleen perustuvaa syrjintää.

Myös asioissa *Gassmayr ja Parviainen* (C-194/08 ja C-471/08, tuomiot 1.7.2010) unionin tuomioistuin otti kantaa edellä mainitun direktiivin 92/85⁵³ tulkintaan. Unionin tuomioistuimen oli ratkaistava kysymyksiä, jotka koskivat työntekijöille heidän raskautensa tai äitiyslomansa aikana maksettavan tulon laskemista, kun heidät on väliaikaisesti siirretty toiseen tehtävään tai vapautettu työskentelemästä. Unionin tuomioistuimen mukaan direktiivin 92/85 11 artiklan 1 kohdan vastaisena ei ole pidettävä kansallista lainsäädäntöä, jossa säädetään, että raskaana olevalla työntekijällä, joka on raskautensa vuoksi väliaikaisesti vapautettu työskentelemästä, on oikeus sellaista keskipalkkaa vastaavaan palkkaan, jota hän on saanut raskauden alkamista edeltävänä viiteajanjaksona, päivystyslisä pois lukien. Raskaana olevalla työntekijällä, joka puolestaan on direktiivin

⁵¹ Toimenpiteistä raskaana olevien ja äskettäin synnyttäneiden tai imettävien työntekijöiden turvallisuuden ja terveyden parantamisen kannustamiseksi työssä (kymmenes direktiivin 89/391/ETY 16 artiklan 1 kohdassa tarkoitettu erityisdirektiivi) 19.10.1992 annettu neuvoston direktiivi 92/85/ETY (EYVL L 348, s. 1).

⁵² Miesten ja naisten tasa-arvoisen kohtelun periaatteen toteuttamisesta mahdollisuuksissa työhön, ammatilliseen koulutukseen ja uralla etenemiseen sekä työoloissa 9.2.1976 annettu neuvoston direktiivi 76/207/ETY (EYVL L 39, s. 40) ja edellä mainitun direktiivin 76/207/ETY muuttamisesta 23.9.2002 annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2002/73/EY (EYVL L 269, s. 15).

⁵³ Ks. alaviite 51.

92/85 5 artiklan 2 kohdan mukaan siirretty raskautensa vuoksi väliaikaisesti muihin tehtäviin kuin niihin, joissa hän työskenteli ennen siirtoaan, ei ole oikeutta palkkaan, jota hän keskimäärin sai ennen mainittua siirtoa. Jäsenvaltiot ja tarvittaessa työmarkkinaosapuolet eivät ole tämän direktiivin 11 artiklan 1 kohdan nojalla velvollisia säätämään tai määräämään, että kyseisen väliaikaisen siirron aikana on jatkettava sellaisten palkanosien ja lisien maksamista, jotka riippuvat siitä, että asianomainen työntekijä suorittaa erityistehtäviä erityisissä olosuhteissa, ja joiden tarkoituksena on ensisijaisesti korvata kyseisten tehtävien suorittamisesta aiheutuvia haittoja. Sitä vastoin unionin tuomioistuin katsoi, että raskaana olevan työntekijän, joka on vapautettu työskentelemästä tai jota on kielletty työskentelemästä, on saatava edelleen peruspalkkansa, ja lisäksi hän säilyttää mainitun 11 artiklan 1 kohdan nojalla oikeuden ammatilliseen asemaansa liittyviin palkansiin ja lisiin, kuten sellaisiin lisiin, jotka liittyvät hänen esimiesasemaansa, palvelusaikansa pituuteen ja ammatilliseen pätevyyteensä.

Asiassa *Chatzi* (C-149/10, tuomio 16.9.2010) unionin tuomioistuin täsmensi UNICE:n, CEEP:n ja EAY:n tekemästä vanhempainlomaa koskevasta puitesopimuksesta annettuun direktiiviin 96/34/EY⁵⁴ liitetyn vanhempainlomasta tehdyn puitesopimuksen 2 lausekkeen 1 kohdan sisältöä. Aluksi unionin tuomioistuin katsoi, että tätä määräystä ei voida tulkita siten, että sillä annetaan lapselle yksilöllinen oikeus vanhempainlomaa, ja tämä johtuu niin puitesopimuksen sanamuodosta kuin sen päämäärästäkin. Tämän jälkeen unionin tuomioistuin hylkäsi vanhempainlomasta tehdyn puitesopimuksen 2 lausekkeen 1 kohdan tulkinnan, jonka mukaan kaksosten syntymä tuottaisi oikeuden syntyneiden lasten lukumäärää vastaavaan määrään vanhempainlomaa. Se täsmensi, että tällä lausekkeella – luettuna yhdenvertaisen kohtelun periaatteen valossa – velvoitetaan kansallinen lainsäätäjä toteuttamaan sellainen vanhempainlomaa koskeva sääntely, jolla voidaan kussakin jäsenvaltiossa vallitseva tilanne huomioon ottaen taata kaksosten vanhemmille kohtelu, jossa otetaan asianmukaisesti huomioon heidän erityistarpeensa. Unionin tuomioistuin jätti lopuksi kansallisen tuomioistuimen tehtäväksi selvittää, onko kansallinen sääntely tämän vaatimuksen mukainen, ja tulkita, tapauksen niin vaatiessa, tätä kansallista lainsäädäntöä mahdollisimman pitkälle unionin oikeuden mukaisesti.

Unionin tuomioistuimella on ollut tilaisuus useissa asioissa vahvistaa ikään perustuvan syrjinnän kiellon periaatteen olemassaolo ja tarkentaa edelleen sen sisältöä.

Asiassa *Andersen* (C-499/08, tuomio 12.10.2010) unionin tuomioistuimella oli tilaisuus ottaa kantaa yhdenvertaista kohtelua työssä ja ammatissa koskevista yleisistä puitteista annetun direktiivin 2000/78/EY⁵⁵ 2 artiklan ja 6 artiklan 1 kohdan tulkintaan. Unionin tuomioistuimen mukaan nämä säännökset ovat esteenä kansalliselle säännöstölle, jonka mukaan työntekijät, joilla on oikeus vanhuuseläkkeeseen, jota heidän työnantajansa maksaa sen eläkejärjestelmän nojalla, johon työntekijät ovat liittyneet ennen kuin he ovat täyttäneet 50 vuotta, eivät voi pelkästään tällä perusteella saada erityistä irtisanomiskorvausta, jonka tarkoituksena on tukea yli 12 vuotta yrityksen palveluksessa olleiden työntekijöiden työhön paluuta. Unionin tuomioistuin totesi, että kyseessä olevaan säännöstöön sisältyi erilainen kohtelu, joka pohjautuu välittömästi ikään. Tämä johtaa siihen, että tietyiltä työntekijöiltä evätään oikeus erityiseen irtisanomiskorvaukseen vain siitä syystä, että näillä työntekijöillä on mahdollisuus saada vanhuuseläkettä. Unionin tuomioistuin tutki tämän jälkeen, voiko tällainen erilainen kohtelu olla oikeutettua direktiivissä 2000/78 säädettyjen edelly-

⁵⁴ UNICE:n, CEEP:n ja EAY:n tekemästä vanhempainlomaa koskevasta puitesopimuksesta 3.6.1996 annettu neuvoston direktiivi 96/34/EY (EYVL L 145, s. 4), sellaisena kuin se on muutettuna UNICE:n, CEEP:n ja EAY:n tekemästä vanhempainlomaa koskevasta puitesopimuksesta 15.12.1997 annetulla neuvoston direktiivillä 97/75/EY (EYVL 1998, L 10, s. 24).

⁵⁵ Yhdenvertaista kohtelua työssä ja ammatissa koskevista yleisistä puitteista 27.11.2000 annettu neuvoston direktiivi 2000/78/EY (EYVL L 303, s. 16).

tysten perusteella. Se katsoi, että vaikka kyseinen säännöstö on perusteltu työllisyyspoliittisten ja työmarkkinoita koskevien oikeutettujen tavoitteiden kannalta, se sitä vastoin ylittää sen, mikä on tarpeen näiden tavoitteiden saavuttamiseksi. Sen vaikutuksena suljetaan pois irtisanomiskorvauksen maksaminen paitsi kaikille niille työntekijöille, jotka todellisuudessa tulevat saamaan vanhuuseläkettä työnantajaltaan, myös kaikille niille, joilla on oikeus saada tällaista eläkettä mutta jotka haluavat jatkaa työuraansa. Tämä säännöstö ei siis ole oikeutettu, ja se on siten yhteensopimaton direktiivin 2000/78 kanssa.

Asiassa *Kücükdevici* (C-555/07, tuomio 19.1.2010) unionin tuomioistuin katsoi, että ikään perustuvan syrjinnän kiellon periaatetta, sellaisena kuin se on konkretisoituna edellä mainitulla direktiivillä 2000/78, on tulkittava siten, että se on esteenä kansalliselle lainsäädännölle, jonka mukaan irtisanomisaikaa laskettaessa ei oteta huomioon työntekijälle ennen 25 vuoden ikää täyttyneitä työskentelykausia. Unionin tuomioistuin totesi, että direktiivillä ei voida sellaisenaan luoda velvoitteita yksityisille oikeussubjekteille ja siihen ei voida siten sellaisenaan vedota tällaista henkilöä vastaan. Se huomautti, että direktiivissä 2000/78 itsessään on ainoastaan konkretisoitu yhdenvertaisen kohtelun periaatetta työssä ja ammatissa ja että ikään perustuvan syrjinnän kiellon periaate on unionin oikeuden yleinen periaate. Näin ollen se katsoi, että kansallisen tuomioistuimen, jonka käsiteltäväksi on saatettu oikeusriita, joka koskee ikään perustuvan syrjinnän kiellon periaatetta, sellaisena kuin se on konkretisoituna direktiivillä 2000/78, asiana on toimivaltansa rajoissa turvata unionin oikeuden oikeussääntöihin perustuva yksityisten oikeussuoja ja taata unionin oikeuden täysi tehokkuus jättämällä tarvittaessa soveltamatta kaikki kyseisen periaatteen kanssa mahdollisesti ristiriidassa olevat kansallisen lainsäädännön säännökset.

Asioissa *Wolf, Petersen* (C-229/08 ja C-341/08, tuomiot 12.1.2010) ja *Rosenbladt* (C-45/09, tuomio 12.10.2010) unionin tuomioistuin otti kantaa ikään perustuvan syrjinnän kiellon periaatteelle annettavaan sisältöön edellä mainitun direktiivin 2000/78 perusteella. Ensimmäisessä asiassa se katsoi, että vaikka kansallisella säännöstöllä, jonka mukaan keskitason paloteknisen yksikön palvelukseen voidaan ottaa ainoastaan hakijoita, joiden ikä on enintään 30 vuotta, otetaan käyttöön ikään perustuva erilainen kohtelu direktiivin 2000/78 2 artiklan 2 kohdan a alakohdassa tarkoitetulla tavalla, sitä voidaan kuitenkin pitää asianmukaisena suhteessa ammattipalokunnan toimintakykyä ja moitteetonta toimintaa koskevaan tavoitteeseen, joka on tämän direktiivin 4 artiklan 1 kohdassa tarkoitettu oikeutettu tavoite. Lisäksi tällä säännöstöllä ei ylitetä sitä, mikä on tarpeen kyseisen tavoitteen saavuttamiseksi, koska erityisen hyvää fyysistä kuntoa voidaan pitää viimeksi mainituksa säännöksessä tarkoitettuna todellisena ja ratkaisevana työhön liittyvänä vaatimuksena palomiehen ammatissa keskitason paloteknisen yksikön palveluksessa toimimiselle ja koska vaatimus täydestä fyysisestä kunnosta kyseisessä ammatissa toimimiseksi liittyy mainitun yksikön palveluksessa olevien henkilöiden ikään.

Toisessa asiassa unionin tuomioistuin katsoi, että direktiivin 2000/78 2 artiklan 5 kohta on esteenä kansalliselle toimenpiteelle, jolla asetetaan sopimushammaslääkäriin ammatin harjoittamiselle yläikärajaa eli tässä tapauksessa 68 vuotta, silloin kun toimenpiteen ainoana tavoitteena on suojella potilaiden terveyttä kyseisten hammaslääkäreiden toimintakyvyn alentumiselta mainitun iän jälkeen, jos samaa ikärajaa ei sovelleta muihin kuin sopimushammaslääkäreihin. Sitä vastoin tämän direktiivin 6 artiklan 1 kohta ei ole esteenä tällaiselle toimenpiteelle silloin, kun sen tavoitteena on jakaa työmahdollisuuksia sukupolvien kesken sopimushammaslääkärien ammattikunnan sisällä, jos toimenpide on mainitun tavoitteen saavuttamiseksi asianmukainen ja tarpeen, kun otetaan huomioon tilanne kyseisillä työmarkkinoilla. Kolmannessa asiassa unionin tuomioistuin totesi, että direktiivin 2000/78 6 artiklan 1 kohta ei ole esteenä kansalliselle säännökselle, jonka mukaan ehdot, jotka koskevat työ sopimusten automaattista päättymistä sillä perusteella, että työntekijä on saavuttanut eläkeiän, ovat päteviä, koska tämä säännös on yhtäältä objektiivisesti ja asian-

mukaisesti perusteltu työllisyys- ja työmarkkinapoliittisella tavoitteella ja koska tämän tavoitteen toteuttamiskeinot ovat toisaalta asianmukaiset ja tarpeen.

Ympäristö

Asiassa *komissio vastaan Italia* (C-297/08, tuomio 4.3.2010) unionin tuomioistuimen oli tutkittava, oliko Italian tasavalta jättänyt komission väittämällä tavalla noudattamatta direktiivin 2006/12/EY⁵⁶ mukaisia velvoitteitaan. Italian tasavaltaa moitittiin seikoista, jotka koskivat jätteiden käsittelyä pelkästään Campanian alueella.

Yhdyskuntajätteiden käsittelyssä ja hyödyntämisessä tarvittavasta infrastruktuurista unionin tuomioistuin totesi, että jäsenvaltioilla on yhtenäistä ja riittävää käsittelylaitosten verkostoa perustaessaan harkintavaltaa päättäessään siitä, mikä on niiden asianmukaisena pitämä alueellinen perusta kansallisesti omavaraisen jätteiden käsittelykapasiteetin saavuttamiseksi. Tietyn tyyppiset jätteet voi niiden erityispiirteiden vuoksi kannattaa koota niiden käsittelyä varten ryhmiin, jotta ne voidaan käsitellä kansallisen tason laitoksessa tai laitoksissa taikka jopa yhteistyössä muiden jäsenvaltioiden kanssa. Sitä vastoin vaarattomille yhdyskuntajätteille, joiden käsittelyyn ei tarvita erikoislaitoksia, jäsenvaltioiden on järjestettävä jätteidenkäsittelyä koskeva verkosto mahdollisimman lähellä jätteiden tuotantopaikkoja, tämän estämättä sitä, että niillä on mahdollisuus toimia läheisyysperiaatteen mukaisen alueiden ja jopa valtioiden välisen yhteistyön puitteissa. Väestön vastustusta tai sopimusten noudattamatta jättämistä taikka rikollista toimintaa ei ole pidettävä ylivoimaisena esteenä, joka voisi oikeuttaa sekä kyseisen direktiivin mukaisten velvoitteiden noudattamatta jättämisen että sen, että infrastruktuurit eivät valmistu tosiasiallisesti ja haluttuna aikana.

Ihmisten terveydelle aiheutuvasta vaarasta ja ympäristölle aiheutuvasta vahingosta unionin tuomioistuin totesi, että vaikka tässä direktiivissä vahvistetaan ihmisten terveyden ja ympäristön suojelua koskevia tavoitteita, siinä ei täsmennetä, millaisia toteuttavien toimenpiteiden on käytännössä oltava, ja siinä jätetään jäsenvaltioille tietty harkintavalta. Lähtökohtaisesti ei siis ole mahdollista päätellä automaattisesti, että aina silloin kun käytännön tilanne ei ole yhdenmukainen tämän direktiivin 4 artiklan ensimmäisessä kohdassa vahvistettujen tavoitteiden kanssa, jäsenvaltio on välttämättä jättänyt noudattamatta tämän säännöksen mukaisen velvollisuutensa varmistaa, että jätteistä huolehditaan vaarantamatta ihmisten terveyttä ja aiheuttamatta vahinkoa ympäristölle. Tällaisen tilanteen jatkuminen voi kuitenkin osoittaa, että jäsenvaltiot ovat ylittäneet tässä säännöksessä niille annetun harkintavallan, erityisesti jos ympäristön tila on jo pitkään huomattavasti heikentynyt toimivaltaisten viranomaisten puuttumatta asiaan. Koska Italian tasavalta ei ole perustanut riittävää ja yhtenäistä käsittelylaitosten verkostoa jätteiden hyödyntämiseksi ja niistä huolehtimiseksi niiden tuotantopaikan läheisyydessä ja koska se ei ole toteuttanut kaikkia tarvittavia toimenpiteitä estääkseen ihmisten terveyden vaarantumisen ja vahingon aiheutumisen ympäristölle Campanian alueella, se on kahdessa suhteessa jättänyt noudattamatta velvoitteitaan.

Kahdessa asiassa *ERG ym.* 9.3.2010 annetussa tuomiossa, joista toinen annettiin asiassa C-378/08 ja toinen yhdistetyissä asioissa C-379/08 ja C-380/08, unionin tuomioistuin käsitteli ympäristövastuuta koskevan direktiivin 2004/35⁵⁷ tulkintaa.

⁵⁶ Jätteistä 5.4.2006 annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2006/12/EY (EUVL L 114, 27.4.2006, s. 9).

⁵⁷ Ympäristövastuusta ympäristövahinkojen ehkäisemisen ja korjaamisen osalta 21.4.2004 annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2004/35/EY (EUVL L 143, 30.4.2004, s. 56).

Asiassa C-378/08 unionin tuomioistuin katsoi, että kyseinen ympäristövastuuta koskeva direktiivi ei ole esteenä sellaiselle kansalliselle lainsäädännölle, jossa toimivaltainen viranomainen oikeutetaan oletamaan, että toiminnanharjoittajien ja todetun pilaantumisen välillä on syy-yhteys, koska niiden laitokset sijaitsevat pilaantuneen alueen läheisyydessä. Toimivaltaisella viranomaisella on kuitenkin saastuttaja maksaa -periaatteen mukaisesti oltava tällaisen syy-yhteyden olemassaoloa koskevan oletaman tekemiseksi tiedossaan tosiseikkoja, jotka ovat omiaan tukemaan sen oletamaa, kuten toiminnanharjoittajan laitoksen sijainti todetun pilaantumisen läheisyydessä sekä havaittujen ympäristöä pilaavien aineiden ja toiminnanharjoittajan toiminnassaan käyttämien aineiden välinen vastaavuus. Toimivaltaisen viranomaisen ei tarvitse osoittaa, että toiminnanharjoittajat, joiden toiminnasta ympäristövahinkojen katsotaan aiheutuneen, olisivat menettelleet tuottamuksellisesti. Tämän viranomaisen on sen sijaan tutkittava, mistä todettu pilaantuminen on aiheutunut, jolloin viranomaisella on tässä tarkoituksessa harkintavaltaa päättäessään menettelystä, käytettävistä keinoista ja tällaisen tutkimuksen kestosta.

Yhdistetyissä asioissa C-379/08 ja C-380/08 unionin tuomioistuin päätti, että toimivaltaisella viranomaisella on oikeus olennaisesti muuttaa ympäristövahinkojen korjaamista koskevia toimenpiteitä, joista oli päätetty kontradiktorisen menettelyn jälkeen yhteistyössä asianomaisten toiminnanharjoittajien kanssa ja jotka on jo toteutettu tai joiden toteuttaminen on aloitettu. Kuitenkin tällaista päätöstä tehtäessä tämän viranomaisen on

- kuultava toiminnanharjoittajia, paitsi jos ympäristötilanteen vakavuus edellyttää toimivaltaisen viranomaisen ryhtyvän toimenpiteisiin välittömästi

- pyydettyä erityisesti niitä henkilöitä, joiden maalla korjaavat toimenpiteet toteutetaan, toimitamaan huomautuksensa, ja otettava ne huomioon ja

- esitettävä päätöksessään syyt, joihin sen tekemä valinta perustuu, sekä tapauksen mukaan ne syyt, joiden vuoksi asian yksityiskohtainen tutkiminen ei ole ollut tarpeen tai mahdollista esimerkiksi ympäristötilanteen vakavuuden vuoksi.

Lisäksi unionin tuomioistuin katsoi, että tämä ympäristövastuuta koskeva direktiivi ei ole esteenä sellaiselle kansalliselle lainsäädännölle, jossa toimivaltainen viranomainen oikeutetaan asettamaan ehdoksi sille, että toiminnanharjoittajat saavat käyttää maa-alueitaan, se, että toiminnanharjoittajat toteuttavat määrätyt ympäristöä korjaavat toimenpiteet, siinäkin tapauksessa, etteivät nämä toimenpiteet koske kyseisiä maa-alueita sen vuoksi, että niille on jo aikaisemmin tehty kunnostustoimia tai ne eivät ole koskaan olleet pilaantuneita. Tällaisen toimenpiteen on kuitenkin oltava perusteltu siksi, että sillä pyritään estämään ympäristön tilan heikkeneminen, tai siksi, että sillä ennalta varautumisen periaatteen mukaisesti pyritään ehkäisemään muiden ympäristövahinkojen aiheutuminen tai uusiutuminen korjaavien toimenpiteiden kohteena olevaan koko rantaviivaan rajoittuvilla toiminnanharjoittajien maa-alueilla.

Viisumi-, turvapaikka- ja maahanmuuttoasiat

On paikallaan tuoda esille useita tällä jatkuvasti kehittyvällä alalla annettuja tuomiota. Asiassa *Melki ja Abdeli* (C-188/10 ja C-189/10, tuomio 22.6.2010) unionin tuomioistuin totesi, että SEUT 67 artiklan 2 kohta sekä asetuksen (EY) N:o 562/2006⁵⁸ 20 ja 21 artikla ovat esteenä kansalliselle lainsäädännölle, jossa annetaan kyseessä olevan jäsenvaltion poliisiviranomaisille toimivalta tar-

⁵⁸ Henkilöiden liikkumista rajojen yli koskevasta yhteisön säännöstöstä (Schengenin rajasäännöstö) 15.3.2006 annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EY) N:o 562/2006 (EUVL L 105, s. 1).

kastaa vain vyöhykkeellä, joka ulottuu 20 kilometrin etäisyydelle kyseisen valtion sellaisten valtioiden vastaisesta maarajasta, jotka ovat sopimuspuolina Schengenin sopimuksen soveltamisesta tehdyssä yleissopimuksessa, kenen tahansa henkilöllisyys riippumatta tämän käyttäytymisestä ja yleiseen järjestykseen kohdistuvan vahingon riskin osoittavista erityisistä olosuhteista laissa säädettyjen, todistusten ja asiakirjojen hallussapitoa, mukana kuljettamista ja esittämistä koskevien velvollisuuksien noudattamisen tarkistamiseksi, kun kyseisessä lainsäädännössä ei säädetä tällaisen toimivallan sellaisista välttämättömistä rajoista, joilla varmistetaan, että kyseisen toimivallan käyttämisellä käytännössä ei voi olla vastaavaa vaikutusta kuin rajatarkastuksilla.

Asiassa *Chakroun* (C-578/08, tuomio 4.3.2010) unionin tuomioistuimella oli tilaisuus täsmentää perheenyhdistämistä koskevaa oikeuskäytäntöään.

Se katsoi ensinnäkin, että direktiivin 2003/86/EY⁵⁹ 7 artiklan 1 kohdan c alakohdassa olevaa ilmausta ”turvauttava sosiaalihuoltojärjestelmään” on tulkittava siten, että jäsenvaltiolle ei jätetä siinä mahdollisuutta antaa sellaista perheenyhdistämistä koskevaa säännöstöä, jossa perheenyhdistämistä ei sallita perheenkokoajalle, joka on esittänyt todisteet siitä, että hänellä on vakaat ja säännölliset tulot ja varat, jotka riittävät perheenkokoajan ja hänen perheenjäsentensä ylläpitoon, mutta joka kuitenkin tulojensa tason vuoksi voi turvautua erityiseen toimeentulotukeen erityisten ja yksilöllisesti määriteltujen välttämättömien elinkustannusten kattamiseksi, paikallisten viranomaisten myöntämiin tuloista riippuvaisiin veronhuojennuksiin tai kunnallisen toimeentulopolitiikan tulotukitoimiin.

Toiseksi unionin tuomioistuin katsoi, että direktiiviä 2003/86 ja erityisesti tämän direktiivin 2 artiklan d alakohtaa on tulkittava siten, että tämä säännös on esteenä kansalliselle säännöstölle, jossa tehdään kyseisen direktiivin 7 artiklan 1 kohdan c alakohdan mukaisten tuloedellytysten soveltamisessa ero sen mukaan, ovatko perhesuhteet muodostuneet ennen kuin perheenkokoaja tuli vastaanottavan jäsenvaltion alueelle vai vasta sen jälkeen.

Asiassa *Bolbol* (C-31/09, tuomio 17.6.2010) unionin tuomioistuin tulkitsi direktiivin 2004/83⁶⁰ 12 artiklan 1 kohdan a alakohdan ensimmäistä virkettä. Tämän direktiivin erityispiirteenä on se, että siinä säädetään Geneven yleissopimukseen⁶¹ perustuvista velvoitteista Euroopan unionissa. Unionin tuomioistuin totesi, että yleissopimuksen erityiset määräykset, joita sovelletaan asuinseuduiltaan siirtymään joutuneisiin palestiinalaisiin, koskevat ainoastaan henkilöitä, jotka nykyisin saavat suojelua tai avustusta Yhdistyneiden Kansakuntien Lähi-idässä olevien palestiinalaispakolaisten avustus- ja työelimeltä (UNRWA). Näin ollen ainoastaan sellaisiin henkilöihin, jotka tosiasiallisesti turvautuvat UNRWAn tarjoamaan apuun, voidaan soveltaa näitä erityisiä määräyksiä. Sen sijaan henkilöitä, joilla on tai joilla on ollut pelkästään oikeus tämän toimiston suojeluun tai apuun, suojataan yleissopimuksen yleisten määräysten nojalla. Näin ollen heidän hakemuksensa pakolaisaseman saamiseksi on tutkittava tapauskohtaisesti, ja ne voidaan hyväksyä vain, jos heitä on vainottu rodun, uskonnon, kansallisuuden tai poliittisten syiden johdosta. Tarkastellessaan kysymystä UNRWAn avun tosiasiallisesta saamisesta esitettävästä näytöstä unionin tuomioistuin totesi, että vaikka rekisteröinti tämän toimiston henkilörekisteriin on riittävä todiste, avun saajan on annettava esittää tästä näyttö millä tahansa muulla tavalla.

⁵⁹ Oikeudesta perheenyhdistämiseen 22.9.2003 annettu neuvoston direktiivi 2003/86/EY (EUVL L 251, s. 12).

⁶⁰ Kolmansien maiden kansalaisten ja kansalaisuudettomien henkilöiden määrittelyä pakolaisiksi tai muuta kansainvälistä suojelua tarvitseviksi henkilöiksi koskevasta vähimmäisvaatimuksista sekä myönnetyn suojelun sisällystä 29.4.2004 annettu neuvoston direktiivi 2004/29/EY (EUVL L 304, s. 12, ja oikaisu EUVL 2005, L 204, s. 24).

⁶¹ Genevessä 28.7.1951 allekirjoitettu pakolaisten oikeusasemaa koskeva yleissopimus (Yhdistyneiden Kansakuntien sopimuskokoelma, nide 189, s. 150, nro 2545 (1954)).

Asioissa *B ja D* (C-57/09 ja C-101/09, tuomio 9.11.2010) unionin tuomioistuin täsmensi direktiivin 2004/83/EY⁶² 12 artiklan 2 kohdan b ja c alakohdassa säädettyjä pakolaisaseman poissulkemis-perusteen soveltamisedellytyksiä. Kysymyksessä olleet pakolaisaseman tunnustamista hakenut henkilö ja pakolaisaseman saanut henkilö olivat kuuluneet järjestöihin, jotka sisältyvät Yhdistyneiden Kansakuntien turvallisuusneuvoston terrorismin torjumisesta antaman päätöslauselman täytäntöönpanon yhteydessä laadittuun Euroopan unionin luetteloon terroritekoihin sekaantuneista henkilöistä, järjestöistä ja ryhmistä.

Unionin tuomioistuin aloitti tarkastelemalla kysymystä siitä, että kun kyseinen henkilö on kuulunut järjestöön, joka sisältyy luetteloon, ja aktiivisesti tukenut tämän järjestön aseellista taistelua ja mahdollisesti ollut siinä johtavassa asemassa, onko kyseessä kyseisessä direktiivissä tarkoitettu ”törkeä muu kuin poliittinen rikos” tai ”Yhdistyneiden Kansakuntien tarkoituksien ja periaatteiden vastainen teko”. Unionin tuomioistuin täsmensi tältä osin, että pakolaisaseman myöntämättä jättäminen henkilölle, joka on kuulunut terrorimenetelmiä käyttävään järjestöön, edellyttää täsmällisten tosiseikkojen yksittäistapauksellista tutkimista, jonka perusteella toimivaltainen viranomais voi arvioida, onko olemassa vakavaa aiheutta olettaa, että hän on kyseisen järjestön toiminnassa tehnyt törkeän muun kuin poliittisen rikoksen tai syyllistynyt Yhdistyneiden Kansakuntien tarkoituksien ja periaatteiden vastaisiin tekoihin tai yllyttänyt tällaiseen rikokseen tai tällaisiin tekoihin tai osallistunut niihin muuten tässä direktiivissä tarkoitettulla tavalla.

Näin ollen ensinnäkään yksin siitä seikasta, että kyseinen henkilö on kuulunut tällaiseen järjestöön, ei voi automaattisesti seurata sitä, että hänelle ei voitaisi myöntää pakolaisasemaa. Toiseksi unionin tuomioistuin totesi, että myöskään pelkkä osallistuminen terroristiryhmän toimintaan ei ole sellainen seikka, joka käynnistää tässä direktiivissä säädettyjen poissulkemisperusteiden automaattisen soveltamisen, koska se edellyttää kaikkien kullekin yksittäistapaukselle ominaisten olosuhteiden kattavaa tutkimista.

Tämän jälkeen unionin tuomioistuin totesi, että pakolaisaseman myöntämättä jättäminen jonkin kyseessä olevan poissulkemisperusteen nojalla ei edellytä sitä, että kyseisestä henkilöstä aiheutuu edelleen vaaraa vastaanottavalle jäsenvaltiolle. Poissulkemisperusteet on tarkoitettu ainoastaan seuraukseksi aikaisemmin tehdyistä teoista. Tämän direktiivin systematiikassa toimivaltaiset viranomaiset voivat toteuttaa tarvittavia toimenpiteitä muiden säännösten perusteella, jos henkilöstä aiheutuu edelleen vaaraa.

Unionin tuomioistuin tulkitsevi vielä kyseistä direktiiviä siten, että jäsenvaltiot voivat myöntää kansallisen oikeutensa perusteella turvapaikan henkilölle, jolle ei ole tämän direktiivin poissulkemisperusteen perusteella myönnetty pakolaisasemaa, kunhan tästä muunlaisesta suojelusta ei aiheudu sekaannusvaaraa tässä direktiivissä tarkoitettuna pakolaisaseman kanssa.

Asioissa *Salahadin Abdulla ym.* (C-175/08, C-176/08, C-178/08, C-179/08, tuomio 2.3.2010) unionin tuomioistuin tarkasteli edellytyksiä pakolaisaseman lakkaamiselle sen myöntämisperusteina olleiden olosuhteiden muuttumiseen liittyvistä syistä edellä mainitun direktiivin 2004/83 11 artiklan 11 kohdan e alakohdassa tarkoitettulla tavalla.

Unionin tuomioistuin katsoi, että pakolaisasema lakkaa, jos kyseessä olevassa kolmannessa valtiossa tapahtuneen sellaisen merkittävän ja pysyvän olosuhteiden muutoksen valossa ne olosuhteet, joiden johdosta pakolaisella oli perusteltu aihe pelätä joutuvansa vainotuksi, ovat lakanneet olemasta eikä hänellä ole muita perusteita pelätä joutuvansa vainotuksi. Katsoessaan, ettei pakolaisen

⁶² Ks. alaviite 60.

pelko vainotuksi joutumisesta ole enää perusteltu, toimivaltaisten viranomaisten on varmistuttava, että direktiivin 2004/83 7 artiklan 1 kohdassa tarkoitettu suojelun tarjoaja tai tarjoajat ovat toteuttaneet asianmukaisia toimenpiteitä vainon estämiseksi. Niillä on oltava muun muassa tehokas oikeusjärjestelmä vainoksi katsottavien tekojen toteamiseksi, niistä syytteesen asettamiseksi ja niistä rankaisemiseksi. Toimivaltaisten viranomaisten on myös varmistuttava, että kyseisellä henkilöllä on siinä tapauksessa, että hänen pakolaisasemansa lakkaa, mahdollisuus saada tällaista suojelua.

Tämän jälkeen unionin tuomioistuin tarkasteli tilannetta, jossa olosuhteet, joiden johdosta pakolaisasema myönnettiin, ovat lakanneet olemasta, ja täsmensi edellytyksiä, joiden täyttyessä toimivaltaisten viranomaisten on tarvittaessa varmistuttava siitä, ettei ole olemassa muita olosuhteita, joiden perusteella kyseessä oleva henkilö voi perustellusti pelätä joutuvansa vainotuksi. Tässä tarkastelussaan unionin tuomioistuin totesi, että sekä pakolaisaseman myöntämisyksityyppisessä että sen ylläpitämistä koskevan kysymyksen tutkimisyksityyppisessä arviointi kohdistuu samaan kysymykseen siitä, muodostavatko todetut olosuhteet sellaisen vainotuksi joutumisen uhan, että kyseessä oleva henkilö voi perustellusti pelätä henkilökohtaisen tilanteensa valossa tosiasiallisesti joutuvansa vainoksi katsottavien tekojen kohteeksi. Unionin tuomioistuin katsoi näin ollen, että todennäköisyysperuste, jonka mukaisesti vainotuksi joutumisen vaaraa arvioidaan, on sama kuin pakolaisaseman myöntämisen yhteydessä sovellettu todennäköisyysperuste.

Oikeudellinen yhteistyö siviilioikeudellisissa asioissa ja kansainvälinen yksityisoikeus

Kun oikeudellinen yhteistyö siviilioikeudellisissa asioissa siirrettiin unionin toimivaltaan, samalla myös unionin tuomioistuimen asema odotetusti vahvistui.

Vuoden 2010 aikana unionin tuomioistuin antoi useita merkittäviä ratkaisuja, jotka koskevat tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta siviili- ja kauppaoikeuden alalla 22.12.2000 annetun neuvoston asetuksen (EY) N:o 44/2001⁶³ sopimukseen sovellettavien erityissäännösten tulkintaa.

Ensimmäiseksi esille tuotavassa asiassa *Car Trim* (C-381/08, tuomio 25.2.2010) unionin tuomioistuimen oli tulkittava asetuksen N:o 44/2001 5 artiklan 1 kohdan b alakohdan, jossa annetaan kaksi itsenäistä määritelmää, toinen irtaimen kauppaa koskevasta sopimuksesta ja toinen palvelujen suorittamista koskevasta sopimuksesta. Niillä pyritään helpottamaan asetuksen N:o 44/2001 5 artiklan 1 kohdassa asetetun sen erityistä toimivaltaa sopimusasiassa koskevan säännön soveltamista, jonka mukaan kanne voidaan nostaa sen paikkakunnan tuomioistuimessa, missä kanteen perusteena oleva velvoite on täytetty tai täytettävä. Irtaimen kaupan osalta tämän asetuksen 5 artiklan 1 kohdan b alakohdan ensimmäisen luetelmakohdan mukaan tämän velvoitteen täytäntöönpanopaikka on se paikkakunta, missä tavarat sopimuksen mukaisesti toimitetaan. Palvelujen suorittamisen osalta tämän asetuksen 5 artiklan 1 kohdan b alakohdan toisessa luetelmakohdassa viitataan sopimuksen mukaiseen palvelujen suorittamispaikkaan. Unionin tuomioistuimelle tässä asiassa esitetty ennakkoratkaisukysymys koski irtaimen kaupan ja palvelujen suorittamisen erotteluperusteiden määrittelemistä kyseisen asetuksen 5 artiklan 1 kohdan b alakohdassa tarkoitettulla tavalla sekä toimittamista koskevan velvoitteen täytäntöönpanopaikan määrytymistä kuljetuskaupassa, erityisesti tilanteessa, jossa sopimukseen ei sisälly tästä määräystä.

Kysymyksen ensimmäiseen osaan unionin tuomioistuin vastasi, että asetuksen N:o 44/2001 5 artiklan 1 alakohdan b alakohdan on tulkittava siten, että valmistettavan tai tuotettavan tavar

⁶³ 22.12.2000 annettu neuvoston asetus (EY) N:o 44/2001 (EYVL 2001, L 12, s. 1).

toimittamista koskevat sopimukset on luokiteltava asetuksen 5 artiklan 1 alakohdan b alakohdan ensimmäisessä luetelmakohdassa tarkoitetuksi irtaimen kaupaksi myös silloin, kun ostaja on antanut tavaroiden valmistusta, käsittelemistä ja toimittamista koskevia määräyksiä muttei ole toimitanut materiaalia ja kun tavarantoimittaja vastaa tavarantoimittajan laadusta ja sopimuksen mukaisuudesta. Ennakkoratkaisukysymyksen toiseen osaan, joka koski sopimuksen täytäntöönpanopaikan määrittymistä kuljetuskaupassa, unionin tuomioistuin vastasi ensinnäkin, että asetuksen N:o 44/2001 5 artiklan 1 alakohdan b alakohdan ensimmäisen luetelmakohdan mukaan paikkakunta, jolla tavarat sopimuksen mukaan toimitettiin tai oli toimitettava, on määriteltävä kuljetuskaupassa sopimuksen sopimusmääräysten perusteella. Se täsmensi, että jos toimituspaikkaa ei voida määritellä tällä perusteella ilman, että viitataan sopimukseen sovellettavaan aineelliseen oikeuteen, tämä paikkakunta on se, jolla tavarat fyysisesti luovutettiin, minkä perusteella ostaja on saanut tai ostajan olisi pitänyt saada tosiasiallinen määräysvalta näihin tavaroihin lopullisessa määränpäässä. Unionin tuomioistuin katsoo tämän ratkaisun olevan paitsi ennustettavuutta koskevan tavoitteen ja läheisyystavoitteen mukainen, myös vastaavan irtaimen kaupasta tehdyn sopimuksen keskeistä tavoitetta eli tavarantoimittajan siirtämistä myyjältä ostajalle. Tämä toimenpide päättyy kokonaisuudessaan vasta, kun kyseessä olevat tavarat ovat saapuneet lopulliseen määränpäähänsä.

Lisäksi on syytä panna merkkeille yhdistetyt asiat *Pammer ja Hotel Alpenhof* (C-585/08 ja C-144/09, tuomio 7.12.2010), jotka koskivat niin ikään asetuksen N:o 44/2001 soveltamista sopimusoikeudessa. Näissä asioissa antamassaan tuomiossa unionin tuomioistuin otti kantaa kyseisen asetuksen kuluttajasopimuksia koskevan 15 artiklan tulkintaan. Molemmille asioille yhteinen ennakkoratkaisukysymys koski kuluttajan kotipaikan jäsenvaltioon ”suunnatun toiminnan” käsitettä asetuksen N:o 44/2001 15 artiklan 1 kohdan c alakohdassa tarkoitettulla tavalla. Asetuksessa ei ole määritelyä tätä käsitettä, jonka avulla asetuksen erityisiä kuluttajansuojasääntöjä on tarkoitus soveltaa internetissä tehtyihin sopimuksiin. Komission ja neuvoston yhteisessä lausumassa asetuksen N:o 44/2001 15 artiklasta täsmennetään, että ”pelkkä www-sivuston saatavilla olo ei riitä siihen, että 15 artiklaa voitaisiin soveltaa, vaan edellytyksenä on, että siinä kehoitetaan etäsopimusten tekemiseen ja että sopimus todellakin on tehty etäsopimuksena millä keinoin tahansa”. Siinä lisätään, että internetsivustolla käytetty kieli tai valuutta eivät ole riittäviä seikkoja.

Täsmentääkseen kyseisen asetuksen käsitteitä unionin tuomioistuin antaa yleisen määritelmän ”suunnatun toiminnan” käsitteestä sähköisessä kaupankäynnissä ja esittää tämän jälkeen luettelolon, joka ei ole tyhjentävä, seikoista, joiden perusteella voidaan katsoa, että elinkeinonharjoittajan toimintaa suunnataan jäsenvaltioon, jossa kuluttajan kotipaikka on. Unionin tuomioistuin toteaa, että ”suunnatun toiminnan” käsitettä on tulkittava itsenäisesti, ja katsoo, että elinkeinonharjoittajan suuntaa toimintaansa internetin kautta jäsenvaltioon, jossa kuluttajalla on kotipaikka, jos näistä internetsivustoista ja elinkeinonharjoittajan koko toiminnasta ennen sopimuksen mahdollista tekemistä kuluttajan kanssa ilmenee, että elinkeinonharjoittajan pyrkimyksenä oli käydä kauppaa sellaisten kuluttajien kanssa, joiden kotipaikka on yhdessä tai useassa jäsenvaltiossa, joihin lukeutuu jäsenvaltio, jossa kuluttajan kotipaikka on, siinä mielessä, että elinkeinonharjoittaja oli valmis tekemään sopimuksen näiden kuluttajien kanssa. Toiseksi unionin tuomioistuin esittää – ei kuitenkaan tyhjentävästi – seikat, jotka kansallisen tuomioistuimen on tarkistettava ja jotka ovat selviä ilmauksia elinkeinonharjoittajan tahdosta hankkia asiakkaiksi sellaisia kuluttajia, joiden kotipaikka on muissa kuin siinä jäsenvaltiossa, jossa sillä itsellään on kotipaikka. Näitä seikkoja ovat toiminnan kansainvälinen luonne, sellaisten reittien maininta, jotka johtavat muista jäsenvaltioista paikkaan, jossa elinkeinonharjoittajalla on kotipaikka, muun kuin sen kielen ja sen valuutan käyttö, joita tavanomaisesti käytetään jäsenvaltiossa, jossa elinkeinonharjoittajalla on kotipaikka, ja mahdollisuus tehdä ja vahvistaa varaus tällä muulla kielellä, puhelinyhteystietojen maininta siten, että ilmoitetaan kansainvälinen suuntanumero, menojen sijoittaminen internetissä tarjottavaan indeksointipalveluun, jotta kuluttajilla, joiden kotipaikka on muissa jäsenvaltioissa, olisi helpompi pääsy elinkeinonharjoittajan internetsivustolle tai tämän välittäjän internetsivustolle, muun

päätason verkkotunnuksen kuin sen jäsenvaltion, jossa elinkeinonharjoittajalla on kotipaikka, verkkotunnuksen käyttö sekä sellaisen kansainvälisen asiakaskunnan, joka koostuu asiakkaista, joilla on kotipaikka eri jäsenvaltioissa, maininta. Kolmanneksi unionin tuomioistuin vahvistaa näissä kahdessa asiassa antamassaan tuomiossa, että riittämättöminä seikkoina on pidettävä pääsyä elinkeinonharjoittajan internetsivustolle jäsenvaltiossa, jossa kuluttajan kotipaikka on, sähköposti-osoitteen sekä muiden yhteystietojen mainintaa tai sen kielen ja/tai sen valuutan käyttöä, joita tavanomaisesti käytetään jäsenvaltiossa, jossa elinkeinonharjoittajalla on kotipaikka.

Asiassa *Pammer* unionin tuomioistuin katsoi myös, että rahtialuksella tehtävää matkaa voidaan pitää asetuksen N:o 44/2001 15 artiklan 3 kohdassa tarkoitettuna matkapaketina, jos se täyttää direktiivin 90/314/ETY⁶⁴ 2 artiklan 1 alakohdassa tarkoitettua ”matkapaketin” edellytykset. Kyseisen säännöksen mukaan matkan on sisällettävä yhteishintaan kuljetus ja majoitus, ja sen täytyy kestää yli 24 tuntia. Huomattakoon, että unionin kansainvälisen yksityisoikeuden yhdenmukaisuuden varmistamiseksi unionin tuomioistuin päätti tulkita asetuksen N:o 44/2001 15 artiklan 3 kohtaa ottamalla huomioon vastaavan säännöksen, joka sisältyy sopimusvelvoitteisiin sovellettavasta laista annettuun asetukseen N:o 593/2008, jossa viitataan nimenomaisesti ”matkapaketin” käsitteeseen edellä mainitussa direktiivissä 90/314 tarkoitettulla tavalla.

Tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta avioliittoa ja vanhempainvastuuta koskeissa asioissa ja asetuksen (EY) N:o 1347/2000 kumoamisesta annetun asetuksen (EY) N:o 2201/2003⁶⁵ tulkinnasta on annettu kolme mainitsemisen arvoista tuomiota. Nämä ratkaisut koskevat lapsen palauttamispyyntöjä tilanteissa, joissa lapsi on viety luvottomasti pois maasta, jossa hänellä oli asuinpaikka. Huomattakoon myös, että kaksi näistä ratkaisuista on annettu unionin tuomioistuimen työjärjestyksen 104 b artiklassa tarkoitettua kiireellisessä ennakkoratkaisumenettelyssä. Tätä menettelyä voidaan soveltaa 1.3.2008 alkaen vapauteen, turvallisuuteen ja oikeuteen perustuvaa aluetta koskeissa ennakkoratkaisupyynnöissä, jotta unionin tuomioistuin voisi käsitellä huomattavasti lyhyemmässä ajassa kaikkein arkaluonteisimpia kysymyksiä, jotka voivat tulla esille esimerkiksi joissakin vapauden rajoitusta merkitsevissä tilanteissa, kun vastaus esitettyyn kysymykseen on ratkaiseva vangittuna olevan henkilön tai vapautensa menettäneen henkilön oikeusaseman arvioimiseksi, tai asiassa, joka koskee vanhempainvastuuta tai lasten huoltoa, kun tuomioistuimen, jonka käsiteltäväksi asia on saatettu unionin oikeuden nojalla, toimivalta riippuu ennakkoratkaisukysymykseen annettavasta vastauksesta.

Asiassa *Povse* (C-211/10, tuomio 1.7.2010) ennakkoratkaisua pyytänyt itävaltalainen tuomioistuin esitti unionin tuomioistuimelle edellä mainitussa kiireellisessä menettelyssä useita ennakkoratkaisukysymyksiä lapsen huoltoa ja palauttamista koskevien asetuksen N:o 2201/2003 säännösten tulkinnasta. Pääasian oikeudenkäynnin asianosaisina olivat vanhemmat, joiden lapsen äiti oli vinyt lapsen luvottomasti Italiassa olleesta yhteisestä kodista Itävaltaan. Tämän asian monimutkaisuus johtui siitä, että italialaisissa tuomioistuimissa ja itävaltalaisissa tuomioistuimissa oli käyty samanaikaisesti kaksi eri menettelyä, joissa oli päädytty eri lopputuloksiin. Ensimmäisessä ennakkoratkaisukysymyksessä kysyttiin, onko italialaisen tuomioistuimen tekemän päätöksen, jossa kumotaan äidille asetettu kielto poistua Italian alueelta lapsen kanssa ja uskotaan huolto väliaikaisesti molemmille vanhemmille ja jonka mukaan lapsi saa asua lopullisen tuomion antamiseen saakka Itävallassa, kaltaista väliaikaismääräystä pidettävä asetuksen N:o 2201/2003 10 artiklan b kohdan iv alakohdassa tarkoitettuna ”lapsen huoltoa koskevana tuomiona, joka ei edellytä lapsen palauttamista”. Sen jäsenvaltion tuomioistuimen, jossa lapsen aikaisempi asuinpaikka oli,

⁶⁴ Matkapaketeista, pakettilomista ja pakettikiertomatkoista 13.6.1990 annettu neuvoston direktiivi 90/314/ETY (EYVL L 158, s. 59).

⁶⁵ 27.11.2003 annettu neuvoston asetusta (EY) N:o 2201/2003 (EUVL L 338, s. 1).

antaman tällaisen ratkaisun vaikutuksena on toimivallan siirtyminen tältä tuomioistuimelta sen jäsenvaltion tuomioistuimille, johon lapsi on viety. Unionin tuomioistuimen mukaan väliaikainen määräys ei ole kyseisen asetuksen 10 artiklan b alakohdan iv alakohdassa tarkoitettu ”lapsen huoltoa koskeva tuomio, joka ei edellytä lapsen palauttamista” eikä se voi johtaa toimivallan siirtymiseen sen jäsenvaltion tuomioistuimille, johon lapsi on luvattomasti viety. Tämä päätelmä johtuu asetuksen yleisestä rakenteesta, ja se on myös lapsen edun mukainen. Päinvastaisessa tilanteessa sen jäsenvaltion toimivaltainen tuomioistuin, jossa lapsen aikaisempi asuinpaikka oli, saattaisi nimittäin luopua väliaikaisen päätöksen tekemisestä, mitä lapsen etu vaatii. Toiseksi unionin tuomioistuimelta kysyttiin asetuksen N:o 2201/2003 11 artiklan 8 kohdan tulkinnasta. Tämän säännöksen mukaan vuoden 1980 Haagin yleissopimuksen 13 artiklan nojalla annettu palauttamatta jättämistä koskeva tuomio, kuten tässä tapauksessa itävaltalaisen tuomioistuinten isän vireille saattamassa asiassa antama tuomio, ei voi estää panemasta täytäntöön asetuksen N:o 2201/2003 nojalla toimivaltaisen tuomioistuimen myöhemmin antamaa, lapsen palauttamista edellyttävää tuomiota, kuten tuomiota, jonka isä sai italialaisissa tuomioistuimissa käydyssä oikeudenkäynnissä itävaltalaisen palauttamatta jättämistä koskevan tuomion julistamisen jälkeen. Unionin tuomioistuimelle esitetty kysymys koski sitä, onko päätöksen, jolla lapsi määrätään palautettavaksi, perustuttava saman tuomioistuimen lapsen huollosta antamaan lopulliseen tuomioon, jotta se olisi täytäntöönpanokelpoinen. Unionin tuomioistuin vastasi kieltävästi ja katsoi, että tällainen tulkinta olisi vaikeasti yhteensovittavissa kyseisen asetuksen 11 artiklassa asetetun pikaisuusvaatimuksen ja tuomion antaneen tuomioistuimen toimivallalle annetun etusijan kanssa. Kolmanneksi unionin tuomioistuin täsmensi, että asetuksen N:o 2201/2003 47 artiklan 2 kohdan toista kohtaa on tulkittava siten, että täytäntöönpanevan jäsenvaltion tuomioistuimen väliaikaisen huolto-oikeuden myöntämisestä myöhemmin tekemä päätös, joka tämän valtion lainsäädännön mukaan on täytäntöönpanokelpoinen ratkaisu, ei voi estää tuomion antaneen jäsenvaltion toimivaltaisen tuomioistuimen aiemmin antaman sellaisen tuomion, jossa lapsi on määrätty palautettavaksi ja josta on annettu todistus, täytäntöönpanoa. Kyseisen asetuksen 47 artiklan 2 kohdan toisessa alakohdassa tarkoitettu ristiriitaisuus tuomion, josta on annettu todistus, ja myöhemmin annetun täytäntöönpanokelpoisen tuomion välillä on tarkistettava vain suhteessa tuomion antaneen jäsenvaltion toimivaltaisen tuomioistuinten mahdollisesti aikaisemmin antamiin tuomioihin. Neljänneksi unionin tuomioistuin katsoi, ettei sellaisen tuomion, josta on annettu todistus, täytäntöönpanosta voida kieltäytyä täytäntöönpaneavassa jäsenvaltiossa siitä syystä, että se saattaisi sen antamisen jälkeen tapahtuneen olosuhteiden muutoksen takia vaarantaa vakavasti lapsen edun. Tällainen muutos on aineellinen kysymys, jonka ratkaiseminen kuuluu ratkaisun antaneen jäsenvaltion toimivaltaiselle tuomioistuimelle.

Oikeus huoltoon ja lapsen luvaton poisvieminen asetuksen N:o 2201/2003 soveltamisen kannalta olivat kysymyksessä myös asiassa *McB* (C-400/10, tuomio 5.10.2010), joka niin ikään käsiteltiin kii-reellisessä ennakkoratkaisumenettelyssä. Tässä asiassa tuodaan esille jäsenvaltioiden kansallisissa oikeusjärjestyksissä olevat erot, jotka koskevat sellaisen isän oikeutta lapsen huoltoon, joka ei ole naimisissa lapsen äidin kanssa. Tietyissä kansallisissa oikeusjärjestyksissä lasten biologisella isällä ei ole suoraan lain nojalla oikeutta lapsen huoltoon, vaan tämän oikeuden saaminen edellyttää, että toimivaltaiselta kansalliselta tuomioistuimelta saadaan määräys, jolla hänelle annetaan tällainen oikeus. Näin on pääasian oikeudenkäynnissä sovelletussa Irlannin oikeudessa. Tästä seuraa, että ilman päätöstä, jolla isälle annetaan oikeus lapsen huoltoon, isä ei voi vedota lapsen poisviemisen luvattomuuteen asetuksen N:o 2201/2003 2 artiklan 11 kohdassa tarkoitettulla tavalla vaatiakseen lapsen palauttamista tämän asuinpaikan maahan. Unionin tuomioistuimelle asiassa *McB* esitetys-sä ennakkoratkaisupyyntöä oli kysymys siitä, onko jäsenvaltion lainsäädäntö, jossa asetetaan tuomioistuimen päätöksen saaminen edellytykseksi sille, että lapsen isä, joka ei ole naimisissa lap-sen äidin kanssa, saa oikeuden lapsen huoltoon, yhteensopiva asetuksen N:o 2201/2003 kanssa, kun sitä tulkitaan yksityis- ja perhe-elämän kunnioittamista koskevan Euroopan unionin perus-oikeuskirjan 7 artiklan mukaisesti.

Unionin tuomioistuin korosti aluksi, että vaikka käsite ”oikeus lapsen huoltoon” määritellään kyseisessä asetuksessa itsenäisesti, kyseisen asetuksen 2 artiklan 11 alakohdan a alakohdasta käy ilmi, että tämän oikeuden haltija on yksilöitävä sovellettavan kansallisen lain mukaan, ja tällä tarkoitetaan sen jäsenvaltion lakia, jossa lapsen asuinpaikka oli välittömästi ennen luvaton poistamista tai palauttamatta jättämistä. Tämän jälkeen unionin tuomioistuin katsoi, että se, että biologisella isällä ei, toisin kuin äidillä, ole automaattisesti oikeutta lapsensa huoltoon asetuksen N:o 2201/2003 2 artiklassa tarkoitettuihin tavoin, ei vaikuta hänen Euroopan unionin perusoikeuskirjan 7 artiklassa vahvistetun yksityis- ja perhe-elämää koskevan oikeutensa ydinosaan, kunhan hänen oikeutensa vaatia lapsen huoltajuutta toimivaltaiselta tuomioistuimelta turvataan.

Lopuksi on mainittava asia *Purrucker* (C-256/09, tuomio 15.7.2010), jossa unionin tuomioistuimen oli otettava kantaa siihen, voidaanko toisen jäsenvaltion tuomioistuimen antamien tuomioiden tunnustamista ja täytäntöönpanoa koskevia asetuksen N:o 2201/2003 säännöksiä soveltaa kyseisen asetuksen 20 artiklan perusteella toteutettuihin huoltoon väliaikaisiin toimenpiteisiin. Unionin tuomioistuimen mukaan on ensinnäkin pidettävä erillään kyseisen asetuksen 8–14 artiklan säännöt, jotka koskevat toimivaltaa pääasiassa, ja tämän saman asetuksen 20 artiklan 1 kohta, jonka nojalla jäsenvaltion tuomioistuimella on toimivalta määrätä väliaikaisia toimenpiteitä tai turvaamistoimia, vaikka sen ei ole katsottu olevan toimivaltainen pääasiassa, jos seuraavat kolme ehtoa täyttyvät: toimenpiteiden on oltava kiireellisiä, niiden on kohdistuttava siinä jäsenvaltiossa, jossa asiaa käsittelevä tuomioistuin sijaitsee, oleskeleviin henkilöihin tai siellä olevaan omaisuuteen ja niiden on oltava väliaikaisia. Toiseksi unionin tuomioistuin katsoi, että asetuksen N:o 2201/2003 21 artiklassa ja sitä seuraavissa artikloissa säädettyä tunnustamis- ja täytäntöönpanojärjestelmää ei sovelleta kyseisen asetuksen 20 artiklan perusteella toteutettuihin väliaikaisiin toimenpiteisiin. Unionin tuomioistuin totesi, että unionin lainsäätäjät eivät halunneet tällaista sovellettavuutta, mikä käy ilmi sekä sen lainsäädäntötaustasta että aikaisempien säädösten, kuten asetuksen (EY) N:o 1347/2000 ja Bryssel II -yleissopimuksen, vastaavista säännöksistä. Lisäksi se hyväksyi ajatuksen, jonka mukaan asetuksessa N:o 2201/2001 säädetyn tunnustamis- ja täytäntöönpanojärjestelmän soveltaminen väliaikaisiin toimenpiteisiin kaikissa muissa jäsenvaltioissa – myös siinä, joka on toimivaltainen tutkimaan pääasian – aiheuttaisi riskin asetuksessa annettujen toimivaltasääntöjen kiertämisestä ja forum shoppingista. Tämä tilanne olisi vastoin asetuksen tavoitteita ja erityisesti lapsen edun huomioon ottamista, joka varmistetaan tekemällä häntä koskevat ratkaisut hänen asuinpaikkaansa maantieteellisesti lähellä olevassa tuomioistuimessa, jolla unionin lainsäätäjät katsoo olevan parhaat edellytykset arvioida määrättävät toimenpiteet lapsen edun mukaisesti. Kolmanneksi unionin tuomioistuin otti kantaa siihen, onko kiireellisen menettelyn vastaajalle tarpeen antaa muutoksenhakuoikeus väliaikaisia toimenpiteitä koskevaan päätökseen. Unionin tuomioistuin katsoi, että kun otetaan huomioon vanhempainvastuuasioissa määrättävien väliaikaisten toimenpiteiden merkitys riippumatta siitä, onko ne määrännyt tuomioistuin, jolla on toimivalta tutkia pääasia, vai ei, on tärkeää, että henkilö, jota tällainen menettely koskee, voi oma-aloitteisesti hakea muutosta päätökseen, jossa määrätään kyseisistä väliaikaisista toimenpiteistä, vaikka häntä olisikin kuultu toimenpiteet määränneessä tuomioistuimessa. On olennaista, että tällainen henkilö voi saattaa muun kuin toimenpiteet määränneen ja ratkaisunsa viipymättä antavan tuomioistuimen tutkittavaksi sen toimivallan, jonka väliaikaiset toimenpiteet määrännyt tuomioistuin on katsonut itsellään olevan pääasiassa, tai ellei päätöksen perusteella ole selvää, että tuomioistuin on toimivaltainen tutkimaan pääasian tai on katsonut olevansa toimivaltainen pääasiassa asetuksen mukaisesti, asetuksen 20 artiklassa säädettyjen edellytysten noudattamisen.

Poliisiyhteistyö ja oikeudellinen yhteistyö rikosasioissa

Poliisiyhteistyötä ja oikeudellista yhteistyötä rikosasioissa koskevalla alalla tärkein lainsäädäntöväline, eurooppalainen pidätysmääräys, on edelleen antanut aihetta oikeuskäytännölle.

Asiassa *Mantello* (C-261/09, tuomio 16.11.2010) unionin tuomioistuin tulkitsi puitepäätöksen 2002/584/YOS⁶⁶ 3 artiklan 2 kohtaa, jonka mukaan täytäntöönpanojäsenvaltion oikeusviranomaisen voi kieltäytyä panemasta eurooppalaista pidätysmääräystä täytäntöön, jos täytäntöönpanosta vastaavan oikeusviranomaisen käytettävissä olevien tietojen mukaan jossain jäsenvaltiossa on annettu samasta teosta etsittyä henkilöä koskeva lopullinen tuomio. Unionin tuomioistuimelle esitetty ensimmäinen kysymys koski "saman teon" käsitteen tulkintaa. Se totesi, että puitepäätöksen 2002/584 3 artiklan 2 alakohtaan sisältyvä "saman teon" käsite on eurooppalaisen pidätysmääräyksen antamisen ja täytäntöönpanon kannalta unionin oikeuden itsenäinen käsite. Tämä "saman teon" käsite sisältyy myös Schengenin sopimuksen soveltamisesta tehdyn yleissopimuksen 54 artiklaan, ja sitä on tässä yhteydessä tulkittu siten, että sillä viitataan ainoastaan tapahtuneisiin tekoihin ja joukkoon konkreettisia ja toisiinsa erottamattomasti liittyviä seikkoja, riippumatta kyseisten tekojen oikeudellisesta luonnehinnasta tai suojatusta oikeushyvästä. Kun otetaan huomioon kyseisen yleissopimuksen 54 artiklan ja puitepäätöksen 3 artiklan 2 alakohdan yhteinen tavoite, jona on välttää, että henkilöä syytetään tai hänet tuomitaan rikosasiassa uudelleen samasta teosta, tulkinta, joka kyseisestä käsitteestä on annettu Schengenin sopimuksen soveltamisesta tehdyn yleissopimuksen yhteydessä, pätee siis myös puitepäätöksen 2002/584 yhteydessä.

Tämän jälkeen unionin tuomioistuin totesi, että etsityn henkilön osalta katsotaan annetun lainvoimainen tuomio samasta teosta, kun rikosoikeudellisen menettelyn päätyttyä syyteoikeus on lopullisesti menetetty tai kun henkilö vapautetaan lainvoimaisesti syytteestä. Tämä tuomion lainvoimaisuus määritetään jäsenvaltion, jossa tuomio on annettu, oikeuden mukaan. Näin ollen ratkaisua, joka ei esitutkinta- ja syytemenettelyn aloittaneen jäsenvaltion oikeuden mukaan johda kansallisesti syyteoikeuden lopulliseen menettämiseen tietyn teon osalta, ei ole menettelyllinen este sille, että jossakin unionin jäsenvaltiossa mahdollisesti aloitetaan samasta teosta esitutkinta- ja syytemenettely tai jatketaan tällaista menettelyä. Kun pidätysmääräyksen antanut oikeusviranomainen on pidätysmääräyksen täytäntöönpanosta vastaavan oikeusviranomaisen esittämään tiedonsaantipyyntöön antamassaan vastauksessa todennut nimenomaisesti, että sen oikeusjärjestyksen mukaisesti annettu aikaisempi tuomio ei ollut pidätysmääräyksessä tarkoitetuista teoista annettu lainvoimainen tuomio, pidätysmääräyksen täytäntöönpanosta vastaava oikeusviranomainen ei voi lähtökohtaisesti kieltäytyä panemasta eurooppalaista pidätysmääräystä täytäntöön.

Ulko- ja turvallisuuspolitiikka

Unionin tuomioistuin on yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan osalta täsmentänyt Oberlandesgericht Düsseldorfin vireille saattamassa asiassa tiettyihin henkilöihin ja yhteisöihin terrorismin torjumiseksi kohdistuvien erityisten rajoittavien toimenpiteiden sisältöä (C-550/09, tuomio 29.6.2010) ja esittänyt asetuksen (EY) N:o 2580/2001⁶⁷ 2 ja 3 artiklaa koskevan tulkintansa.

Pannakseen täytäntöön tietyt Yhdistyneiden Kansakuntien päätöslauselmat neuvosto antoi yhteisen kannan 2001/931/YUTP⁶⁸ ja asetuksen N:o 2580/2001, joissa velvoitetaan jäädyttämään neuvoston päätöksillä laadittuun ja säännönmukaisesti ajantasaistettuun luetteloon sisällytettyjen henkilöiden ja yhteisöjen varat. Kyseisessä asetuksessa kielletään lisäksi luovuttamasta varoja suoraan tai välillisesti tässä luettelossa mainittujen henkilöiden ja yhteisöjen käyttöön.

⁶⁶ Eurooppalaisesta pidätysmääräyksestä ja jäsenvaltioiden välisistä luovuttamismenettelyistä 13.6.2002 tehty neuvoston puitepäätös 2002/584/YOS (EYVL L 190, s. 1).

⁶⁷ Tiettyihin henkilöihin ja yhteisöihin kohdistuvista erityisistä rajoittavista toimenpiteistä terrorismin torjumiseksi 27.12.2001 annettu neuvoston asetus (EY) N:o 2580/2001 (EYVL L 344, s. 70).

⁶⁸ Erityistoimenpiteiden toteuttamisesta terrorismin torjumiseksi 27.12.2001 annettu neuvoston yhteinen kanta 2001/931/YUTP (EYVL L 344, s. 93).

Kesäkuuhun 2007 asti päätökset tehtiin ilmoittamatta luetteloon sisällytetyille henkilöille ja yhteisöille tähän luetteloon sisällyttämistä koskevista erityisistä syistä. Neuvosto muutti luetteloon sisällyttämistä koskevaa menettelyään sen jälkeen, kun unionin yleinen tuomioistuin oli todennut antamassaan tuomiossa⁶⁹ pätemättömäksi tietyn ryhmän sisällyttämisen kyseiseen luetteloon erityisesti sillä perusteella, että neuvosto ei ollut perustellut tätä luetteloon sisällyttämistä ja että tuomioistuinvalvonta asiakysymyksen osalta oli siis mahdotonta. Tehdessään luettelon ajantasais-
tamisesta uuden päätöksen⁷⁰, joka tuli voimaan 29.6.2007, neuvosto antoi kyseessä olevia henkilöitä ja ryhmiä koskevat perustelut, joissa selvitetään, miksi ne on sisällytetty luetteloon. Unionin yleinen tuomioistuin totesi myöhemmin antamissaan tuomioissa useiden yhteisöjen sisällyttämisen luetteloon pätemättömäksi samoilla perusteilla kuin sen edellä mainitussa asiassa T-228/02 antamassa tuomiossa oli esitetty. Devrimci Halk Kurtulus Partisi-Cephesi (DHKP-C) -niminen järjestö sisällytettiin 2.5.2002 kyseiseen luetteloon. Tämän jälkeen neuvosto on tehnyt useita päätöksiä kyseisen luettelon ajantasais-
tamisesta. DHKP-C on edelleen merkitty siihen.

Unionin tuomioistuimen käsiteltäväksi saatettu asia koski kahta Saksan kansalaista, joita vastaan oli vireillä rikosoikeudenkäynti Saksassa. E:n ja F:n väitettiin olleen 30.8.2002 ja 5.11.2008 välisenä ajanjaksona DHKP-C:n jäseniä. Heidät oli otettu tutkintovankeuteen terroristiryhmään kuulumisen vuoksi, ja heitä vastaan oli pantu vireille rikosoikeudenkäynti. Koska ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin oli epätietoinen siitä, oliko DHKP-C:n sisällyttäminen luetteloon pätevä, se kysyi unionin tuomioistuimelta, onko – kun otetaan huomioon unionin yleisen tuomioistuimen tuomiot, joilla tiettyjen henkilöiden ja yhteisöjen luetteloon sisällyttäminen on kumottu perustavanlaatuis-
ten menettelyllisten takeiden loukkaamisen vuoksi – myös DHKP-C:n luetteloon sisällyttämistä pidettävä 29.6.2007 edeltävän ajanjakson osalta pätemättömänä, vaikka DHKP-C ei ole vaatinut tämän luetteloon sisällyttämisen pätemättömäksi toteamista.

Unionin tuomioistuin totesi aluksi, että kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevassa asiassa voidaan määrätä rangaistuksena vapaudenmenetys. Tässä yhteydessä se korosti, että Euroopan unioni on oikeusunioni, jonka toimielimet ovat sellaisen valvonnan alaisia, jonka kohteena on niiden toteuttamien toimenpiteiden yhteensoveltuvuus erityisesti EUT-sopimuksen ja yleisten oikeusperiaatteiden kanssa. Kullakin asianosaisella on kansallisen oikeudenkäynnin yhteydessä oikeus vedota unionin toimiin sisältyvien sellaisten säännösten pätemättömyyteen, jotka ovat asianosaiselle vastaisen päätöksen tai kansallisen toimen perustana, ja vaatia kansallista tuomioistuinta esittämään tämän osalta unionin tuomioistuimelle ennakkoratkaisukysymyksen, jos kyseisellä asianosaisella ei ollut oikeutta nostaa unionin yleisessä tuomioistuimessa suoraa kannetta kyseisistä säännöksistä.

Neuvoston ennen kesäkuuta 2007 tekemien päätösten pätevyyttä arvioidessaan unionin tuomioistuin huomautti, että yhdessäkään näistä päätöksistä ei ole perusteluja niiden laillisten edellytysten osalta, joilla asetusta voidaan soveltaa DHKP-C:hen, eikä niissä ole myöskään esitetty niitä erityisiä ja konkreettisia syitä, joiden perusteella neuvosto katsoi, että DHKP-C:n sisällyttäminen luetteloon oli tai oli edelleen perusteltua. Syytetyillä ei siten ole käytössään niitä tietoja, joita he tarvitsevat voidakseen tutkia, oliko perusteltua, että DHKP-C sisällytetään luetteloon 29.6.2007 edeltävänä ajanjaksona, ja voidakseen erityisesti tutkia kyseiseen sisällyttämiseen johtaneiden seikkojen paikkansapitävyyden ja merkityksellisyyden, vaikka kyseinen luetteloon sisällyttäminen on osaltaan perustana syytettyjä vastaan esitetylle syytteelle. Se, että luetteloon sisällyttämistä ei ole perusteltu, on myös omiaan estämään kyseisen sisällyttämisen aineellista lainmukaisuutta koskevan asianmukaisen tuomioistuinvalvonnan. Tällaisen valvonnan mahdollisuus on kuitenkin

⁶⁹ Asia T-228/02, *Organisation des Modjahedines du peuple d'Iran v. neuvosto*, tuomio 12.12.2006.

⁷⁰ Asetuksen N:o 2580/2001 2 artiklan 3 kohdan täytäntöönpanosta sekä päätösten 2006/379/EY ja 2006/1008/EY kumoamisesta 28.6.2007 tehty neuvoston päätös 2007/445/EY (EUVL L 169, s. 58).

välttämätöntä, jotta voidaan varmistaa oikea tasapaino kansainvälisen terrorismin torjuntaa koskevien vaatimusten ja perusvapauksien ja -oikeuksien suojan välille.

Tarkastellessaan kysymystä siitä, tehtiinkö kesäkuussa 2007 tehdyllä päätöksellä DHKP-C:n luetteloon sisällyttäminen taannehtivasti päteväksi, unionin tuomioistuin totesi, että päätös ei voi missään tapauksessa olla perustana rikostuomiolle, joka määrätään sen voimaantuloa edeltäneenä ajanjaksona tehdyistä teoista. Tällaisella tulkinnalla loukattaisiin periaatetta, jonka mukaan säännökset, joihin rikostuomio voi perustua, eivät saa olla taannehtivia. Unionin tuomioistuin katsoi näin ollen, että kansallisen tuomioistuimen tehtävänä on pääasian yhteydessä jättää soveltamatta ennen kesäkuuta 2007 tehdyt neuvoston päätökset, eivätkä nämä päätökset siten voi olla osaltaan perustana E:tä ja F:ää vastaan nostetuille syytteille 29.6.2007 edeltävän ajanjakson osalta.

Unionin tuomioistuin tulkitsi lopulta laajasti asetuksen N:o 2580/2001 2 artiklan 1 kohdan b alakohdassa tarkoitettua kieltoa luovuttaa varoja luetteloon sisällytettyjen henkilöiden tai yhteisöjen käyttöön. Unionin tuomioistuimen mukaan tämä kiello kattaa kaikki toimet, jotka ovat tarpeen, jotta asetuksen N:o 2580/2001 2 artiklan 3 kohdassa tarkoitettussa luettelossa mainittu henkilö, ryhmä tai yhteisö voi todella saada täyden määräämisvallan kyseessä oleviin varoihin, muihin rahoituksen lähteisiin tai taloudellisiin resursseihin. Unionin tuomioistuimen mukaan tällainen merkitys ei riipu siitä, onko kyseessä olevan käyttöön luovuttajan ja tällaisen luovuttamisen vastaanottajan välillä jokin side.

Asiassa *M. ym.* (C-340/08, tuomio 29.4.2010) unionin tuomioistuin käsitteli kysymystä siitä, kuuluvatko asetuksen (EY) N:o 881/2002⁷¹ luetteloon sisällytettyjen, terroristeiksi oletettujen henkilöiden puolisoille myönnetty sosiaaliturva- ja toimeentuloturvaetuudet, kuten elatustuki, lapsilisä ja asumistuki, tämän asetuksen nojalla jäädytettyihin varoihin.

Unionin tuomioistuin totesi, että koska tämän asetuksen ja Yhdistyneiden Kansakuntien turvallisuusneuvoston päätöslauselman, joka tällä asetuksella on tarkoitus panna täytäntöön, eri kieliversioiden välillä on eroavuuksia, kyseistä asetusta tulkittaessa on otettava huomioon sen tavoite taistella kansainvälistä terrorismia vastaan. Varojen jäädyttämisen tavoitteena on estää, että kyseisillä henkilöillä olisi käytössään mitä tahansa taloudellisia tai rahoituksellisia resursseja, joita he voisivat käyttää terroritoiminnan tukemiseen. Erityisesti tämä tavoite on ymmärrettävä siten, että varojen jäädyttämistä sovelletaan vain omaisuuteen, joka voidaan muuntaa sellaisiksi varoiksi, tavaroiksi tai palveluiksi, joita voidaan käyttää terroritoiminnan tukemiseen. Unionin tuomioistuin huomautti, ettei ole väitetty, että kyseiset puoliset luovuttavat näitä varoja edelleen puolisoilleen sen sijaan, että he käyttäisivät ne heidän kotitalouksiensa perusluonteisia menoja varten, eikä ole kiistetty, että puoliset todella käyttävät kysymyksessä olevia varoja kotitalouden, jonka jäsen luetteloon sisällytetty henkilö on, välttämättömien menojen kattamiseen. Ei vaikuta todennäköiseltä, että näitä varoja tultaisiin muuntamaan varoiksi, joilla voidaan tukea terroritoimintaa, koska etuuksien määrä on vahvistettu sellaiseksi, että tarkoituksena on kattaa vain kyseisten henkilöiden toimeentulon kannalta välttämättömät menot. Unionin tuomioistuin katsoi, että luontoissuoritukseksi tuleva hyöty, jota luetteloon sisällytetty henkilö voi saada välillisesti puolisolleen maksettavista sosiaaliturvaetuuksista, ei aseta kyseenalaiseksi tämän asetuksen tavoitetta. Näin ollen kyseistä asetusta ei sovelleta varojen jäädyttämistä koskevaan luetteloon sisällytettyjen henkilöiden puolisoille myönnettäviin sosiaaliturva- ja toimeentuloturvaetuuksiin.

⁷¹ Tiettyihin Osama bin Ladenia, al-Qaida-verkostoa ja Talebania lähellä oleviin henkilöihin ja yhteisöihin kohdistuvista erityisistä rajoittavista toimenpiteistä sekä Afganistaniin suuntautuvan tiettyjen tavaroiden ja palvelujen viennin kieltämisestä, Afganistanin Talebania koskevien lentokiellon ja varojen sekä muiden taloudellisten resurssien jäädyttämisen laajentamisesta annetun neuvoston asetuksen (EY) N:o 467/2001 kumoamisesta 27.5.2002 annettu neuvoston asetus (EY) N:o 881/2002 (EYVL L 139, s. 9).